

Aposel yá yáup táuráng wata pingnga yáni

Jesu yá alek káin kuk

¹ Tiofilas, no papia huphuráp uying kamut wawu Jesu yá hulátingga yáup rina rina táuk me rina yánáng toliuk wahára átang áwáangga áwáng

² rám Ánutu yá táangga alek káin kuk watán me pingnga wa erek hánám uyiut. Jesu yá alek káin manyon koená átang aposel iháng tunggap táuk wa yáup wáina wáina há táineráng ingga Iruk Káungá yan háláng hára yánuk.

³ Málámbá sut láwit naruk wata torong káin du rina táe ku aposelna yá pálipuk son tárutut ingga nahániráng ingga watán káin tunggafengga rám táup pon tárák hulá hulá táangga málám yálenggiuk. Wáina táangga rám 40 wata kinan du aposelná yan káin tunggafengga Ánutu yan átkuku wata yánánggiuk.

⁴ Rám káman aposelná yot átang gu yánuk, “Jerusalem sangga ma kuindaráng, ináku nahára átang hálengga árongga árát Nanna yá náut há hánám sásámáya miuk wata no sáne naruráng wa sáminek.

⁵ Jon dá ku umi yá kuháng yámánggiuk, iná rám hátetná kimo átang gu Ánutu yá ku Iruk Káungá yá kuháng sáminek.”

⁶ Kulá Jesu yá aposelná yot háwuru táangga átang gu inuráng, “Táwi, uláp Israel yá kutná pálak átang

káto hánám hálengga átkiuk wáinanyon rám nahára ko tátá wáinanyon son álo átgim me?”

⁷ Wáina inát tu watá yánuk, “Rám wáina wa, wawu Nanna yá málámbán háláng wahára kungga tiuk, wata ku sándá nanaráyan tárák ku muná.

⁸ Iná sándu Iruk Káungá watá áwáng ep sáhán watán háláng há táineráng, wata ku sándá Jerusalem hára ná, me ále Judia kámuk, me ále Samaria hang káwakngá káwakngá káin erek hánám rina kanggoeráng me naránggoeráng wa yánáng tolingga kuineráng.”

⁹ Jesu yá me wa yánáng hálín du rahán yáni hára Ánutu yá tán du árángga mukam kinan kungga alek káin kun ma káuráng.

¹⁰ Árángga kun yáni wu alek kálu re kárek hánám hálengga átnárát tu ámna yará lap yándi haknga re tánggánená watá tunggafengga káman yáni wahára átang gu

¹¹ yánumálák, “Galili ámna, náuta ku nahára átang alek kálu re hálengga átkoeráng? Jesu wa, wawu Ánutu yá kula tán du alek kinan káin sápmangga kun káeráng wawu son áwinek. Alek kinan káin rina árángga kun káeráng tárák wáinanyon son áwinek.”

Judas yan kome tátáya aposel yá Matias táng tunggap táuráng

¹² Wáina yánán du aposel yáni wu ále yáilá Olif wa sangga Jerusalem káin kuráng. Jerusalem wawu mulangán muná ináku enanggon.

¹³ It yáilá káin kung henga ku áráng it pahálá torong káin yáni átnándaráng wakáin áturáng. Ámna

wahára áráng áturáng wawu Pita, Jon, Jeims, Endru, Filip, Tomas, Batolomiu, Matyu, Jeims Alfius nanggená, Saimon tombong Selot háranan, hang Judas Jeims nanggená.

¹⁴ Ámna urum watá ku rámá rámá pahán káman hálen urum átang sáponga tángga átkiuráng. Rám wahára wu náráwa kámá hányon áturáng, hang Maria Jesu maming me Jesu yakukula watyot kámuk átkiuráng.

¹⁵ Rám ore wahára ku ámna náráwa ni Jesu ya naráng háting mená wata sale yáni wu ále 120 náut wáina watá árát tu orek yáni hára Pita yá tárutang gu ing miuk,

¹⁶ “Yanuknuk, uláp Iruk Káungá watá Dewit milunná hára me meng tunggap táuk. Kulá me wawu Táwi yan papia hára ing uyená átnándak, wawu Judas ya miuk. Ámna watá ku kálu yálen Jesu táng káyam ket yáni hára tineráng ingga miuk. Kulá me wata páliná yá ku há tunggafiuk.

¹⁷ Huphuráp Judas wawu nánin tombong gon átkiuk, iná yáupmá ku náni tánggoemán wáinanyon tánggiuk,” ingga yánuk.

¹⁸ Judas wawu kálu kandák táuk wata yum-nakngá sup ihuk watá ku káwak káman yuwuk. Rám kámá átang gu málám káwak wahára táng hang kátingga kawilá yá hiláksin du kámun pahálá yá kámuk ingmen sunggulingga áwáng kep káin háuráng.

¹⁹ Wáina tán du Jerusalem kinan ámna náráwa áturáng watá pingnganá wa narángga ku káwak wata kutná ku yánin me kálu Akeldama ing miuráng. Kut wata hulá ku Káwak Sip Pálak.

20 Pita yá ing hányon miuk, “Kap Papia hára Dewit tá Judas ya ing mengga uyiuk,
 ‘Watán tum kome watá hánámá átnék,
 káman dá watán tum kome hára ma átnándak,’*
 hang wata kátu yon ing uyená yá átak,
 ‘Nukngá yá watán yáup komená wa álo táinek.’†

21-22 Wáina wata ku álo kámá ku ámna káman orek náni háranan táng tunggap táinemán. Ámna wawu ing táená kangga, hulátingga Jon dá umi kuháng yámuk wahára átang árongga Jesu yá alek káin kuk wahára Táwi Jesu yot átninggiumán waháranan káman. Ámna wáina watá ku rahálá yá há káuk, wata ku nán háláng námánnga Jesu yá tárutuk wata meng isurán kungguinek.”

23 Pita yá wáina men du ámna yará ná háranan káman dá átgim ingga miuráng, ámna káman du Josep kutná nukngá Barsabas hang kutná nukngá Jastus, hang ámna káman du Matias.

24-25 Wáina tángga ku sáponga tángga Táwi ing inuráng, “Táwi, ko ámna kámuk ka pahán yáni wa há káelák, wata ku ko ámna yará ná háranan du ni ámna yá ku Judas yan kome tángga aposel yáup wa táinek ka táng tunggap táet ingga álo nálenggim me? Judas yá yáupmá wa sangga márapmá táuk wata tárákná isutang átnát ná rekáin átak wakáin há kuk.”

26 Wáina inánnga ku Ánutu yá ni táng tunggap táinek ingga sup hirarát kun du Matias yan sup watá kung kándáng átuk, wata ku Matias táng aposel 11 watyot tiuráng.

* **1:20:** Kap Papia 69.25 † **1:20:** Kap Papia 109.8

2

Iruk Káungá yá háuk

¹ Kulá Juda yan rám táwi kutná Pentikos watá tunggafiuk hára wu ámna náráwa Jesu ya naráng háting mená watá kámuk hánám káman hára re urum árát,

² waháranon du naráungarát iruk yatná yá iruk táwi tángga hásingngátak wáinanyon alek kálu hangga wata tímáummá watá re it pahálá putung áturáng wata kinan táwi hánám tángga átuk.

³ Wáina tán naránga kangngarát tu káráp lánggop ina watá tunggafengga ku ámna nangge elák yáni ina watá ku horengga kung káman káman yáin yáni ketnán áturáng.

⁴ Wáina tát tu yáni wu Iruk Káungá watá kámuk ep ihán du watán háláng hára me hulá hulá metánga áturáng.

⁵ Kulá rám wahára wu Juda kámá Ánutu ya naráng háting mángngátaráng, wawu káwakngá káwakngá káin árená watá áwáng Jerusalem káin áturáng.

⁶ Iruk maming táí yatná ina wa naránga ku ámna náráwa táup táwi watá áwáng urum tángga átang naruráng gu yáin me káman káman kálu metát naránga ku hárámutang wa nangnaráng tángga

⁷ nangnga yáni han du miuráng, “Ámna náráwa náwu Galili nan rewe,

⁸ enendu rina tángga ku nán átamán watá ku náni káman káman dá nánin me kálu hánám me metát narángoemán?

9 Nán du káwak wakáinnan wakáinnan dá áwená. Nán du káwak Patia, Midia, me Elam, me Mesopotemia ále, me Judia ále, me provins Kapadosia, Pontus me Esia káinnan dá áwumán.

10-11 Me nán du distrik Frigia me Pamflia, me káwak Isip, me ále Libia kátu it yáilá Sairini tangtang wakáinnan dá áwumán. Me nán Juda me kámá káinnan Juda yan naráng hákhátik isurená Rom káwak káin árená, me ailan Krit me ále Arebia wakáinnan dá áwumán. Nán du káwak wakáinnan wakáinnan dá áwená, enendu watá me metát naremán wawu Ánutu yá yáup maming táwi hánám táuk wata náni káman káman dá nánin me kálu hánám met naremán!”

12 Wáina met tu kámuk hárámutang wa nangnaráng tángga ku yáni inán kanán ing táuráng, “Náwu rina hánám tunggafenggoek?”

13 Iná kámá yá ku wata mengga táng sukses tángga ku ing miuráng, “Wawa wáin táwi hánám hám náeráng hálendu watá ku wáina tángga átaráng.”

Pita yá Táwi yan me yánuk

14 Wáina met tu Pita yá ku aposel 11 watyot tárutang gu san táng hip tángga hahatingga urum táwi áturáng wa me ing yánuk, “Yanuknukna Juda me ámna náráwa kámuk Jerusalem hára átaráng sándu, kándáng kárámatingga nákkán me ná naránga ku náut nahára káeráng wata hulá ya narineráng.

15 Sándá ámna náráwa náwu umi káto nangga hohingga wáina táeráng ingga meráng, enendu wáina muná. Inggálu ku emá hilápmá 9 kilok hálek. Rám wáina hára ámna yá sipak ma tángngátaráng.

16 Wa meráng wáina muná, ináku ná tunggafek náwu huphuráp profet Joel yá ing miuk wa,

17 ‘Ánutu yá ing mek, “Rám bá sálikngingga árán du no Irukna wa suring me ámna náráwa kámuk kán káin han nángánangge sáni me yáuriwa sáni yá nákkán me wawu profet tá ina mengguineráng.

Ámna máto sáni yá tárák ára ina kápát tu ámna tátáwi sáni yá ára kangguineráng.

18 Yáup nangge me yáup náráwa na hánámá yáup táená, enendu ráw wahára wu no Irukna wa hányon suring me watán káin han nákkán me wa profet tá ina mengguineráng.

19 No me hulá kámá watá alek káin ánu tunggafen, káwak káin ámu wu tárák hulá kámá yá tunggafen du ráw bu wa ingga narineráng. Sip me káráp lánggop me towet maming tái watá tunggafeineráng.

20 Káe yá hurik tángga páyung tin du yap pá hurik tángga sip ina háleinek. Wáina tát sálikngin du Táwi yan ráw háleinek, wahára wu Táwi yá yamá me hálángngá watyot áwinek.

21 Kulá nini Táwi yá háláng yámámáya inineráng watá ku son há ihán álo átneráng.” *

Joel yá profet me wáina miuk.

22 “Israel ámna náráwa, kárámatingga nákkán me ná narineráng. Sáni há nareráng wa, Jesu Nasaret nan wawu Ánutu málámbá háláng imán ket tárák hulá hulá hálángngá pálak sáni yot átang tánggiuk

* 2:21: Joel 2.28-32

wawu wáina tán du sándá kangga Ánutu málámbá suring mán áwuk ingga kangga nanaráya tánggiuk.

²³ Kulá Ánutu yá yon du táng sán ket sáni hára tiuk wawu uláp wáina táinet ingga há naruk wa isutang wáina táuk. Wáina tán ámna wáik watá háláng sámát tu maripong hára tingga piring gá kátit tu kámutuk.

²⁴ Enendu Ánutu yá ámna wa kátkámut tán háláng waháranan imáng hutang tángga táng tárut táuk, náuta kátkámut tán háláng watá wa káto tángga átnát tán tárák muná. ²⁵ King Dewit tá wata ing miuk,

‘No káet tu Táwi yá rámá rámá nák tangtang hánám átkoek.

Watá háláng nanamáya naya tangtang hánám átkoek

wata ku náut kámá yá neháng kongkong tán ma háindát.

²⁶ Wáina wata ku pahánna yá álosim hálen milunna yá heronge táet.

Táwi yá káwak sutna táng álolo táinek wata hálengga átkoet,

²⁷ wawu satá no kámurená yan ále káin ma átnándát,

hang ko ámna rongrongngá hánám nangán ingga narelák wa satá ma pálikgingat.

²⁸ Ko kálu kungga átkuku tátáyan wa há naliulák.

Ko rámá rámá nákkot árátá no heronge hánám átnet.†

Dewit tá me wáina miuk.

²⁹ “Yanuknukna, no pálipuk hánám há naret wa, ing sánin, pem náni Dewit wawu há kámurán

† **2:28:** Kap Papia 16.8-11

usuráng, hang tanggálá wawu Jerusalem hára ná há átak.

³⁰ Iná Dewit wawu profet hálendu há narek Ánutu yá pálipuk hánám ing inuk, ‘Máriya ku kák kinan nan káman dá king kák inanyon átnek.’

³¹ Dewit tá máriya rina tunggafeinek wa kangga ku Jesu Son Iháhá yá tárutnek wata ing miuk, ‘Kámurená yan ále káin ma átnándák me ma pálikngindák.’

³² Ánutu yá Jesu wawu há táng tárut tán mirak átak. Nándu náni rahán náni yá há kangga ku wata menggoemán.

³³ Iná Jesu wawu há árangga kungga Ánutu ketná álák kálu átak. Wáina átang gu Nan dá Iruk Káungá imómayá miuk wa ketná hára há tángga ku suring mán háek ngá ku há kangga nareráng wa.

³⁴ Kulá Dewit tá alek káin kuk wawu Jesu yá kuk wáinanyon muná, wata ku nánda ing narángguinemán, Dewit tá me ing miuk wawu málamba ma miuk, ináku nukngá ya miuk,

‘Táwi Ánutu yá Táwina ing inuk,

“Ketna álák kálu putung arátá kungga

³⁵ no káyamya wa ráhangga iháng hang ting se arát ko wa iháng hátingga átnelák.” †

³⁶ “Dewit tá wáina miuk, wata ku Israel sándá ku náwu pálipuk hánám ing narineráng, ámna Jesu sándá táng maripong hára kátiuráng wawu Ánutu yá táng Táwi átnát ta táng tunggap táuk, hang táng málámbán ámna náráwa son iháháyan ting san átak.”

† 2:35: Kap Papia 110.1

37 Pita yá me wa men naránga ku ámna náráwa yá pahán yáni yángen du Pita yot aposel kátu wa yánuráng, “Yanuknuk, rina táinemán?”

38 Wáina yánát tu Pita yá yánuk, “Sán kámuk hánám pahán sáni hurik tángga ku Jesu ámna náráwa son iháhá kutná hára umi kuhát tu Ánutu yá mukmuro sáni yawondang gu Iruk Káungá wa sáminek.

39 Ánutu yá Iruk Káungá sásámáya miuk wawu sán me nángánangge sáni me kámá ni mulangán átaráng wa kámuk sáminek. Táwi Ánutu náni yá ni ámna náráwa mantáng yáminek, wawu uláp Iruk Káungá yámámáya miuk wa kámuk yáminek.”

40 Wáina yánánga ku me kámá táup pon pahálá yot yánánga ing yánuk, “Kándáng hánám hálang rákit tángga átneráng, rám nátán ámna mukmuro watyot márapmá ihánirot.”

41 Kulá Pita yá me wa yánán watán me watá ámna náráwa táup hánám wa ihánggápán du áwáng umi kuhuráng. Rám wahára ámna náráwa sale yáni 3,000 náut wáina tá pahán hurik tángga áwáng Jesu yan tombong háliuráng.

Ámna náráwa yá pahán káman hánám áturáng

42 Ámna náráwa yá káman háhále, me aposel yan me wa nanará, me áwáng urum tángga sungi nana, hang sáponga tátá wata káto hálangga átkiuráng.

43 Wáina tángga árát Ánutu yá aposel ket yáni hára tárák táup hánám wáina tán ámna náráwa niyá wa kápuráng watá hárámutang pitáuráng.

44 Ámna náráwa Jesu ya naráng háting mená wata pahán káman re hánám átang kutná kutná yáni wa kat kámuk yáni yan háliuk.

45 Yáni wu káwak me kutná kutná yáni kámá wa iháng yumnak tángga sup ihángga ku iháng káman niyá náuta kesák tán wa imánggiuráng.

46 Rámá rámá wu Táwi yan it káungá hánám wata kumbiná kinan urum tánggiuráng. Pahán yáni wu álosim hánám árán heronge hára kámá yan it káin kungkung tángga sungi nangnang tángga átninggiuráng.

47 Táwi kutná meng tárut tángga átkut tu ámna náráwa kámá yá ku kápánga pahán álosim naráng yámánggiuráng. Rámá rámá wu Táwi yá ámna náráwa kámá yot ihán du Jesu ya naráng háting mená wata sale yáni yá wu táwi hánám hálanggiuk.

3

Ámna káman hárammá wáik ká álo háliuk

1 3 kilok wawu sáponga tátáyan rám, wata ku rám káman yonyon kálu 3 kilok hálangga árán du Pita káling Jon dá sáponga tátáya Táwi yan it káungá hánám káin árangga kumálák.

2 Kungga káumálák ku waháranyon ámna káman mam kinan átang hárammá wu wáik hálená tunggafiuk wa tángga it káungá kumbi kálu mungnganá kutná ku Álosim Hánám wahára áwuráng. Rámá rámá wawu wáina re táng áwáng wahára sat átang ámna náráwa yá it káungá kumbiná kinan hangngátaráng hára sup pa yánangga re átnándak.

³ Málám kápuk ku Pita káling Jon dá kung háinán tán du kápánnga ku sup kámá namándimálák ingga sonson yánuk.

⁴ Wáina yánán du yándi wu kárek hánám hálengga kangga ku Pita yá inuk, “Nát náháng!”

⁵ Wáina inán du ámna watá kápánnga ku sup kámá há hám namindemálák ingga naruk.

⁶ Wáina naránnga kápánngarán Pita yá inuk, “Sup silva me gol wawu nákkán káin ma árak, ináku náut nákkán káin átak wa kamindet. Jesu Nasaret nan ámna náráwa son iháhá wata kutná hára ing kanin, tárutang tarengga kung.”

⁷ Wáina inánnga ku ketná álák kálu tángga háláng imán tárurán du waháranyon kándumá yot hárammá sárummá watá álo háliumálák.

⁸ Wáina tán du málám hiring áránnga hangga ku tarengga kung áwáng táuk. Wáina tángga ku málám káman yáni kung it káungá kumbiná wata kinan hangga ku kung áwáng tángga hiring hiring tángga Ánutu kutná meng tárut tángga átuk. ⁹⁻¹⁰ Wáina tán kangga ámna náráwa yá ámna wawu it káungá kumbiná kálu mungnganá kutná ku Álosim Hánám wahára átang sup pa nánánnga átnándak wa ingga kangga há naráng hátiuráng. Wáina hálendu yáni wu rina tángga álo hálek ingga ikik hárámutang nangnga yáni háuk.

Pita yá it káungá kumbiná wata kinan Táwi yan me yánuk

¹¹ Ámna náráwa yá ámna wa kangga hárámutang hururung áwánnga kauráng gu ámna wawu Táwi yan it káungá kumbiná kinan wata parandaná

kutná Solomon dán paranda hára Pita káling Jon pengga ihángga árán.

12 Wáina tát kápángga ku Pita yá yánuk, “Israel ámna náráwa, náuta ku tárák wa kangga hárámutaráng? Me náuta ku káto náhánggoeráng? Tárák ná kangga yándin háláng hára wáina táemálák, me Ánutu rahálá hára kándáng átnándamálák wata ku ámna ná táng tárut tán tarengga kung áwáng táek ingga ma narindaráng.

13 Abraham, Aisak, Jekop hang táwi ilom náni yan Ánutu watá yáup nanggená Jesu wa kut táwi imuk, enendu sándá ámna wa táng káyam ket yáni hára tiuráng. Pailat tá san háná kukuya miuk, enendu sándá Pailat rahálá hára nándán king muná ingga mengga utkámút tátáya miuráng.

14 Ámna wawu rongrongngá kándáng hánám, enendu sándá wa sárum imángga ku Pailat ing inuráng, ‘Ámna ráháng kátkámút táená wa satá háná kuik,’ ingga inuráng.

15 Ámna nángot kung átkuku nánámá wawu utkámút táuráng wa, enendu Ánutu yá son táng tárut táuk ngá ku nát tu rahán náti yá há káumát hálendu wata sán sánánggoemát.

16 Ámna náwu huphuráp pu hárammá wáik átkiuk ngá sáni há naráng meráng wa, enendu nán du Jesu ya naráng háting mángngátamán wata ku Jesu kutná háरण du nátá táte wa álo hálek. Jesu málámbá yon naráng hákhátik náni wa táng káto táng námán du naráng hákhátik watá yon du ámna ná pukon hánám táng tolin álo hálengga wa árán káeráng wa.

17 “Yanuknukna, no pálipuk ing há naret, sán me ámna hulá hulá sáni yot wa táuráng wawu wáina ingga ma narená táuráng.

18 Enendu wawu Ánutu yá uláp wáina há tunggafeinek ingga miuk wata ku sándá wa táuráng. Profet tá ing miuráng, ámna náráwa son iháhá wawu láwit táwi narinek ing miuráng wata ku wa tunggafiuk.

19 Wata ku nanará sáni kandák wa táng tolingga ku pahán sáni hurik tát tu Ánutu yá mukmuro sáni wa yawon sáminek. Wáina tát tu Ánutu yá háláng sámánga sáháng káto tángga

20 ámna náráwa son iháháya táng tunggap táuk, Jesu wa suring mán sándán káin son áwinek.

21 Jesu wawu alek káin árán kungga Ánutu yá kutná kutná kámuk hánám iháng tolin son kándáng hálet tu wahára ku Jesu yá son áwinek. Wawu Ánutu yá uláp profet káungá milun yáni hára wáina táinet ingga miuk wa isutang táinek.

22 Moses yá ing miuk, ‘Táwi Ánutu sáni watá profet káman sáni háranan yon táng tunggap tángga tán nák ina profet háleinek. Wata ku watá rina meinek wa kándáng naránga isutneráng.

23 Káman niyá watán me wa naránga ma isutnándák wawu málámbán tombong háranan Ánutu yá pukon hánám isurán kungga kámutnek,* Moses yá wáina ingga miuk.

24 “Hang uláp profet hulátingga Samuel hára átang áwek watá Ánutu yan me mengga rám náta miuráng, wawu rám bu ná tunggafek ná.

* **3:23:** Meng Rákit 18.15,18,19

²⁵ Sándu profet wata nánganangge yáni, wata ku profet tá me rina miuráng wata páliná wawu sándá táineráng. Hang uláp Ánutu yá táwi ilom sáni yot pahán káman háliuk wawu sándá ku páliná táineráng. Ánutu yá Abraham ing inuk, ‘Kák ráula háranan káman hára kungga ámna náráwa kámuk hánám káwak ketnán watán káin sambe yá tunggafengga kuinek.’†

²⁶ Kulá rám Ánutu yá yáup nanggená wa káwak káin suring mán háuk wahára wu suring mán sándán káin kálak áwángga ku sáháng álolo tán du sándá ket tárák sáni kandák wa sasaya suring muk.”

4

Ámna hulá yá Pita káling Jon iháng kalabus káin tiuráng

¹ Kulá Pita káling Jon yándi wu ámna náráwa me emá yánángga átnarán du pris yan tombong háranan kámá, me Sadyusi yan tombong háranan kámá, me it káungá pinná tátáyan táwi yáni watá áwuráng.

² Áwáng átnarát tu aposel yá Jesu wu há tárutuk wata ku kámurená wawu wáinanyon há tárutneráng ingga ámna náráwa yánángga árán áwuráng watá kuk hánám narángga ku

³ Pita káling Jon ket ihángga ku há yonyon tiuk hálendu iháng kalabus it kinan ting sat árán kungga tembátnáya háliuk.

⁴ Wáina táuráng enendu ámna náráwa táup hánám bá yon me wa há naruráng hálendu Jesu ya há

† 3:25: Hulátitiná 22.18

naráng háting muráng watyot sale yáni yá kungga 5,000 náut wáina háliuk.

Pita káling Jon iháng kaunsol rahán yáni hára me hára tiuráng

⁵ Kulá tembátnáya ku Juda yan pris tátáwi yáni, ámna yáilá me lo yan tiksa watá Jerusalem hára urum táuráng.

⁶ Waháranyon du pris yáin yáni Anas watyot Kaiafas, hang Jon káling Aleksenda watyot tu pris yáin yáni wata sip yáni kátu kámá yot watá kámuk hánám áwáng wahára áturáng.

⁷ Wáina áwáng átang gu ámna kámá yánát Pita káling Jon iháng áwáng sat urum tángga áturáng wata rahán yáni hára hetang árán du ing yánáng suliuuráng, “Sándu náut háláng hára me náut kutná hára ku kuip tárak wa támálák?”

⁸ Wáina yánát tu Pita málám Iruk Káungá watá ep táwi tángga háláng imángga árán du ing yánuk, “Juda ámna náráwa yan pris tátáwi yáni me ámna yáilá,

⁹ sándu nát tá ámna hárammá wáik wawu kálu rina kálu kungga táng tolin álo hálek ingga wata hám nanaráya nánáng sulinggoeráng?

¹⁰ Wáina hálendu sán me Israel ámna náráwa kámuk sáni hánám ing narineráng, Jesu Nasaret nan, ámna náráwa son iháhá wata kutná hára ku ámna rahán sáni hára ná hetang átak wawu kuip álo hálek wa. Jesu wawu sándá maripong hára kátit tu há kámujuk, enendu Ánutu yá son táng tárut táuk.

¹¹ Jesu wawu sup ina,
‘ámna it tátá sándá sup wáik ingga kangga táng sat kuk

watá ku inggálu it háláingngá ya káto hánám átkoek.*

12 Ni kámá nukngá káman dá ámna náráwa son iháháyan tárák ku muná. Káwak náta ketnán kut nukngá kámá ma árak, ináku Ánutu yá kut káman námuk, wawu Jesu. Kut watá re ku ámna náráwa son ihinek.”

13 Pita yá wáina yánán ámna hulá watá kápáingga ing naruráng, Pita káling Jon wawu hánámá árená, me nanará itná káin kámá ma koená, enendu ma pitáená kándáng hánám wa memálák. Wáina kápáingga ku hárámutang gu ámna yará náwu uláp Jesu yot káman átninggiuráng ingga naruráng.

14 Kulá káuráng gu ámna táng toliumálák watá yándi yot wahára hetang árán du watá me kámá topmá yánánáyan káluná ma tunggafiuk.

15 Wáina tángga ku yánát kaunsol yan urum itná wa sangga kep káin hat tu yáni ing inán kanán táuráng,

16 “Ámna yará náwu rina táng yámáingatnem? Watá tárák káman maming tái hánám há tán Jerusalem kinan ámna náráwa watá wáina ingga há nareráng wawu nánda táng kilak titiyan muná.

17 Kulá nánda ku me watá emá re kungga áriwon, wata ku yánátne ámna yará watá kut wahára ámna náráwa ma yánindamálák.”

18 Wáina mengga ku yáni wu son mantáng yámát it kinan áwán du Jesu kutná hára me wáina ámna náráwa ma yánáng tolindamálák ingga yánuráng.

19 Wáina yánát tu Pita káling Jon dá ku ing yánumálák, “Kulá sándá ku rina nareráng, Ánutu

* 4:11: Kap Papia 118.22

yan me isusut watá kándáng hálek, me sándán me isusut watá kándáng hálek?

²⁰ Nátá milun náti pop tátáyan tárak ku muná. Nát tu náti rina káumát me rina narumát wa há mengga yánángga átkuinemát.”

²¹ Wáina yánán kápánnga ku ámna yáilá yá olet yándi mangga wáina son ma meindamálák ingga yánáng piták tánnga ku yápmat hangga kumálák. Kulá ket tárak rina tán ámna náráwa yá káuráng wata ingga Ánutu kutná há meng tárut tánnga áturáng, wata ku ámna yáilá yá márapmá yámamáyan káluná kámá ma kang tunggap táuráng.

²² Iná ámna táng toliumálák wawu yaraná 40 táng hátingga árán du yarán dá ket tárak wa tán álo háliuk.

Táwi yan me wa meng isurat kukuyan háláng tátáya Jesu yan tombong gá sáponga táuráng

²³ Kulá Pita káling Jon yápmat hangga kumálák watá kungga ku nuknuk yándi kápánnga ku pris tátáwi yáni me tombong Juda yan ámna hulá yá me rina yánuráng wa yánumálák.

²⁴ Me rina wa yánán naráng hálingga ku kámuk pahán káman hálen Ánutu yan káin sáponga ing táuráng, “Táwi, ko alek káwak me táp hang wata kinan kutná kutná metá tunggafiuráng. ²⁵ Uláp Iruk Káungá watá nan náni Dewit, kákkán yáup nangge, wata milunná hára ing miulák,

‘Náuta ku káwakngá káwakngá watá pahán káráp táup tánggoeráng?

Náuta ku ámna náráwa nátá ket tárak wáik tátáya hánámá me hárotkoeráng?

²⁶ Káwakngá káwakngá king me ámna yáilá átaráng

watá káman hálangga tiktiyawik tánggoeráng.

Wáina tángga ku erawánga

Táwi Ánutu yot tu ámna náráwa son iháháya
mená

wa iháng hang titiya tánggoeráng.[†]

²⁷ Dewit tán me ánu watá pálipuk hánám tunggafuk wawu ing, it yáilá nahára Herot káling Pontius Pailat tá ále kámá káinnan ámna me Israel ámna náráwa yot káman hálangga Jesu, kangán yáup nangge káungá hánám, wa táng hang titiya me hároturáng, wawu ka uláp nangán yáup wa táinek ingga há miulák wa.

²⁸ Watá wáina táuráng wawu kangán nanará me pahán rina táineráng ingga narulák wa táuráng.

²⁹ Kulá Táwi, kula wu ko me rina mengga nán náháng piták tátáya táeráng wa kangga ku yáup nángánangge ka nán háláng námátá ku nánda ma pitáená hánghálángngingga kangán me wa mengga kuinemán.

³⁰ Ko yáup nanggeka káungá Jesu wata kutná hára ketya kálandang ilalák mara iháng tárut tángga ket tárák hulá hulá wa tángguinelák.”

³¹ Kulá Jesu yan tombong gá yáni wu sáponga táng hálingga árát tu waháranyon it áturáng watá muwalán Iruk Káungá watá hang ep ihán du Ánutu yan me memeya ma pitáená átninggiuráng.

Ámna náráwa yá kámá háláng yámuráng

³² Ámna náráwa Jesu ya naráng háting mená watá kámuk hánám pahán me nanará yáni káman tiuráng. Ámna káman dá kutná kutná ná kan

[†] 4:26: Kap Papia 2.1-2

málámbán hánám re ma háliuk, ináku kámuk kán háliuk.

³³ Kulá aposel yáni wu Táwi Jesu yá son tárutuk wata hángnálángngá hánám yánánga kut Ánutu yá pahán álosim naráng yámánga táwi hánám háláng yámuk.

³⁴ Orek yáni hára wu káman dá náut kámá ya kesák ma tánggiuk. Káman niyá káwak me itná yá átmánggiuk wawu men yuwát tu sup wa iháng áwáng

³⁵ aposel ket yáni hára tit tu watá horengga rendá kesák irená wa yámánggiuráng.

³⁶ Kulá ámna káman átuk wata kutná wu Josep, iná aposel yá kut imuráng gu Banabas. Kut Banabas wata hulá wu pahán táng káto tátá. Wawu tombong Liwai háranan, itná hulá ku ailan Saiprus.

³⁷ Ámna watá ku káwak káman men yuwát tu sup ihuk wa táng áwáng aposel ket yáni hára tiuk.

5

Ananias káling Safaira yá Ánutu ingirungngindin ingga táumálák

¹ Kulá ámna káman kutná Ananias watá áwáná Safaira watyot káwak yándi kátu káman hányon yuyuwáya men ámna káman dá yuwuk.

² Káwak wa wáina yuwán yándi wu pahán káman tingga ku sup kátu táng ting san árán du Ananias yá sup kátu rewe táng kung aposel ket yáni hára tingga yángyárunngingga sup pu kámuk ná iháng áwáng ná tet ingga yánuk.

³ Wáina tán du Pita yá inuk, “Ananaias, rina tángga ku satá Satan dá pahálan han du Iruk Káungá wa ingirungngingiya tángga káwak yuwená sup kátu wa táng kangán da tingga ku kátu rewe tángga áwelák?

⁴ Ko káwak wa metá yuwuk wawu kakán pahán isutang táulák. Sup ihulák wa ka rina tátáya wu álo tánggim. Rina tángga ku nanará kandák wa táulák? Ko ámna nangge yángyárunngnet ingga narelák, enendu ámna nangge muná, ináku Ánutu málám ingirungngingiya táelák.”

⁵⁻⁶ Wáina inán Ananaias málám wa narángga waháranyon pukon kámutang táng hang kátingga árán du tambun wawu ámna máto kámá yá áwáng lap pá pondang táng kung usuráng. Kulá kámá niyá wáina táek ingga píngnganá narángga ku pikpito hánám naruráng.

⁷ Kulá 3 aua náut wáina átang sangga ku áwáná yá náulá yan káin rina tunggafiuk wawu ma narená wahára áwáng hiuk.

⁸ Wáina áwáng hen du Pita yá ináng suliuk, “Ko nanáng, Ananaias yot sándá káwak men yuwuk wata supmá wa ná rewe me?”

Ingga inán watá miuk, “O, wa rewe.”

⁹ Wáina inán du Pita yá inuk, “Náuta ku sándá Táwi yan Iruk ingirungngingiya pahán káman hálemálák? Kang! Náula useráng wawu kálu mungnga hára átaráng watá ku kák hányon kehángga kuineráng.”

¹⁰ Wáina inán waháranyon pukon kámutang hárammá hulá hára táng hang kátingga árán du

ámna máto yáni wu it kinan áwángga wáina kangga ku tambun wa táng kung náulá tangtang usuráng.

¹¹ Kulá náunáwán yará watán káin wáina tunggafek ingga narángga ku Jesu yan tombong me ámna náráwa kátu watá pikpiták táwi hánám wa táuráng.

Aposel yá ket tárák hulá hulá táuppon táuráng

¹² Aposel yáni wu ket tárák hulá hulá ámna náráwa orek yáni kinan táup hánám táuráng. Ámna náráwa Táwi ya naráng háting mená yáni wu pahán káman hálen du it káungá kumbiná kinan hangga kung paranda kutná Solomon dán paranda hára urum tánggiuráng.

¹³ Ámna náráwa niyá Jesu ya ma naráng háting mená watá ku Jesu yan tombong wata kut yáni meng tárut tánggiuráng, enendu yáni áwáng watyot átnát ta ku pitánggiuráng.

¹⁴ Wáina tánggiuráng, enendu ámna náráwa táup pá yon watá Táwi ya naráng háting mángga ku áwáng watán tombong hára sengsáráp tángtáng tánggiuráng.

¹⁵ Ket tárák wáina tánggiuráng wa kangga ku ámna náráwa yá ilalák mara wa iháng áwáng kálu hára káwam iháng áwáng elengga wata ketnán tinggiuráng. Wáina titne ku Pita yá kun yongnganá yá re ihánggápán álo háleniráng ingga wáina iháng kung tinggiuráng.

¹⁶ It yáilá Jerusalem tangtang it átaráng waháranan táup hánám watá ilalák mara me iruk wáik ká iháng lem táená wa hányon ihángga áwánggiuráng wawu kámuk álo hálanggiuráng.

Aposel yá kalabus it kinan árát tu angelo yá háláng yámuk

17 Kulá wáina tángga árát kápánga ku pris yáin yáni yot tombong Sadyusi háranan kámá yáup káman tánggiuráng watá aposel wa kápánga pahán suksuk hánám naráng yámánggiuráng.

18 Wáina naránga ku aposel wa ket ihánga kalabus itná kinan ámna wáik ká árená wakáin tiuráng,

19 enendu yáungán Táwi yan angelo káman dá kalabus it watán kálu mungnga wa yaling yámánga yángotang kep káin hangga ku

20 yánuk, “Kungga it káungá watán kumbi kinan káin átang gu Táwi yan átkuku watán me pingnga wa kámuk hánám ámna náráwa yánineráng.”

21 Wáina yánán yáni wu hilápmá hánám bu angelo yá rina yánuk wa isutang kung it káungá kumbiná kinan átang ámna náráwa me wa yánáng tolingga áturáng.

Kulá pris yáin yáni watá ámna yáup káman tánggiuráng watyot áwánga ku kaunsol kinan nan Israel yan ámna yáilá wa kámuk hánám met áwuráng. Áwáng káman hálengga ku ámna kámá suring yámát kalabus itná káin aposel yángotang áwáwáya kuráng.

22 Wáina kuráng enendu aposel wu ma árát kápánga ku son áwánga ámna yáilá ing yánuráng,

23 “Kalabus itná wawu kálu kámuk káto sung sat árát ámna kálu pin yáni tátá watá pin yáni tángga átaráng. Wáina árát kálu yalemán enendu ni kámá káman it kinan ma árán kamán.”

²⁴ Wáina yánát naránnga ku it káungá pinná tátá wata táwi yáni me pris tátáwi yáni watá naránpak tángga son du náutá tunggafeinek ingga naruráng.

²⁵ Wáina naránnga átnárát ámna káman dá áwánnga yánuk, “Sándá narániráng! Ámna iháng kalabus itná kinan tiuráng wawu it káungá kumbiná kinan hetang átang ámna náráwa me yánáng tolingga átaráng.”

²⁶ Wáina yánán du it káungá pinná tátá wata yáin yáni watá tewé ámna ná watyot kung aposel wa yángotang áwuráng. Yáni wu kung táng hángháláng tángga ma yángotang áwuráng, ináku yolopon yángotang áwuráng, náuta ámna náráwa yá sup mangga náráháng kámut tánirot ingga naránnga ku wáina táuráng.

Aposel yá kaunsol rahán yáni hára me metátáya ma pitáuráng

²⁷ Kulá aposel yángotang áwánnga ku iháng sat kaunsol rahán yáni hára árát tu pris yáin yáni yá yánuk,

²⁸ “Nándá ámna wata kutná mengga ámna náráwa me pingnga yánáng toli wata há káto táng sámumán, enendu sándá emá re yánáng tolingga árát tu ámna náráwa táup hánám Jerusalem kinan átaráng watá há naránnga átaráng. Iná ámna wa utkámut táuráng watán mápamá wu nányot átak ingga hánámá sáni menggoeráng.”

²⁹ Wáina yánán du Pita yot aposel nukngá watá inuráng, “Nándu Ánutu yan me wawu há isutnemán, iná káwak ámna yan me wawu ma isutnándámán.

30 Sándá Jesu maripong hára kátingga utkámút táuráng, enendu táwi ilom náni yan Ánutu watá há kámútuk háranan son táng tárut táuk.

31 Wáina tángga táng áráng ting san ketná álák kálu átangguinek. Kulá Ánutu málámbá yon Jesu kut táng hip tán watá Táwi náni me Son Iháhá wáina átangguinek. Watá ku háláng námán Israel nánda pahán hurik tátne nánda mukmuro yawonek.

32 Kulá nándu Ánutu yá wa táuk wawu há káumán wata ku meng isurátne kuinek, iná Iruk Káungá yá ku wata hányon meng isurán kuinek. Niyá me wa naránga isutnek wawu Ánutu yá Iruk Káungá wa iminek.”

33 Pita yá wáina yánán naruráng hára wu ámna yáilá watá kuk hánám naránga aposel wa ráháng kátkámút tátáya naruráng.

34 Wáina naránga árát tu tombong Farisi háranan ámna káman kutná Gamaliel wawu ámna náráwa kámuk hánám bá meng toling mángngátaráng hang ámna wawu lo yan tiksa, watá kaunsol rahán yáni hára tárutang gu ámna kámá yánán aposel wa ihánga kep káin hang rám kimo átniráng ingga yánuk.

35 Wáina yánán du ámna kámá yá aposel wa yángot hang kep káin árát tu Gamaliel yá ámna yáilá wa yánuk, “Israel ámna, sándu ámna ná rina kámá táng yáminán du hulátingga kándáng nang-naráng táineráng.

36 Sándu ing há nareráng, rám hásak ma hálek ámna káman kutná Teudas yá tárutang nákku ámna hulá kutna pálak ingga men ámna 400 náut wáina tá kung watyot áturáng, enendu kapman dá utkámút

tán watán tombong wawu hárátingga káman káman kuráng. Wáina tát tu yáup yáni wawu hánámá háliuk.

³⁷ Wata máriná káin du ámna náráwa kut yáni erek hánám wa uying háháli rámá hára ámna káman kutná Judas Galili nan watá tárutuk. Wáina tárutang gu ámna kámá ihángga ku kapman isusut ta kun erawák táuráng, enendu kapman dá ámna wa hányon utkámur tán watán tombong wawu hárátingga káman káman kuráng.

³⁸ Wáina wata ku kula wu ing sánin, sándá ámna ná rina kámá ma táng yámindaráng, ináku yápmat há yáni kuineráng. Yáup yáni wa tánggoeráng wawu ámna yan nanará re hálen wawu tát kungga yáup yáni watá pana háinek.

³⁹ Iná pálipuk yáup yáni náwu Ánutu yan yáup hálen wawu sándá káto táng yámamá yan tárák muná. Ánutu yot erawánirot.”

⁴⁰ Gamaliel yá wáina yánán narát pálipuk hálendu aposel ya met áwát tu yánát hánámá lahot yámát Jesu kutná hára son ma yánáng tolindaráng ingga yánángga ku yápmat há yáni kuráng.

⁴¹ Wa yápmangga kungga aposel yáni wu Ánutu yá naráng hákhátik yáni táráknká kangga ku Jesu yan yáup tát wata ingga ámna kámá yá iháng lem tát tu reprepmá álo táineráng ingga narángga yánuk wata heronge nangnaráng kuráng.

⁴² Yáni wu kung átang gu rámá rámá wu Táwi yan it káungá hánám kumbiná kinan me it wahára wahára kungga Jesu wawu ámna náráwa son iháhá ingga mengga me pingnga álosim wa yánáng tol- ingga átninggiuráng.

6

Jesu yan tombong gá aposel háláng yámamáya ámna 7 iháng tunggap táuráng

¹ Kulá rám wahára Juda nan ni Jesu naráng háting mená sale yáni yá táwi hánám wáina hálengga árán du waháranan kámá Grik me metáená watá ku kámá Aram me metáená wata kuk táng yámángga ing yánuráng, “Sándu rámá rámá sánin kálu rewe náráwa kawát niyá sungi ya kesák tánggoeráng wa háláng yámánggoeráng, iná nándán kálu náráwa kawát wawu ma háláng yámángguráng.”

² Wáina yánát tu aposel 12 watá disaepel kámuk ka met áwát tu ing yánuráng, “Kulá nándá Ánutu yan me wa mengga ámna náráwa yánáná wa sangga ku sungi silip tátá hára átnemán wawu kándáng ma háleindák.

³ Wáina wata ku, yanuknuk, sándá ámna 7 ni Iruk Káungá yan háláng hára re árená me nanará yáni álosim hára árená me orek sáni hára kut yáni álosim átnándaráng, wáina wa kápángga iháng tunggap tát nándá wa iháng yáup wahára titne ku watá yáup wa pinná tángga átneráng.

⁴ Iná náni wu rámá rámá sáponga tángga Ánutu yan me rewe yánángga átningguinemán.”

⁵ Wáina met ámna náráwa kámuk watá me wa narát álosim hálendu Stiwen wawu ámna ni Jesu ya pahán yot naráng háting mángngátak me Iruk Káungá watá ep táwi hánám tán átnándak wa táng tunggap táuráng. Hang Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Pamenas hang Nikolas wawu hányon iháng tunggap táuráng. Iná Nikolas wawu it yáilá

Antiok nan Juda ámna muná, enendu Juda yan miti kinan átnándak.

⁶ Kulá yáni wu ámna ⁷ wa yángot áwáng aposel rahán yáni hára tit tu aposel yá yáup yáni wahára iháng káto táng yámámáya sáponga táng yámángga ket yáni yá yáin yáni hára usáng hang tiuráng.

⁷ Iná rám wahára ku Ánutu yan me wa meng isurát kun ámna náráwa táup hánám watá Jerusalem hára Jesu yan tombong háliuráng. Pris táup táwi yá yon Jesu yan me pingnga álosim wa narángga naráng hákhátik kálu wahára áturáng.

Juda ámna kámá yá Stiwen táng me hára tiuráng

⁸ Kulá Stiwen wawu Ánutu yá pahán imángga málámbán háláng wa imán ket tárak hulá hulá tátáwi hánám ámna náráwa orek yáni káin tángga kuk.

⁹ Wáina tángga árán du Juda yan miti itná káman kutná Along Koená wahára hangga árená ámna watá watyot menmen táuráng. Ámna urum wawu it yáilá Sairini, it yáilá Aleksandria hang provins Silisia yot Esia wakáinnan.

¹⁰ Wáina menmen táuráng, enendu Stiwen wawu Iruk Káungá watá nanará imángga átuk hálendu ámna urum watá me hára wu ma táng hang tinggiuráng.

¹¹ Wáina hálendu yáni wu kilak átang ámna kámá pahán yáin hat tu watá kusák pilengga ing miuráng, “Stiwen dá Ánutu me Moses ya me kandák men narumán,” ingga miuráng.

¹² Kulá wáina tángga kungga ku ámna náráwa, ámna yáilá me lo yan tiksa watá pahán yáni táng

tárut tát tu kung Stiwen ket tángga táng áwáng kaunsol ket yáni hára tiuráng.

¹³ Wáina ting sat árán du ámna kámá yánát tu watá áwáng me kusák ing miuráng, “Ámna nátá Táwi yan it káungá nátyot Ánutu yan meng rákit me wata me kandák menggoek.

¹⁴ Rám káman ing men narumán, ‘Jesu Nasaret nan watá Táwi yan it káungá ná yalingga ku kálu rina isusut ta Moses yá námuk wa yawondang gu kálu kámá isusut ta náninek,’ Stiwen dá wáina miuk,” ingga ámna kámá watá miuráng.

¹⁵ Iná ámna náráwa kaunsol it hára áturáng watá kámuk hálengga Stiwen kárek kauráng gu Stiwen kurák máta wawu angelo kurák máta ina.

7

Stiwen dá kaunsol rahán yáni hára me metáuk

¹ Kulá wáina meng hálit tu pris yáin yáni watá Stiwen inuk, “Me wa meng sat kákkán káin áwek wa pálipuk me?”

² Wáina inán du Stiwen dá miuk, “Yanuknukna me nan ilomna, nákkán me ná kárámatingga nar-ineráng! Sisi náni Abraham watá it táwi Haran káin ma koená Mesopotemia ále káin há árán Ánutu yamá hálángngá pálak watá watán káin tung-gafengga inuk,

³ ‘Ko káwakka me sipya kátu wa yápmangga ku no káwak kaleinet káin wa kuinelák.’*

⁴ “Wáina inán du Kaldia ámna náráwa yan káwak wa sangga kung gu it táwi Haran káin itná hulá ya

* **7:3:** Hulátitiná 12.1

átuk. Átang árongga naning gá kámurán du Ánutu yá suring mán áwáng káwak átamán nahára áwuk.

⁵ Wa áwuk hára Ánutu yá káwak kátu kimo 1 mita ina káman málámbán tombong gá átnát ta kámá ma imuk. Ináku ing inuk, ‘Máriya ku káwak wa kaminet wawu ka me kák ráulaka watán káwak háleinek,’ ingga inuk. Rám wahára wu Abraham bu nanggená muná árán wáina inuk.

⁶ Iná ‘Kák ráulaka wawu kung ámna kámá yan káwak káin watán yáup nangge hánámá hálet tu iháng wáik táng sat árát kungga yara 400 háleinek.

⁷ Iná watá rendán yáup nangge hálengga átneráng wawu na márappmá yáme wata máríná káin du ráulaka yá káwak wa sangga áwáng ále nákáin du na nanáng sákngineráng.[†]

⁸ Wáina inánnga ku pahán káman mená inánnga ku pahán káman dán tárák ku kip mamará watá átnek ingga inuk. Wata torong káin Abraham nanggená Aisak ká tunggafengga rám 8 árán du málám nanggená kipmá maruk. Kulá wata torong káin átang gu Aisak ká Jekop naning hálengga átang árongga torong káin du Jekop pá táwi ilom náni 12 wata nan yáni háliuk.

⁹ “Kulá táwi ilom náni watá Josep pa pahán suksuk naránnga ku táng yáup nangge hánámá ya ámna kámá yánát yungga tángga Isip káin kuráng, enendu Ánutu yá watyot átkiuk.

¹⁰ Wáina átang gu márappmá rina watán káin áwánggiuk wa kung rákit tángga nanará álosim imán du Isip pán king Fero yá kan álosim hálen heronge naráng mángga Isip pán ámna hulá yáin yáni ya táng

[†] 7:7: Hulátitiná 15.13-14

tunggap tángga tin árán du inán málámbán kutná kutná wa pin yáni tángga átkiuk.

11 “Kulá wata torong káin sungi kesák táwi hánám bá Isip káwak me Kenan ále káin wa kámuk hánám tunggafengga márappmá táwi hánám yámán táwi ilom náni yan káin sungi yá muná kuk.

12 Wáina kangga ku Jekop pá sungi Isip káin átak ingga met naránga ku hulátingga táwi ilom náni wa suring yámán wakáin kuráng.

13 Kungga áwáng átang sangga son suring yámán kuráng wahára ku Josep pá nák ku wa ingga tatning ilommá watyot kulaná wa yánuk. Wahára kungga ku Fero yá Josep sipmá kátu wa naráng yámuk.

14 Wáina tángga ku Josep pá naning Jekop me sipmá kátu kámuk hánám wata me san kun Isip káin kuráng, wata sale yáni ku 75.

15 Kulá Jekop málám Isip káin átang kungga ku málám bot táwi ilom náni wawu kámuk wakáin kámaturáng.

16 Kámurát tu iháng kung Sekem káin tanggán káman Abraham bá Hamor nángánangge yan hára sup silva yá yuwuk wakáin tiuráng.

17 “Kulá Isip káin rám hásak átang gu Israel ámna náráwa watá táwi hánám wáina máringga áturáng. Ánutu yá háláng yámamá ramá yá hátewingga átuk, wawu huphuráp Abraham me rina inánga me hárotuk wa isutnán.

18 Rám wahára wu king nukngá Josep ma naráng mák watá Isip pán king háliuk.

19 King watá ku tombong náni wa yángyárunngingga ku ket tarák wáik yálenggiuk.

Wata kinan káman du ing, me káto hánám mengga yánán nángánangge yáni kongakngá wa kámutniráng ingga iháng kung ále wahára wahára raták yápmanggiuráng.

²⁰ “Kulá rám wahára ku Moses maming gá Moses táng tin du Ánutu yá nangge wata álosim naruk. Iná nangge wawu maming gá it kinan kilak pinná tángga árán yap kaláhu háliuk.

²¹ Torong káin du táng kep káin sat árán du Fero uriwa yá áwáng kangga ku táng kung málamba nanggená ya sing muk.

²² Wáina tán átang gu Moses wawu Isip pán nará itná káin kungga nanará álosim wa tángga ku me metátá me yáup tátá ná wawu hálángngá pálak háliuk.

²³ “Kulá Moses wu yaraná 40 hálen átang gu sipmá kátu Israel wa kápápáya naráng hátiuk.

²⁴ Wáina naráng hátingga kungga káuk ku Isip ámna káman dá Israel ámna káman táng wáik tán kangga ku málám kung nukngá Israel ámna wa háláng imángga wata topmá tángga Isip ámna wa urán kámutuk.

²⁵ Moses málám wáina táek ku Israel ámna naráwa yá kálu wakálu kungga ku Ánutu yá háláng námán nápmat along kuinán táek ingga káineráng ingga naruk, enendu watá kálu wa ma kang rákit táuráng.

²⁶ Tembátnáya ku Moses málám kungga kápuk ngá ku Israel ámna yará erawángga árán du iháng hore pahán káman hálendimálák ingga ing yánuk, ‘Yarán, sándu sip káman, náuta ku sándi yon erawángoemálák?’

27 “Wáina yánán ámna márappmá márúmá watá Moses háting san kun du inuk, ‘Kák ku niyá nándán me nanaráyan ámna yáilá keháng tunggap táuk?

28 Kuip Isip ámna utkámút tálák wáinanyon nák nutkámút táin ingga tánggoelák me?‡

29 Wáina inán Moses málám me wa naránga ku piták ngá kungga lombu ya ále Midian káin átuk. Átang kungga áwáná tángga ku nangge yándi ámnaná yará iháng tiumálák.

30 “Wakáin árán kungga yara 40 yá sálin du ále yáilá Sainai tangtang ále komkomá ámáalum re wakáin angelo káman dá káráp isikimo rangga átuk watán lánggop kinan tunggafeng muk.

31 Moses málám wáina kangga nangnganá han rinaná ingga kándáng kakaya rupmá káin kung-gatang gu Táwi salá naruk,

32 ‘Nák ku táwi ilomya yan Ánutu, Abraham, Aisak me Jekop watán Ánutu.’§ Wáina inán naránga Moses yá yángyáng tángga kakaya pikpito hánám naruk.

33 “Wáina tán du Táwi yá inuk, ‘Ko káwak hetang átalák wawu káungá hánám, wata ku háramya káin sendol wa yaling.

34 No Isip káin nangán ámna náráwa ket tárák kandák rina táng yámánnga átaráng wawu há kápánnga átkoet. Watá márappmá táwi hánám sung-goeráng wa há kápánnga ku wa Isip ket yáni hára son iháhaya kula háet. Wáina wata ku no suring kame tárutang Isip káin son kuinelák,** ingga inuk.

‡ 7:28: Son Ihuk 2.14 § 7:32: Son Ihuk 3.6 ** 7:34: Son Ihuk 3.5,7,8,10

35 “Huphuráp Israel yá Moses yá Israel yan ámna yáilá átnát ta takta naránga inuráng, ‘Kák ku niyá nándán me nanaráyan ámna yáilá keháng tunggap táuk?’ ingga inuráng, enendu Ánutu yá ámna wanyon suring mán ámna yáilá hálengga Isip ket yáni hára Israel son iháháya kuk. Káráp isikimo hára angelo tunggafeng muk wata ketná hára Ánutu yá hálángngá wa imuk.

36 Wáina háláng imán du málám Isip káin ket tárák hulá hulá wa tángga Israel yángotang Isip sangga kungga Táp Sipmá káin me ále komkomá ámálum re káin yara 40 wata kinan ket tárák hulá hulá tángga kuk.

37 “Moses watá yon du Israel ámna náráwa ing yánuk, ‘Ánutu yá sáni háranan yon profet káman nák ina táng tunggap táinek,’†† ingga yánuk.

38 Moses yá ále komkomá ámálum re káin táwi ilom náni yot átang áráng ále yáilá Sainai káin angelo yá me átkukuná pálak wa imán táng áwáng yámukngá náni yot átkoek.

39 “Enendu táwi ilom náni yá watán me wa isutnán taktak yámuk, me ámna yáilá yáni átnát ta takta naránga ku pahán yáni káin du son hurik tángga Isip pa kukuya naruráng.

40 Wáina tángga ku Aron inuráng, ‘Ámna Moses watá nángorán Isip sangga áwumán wawu náutá rina táng muk wawu ma narámán, wata ku ko ánutu náni kámá iháng toling námátá ku watá kálu máta yárengga nángotang kuineráng.’‡‡

†† 7:37: Meng Rákit 18.15 ‡‡ 7:40: Son Ihuk 32.1

41 Wáina mengga rám wahára ku ánutu yáni káman bulmakau nanggená utniná yáni táng tol-ingga ku wata heronge tángga taha yáni watán káin ihánga kungga ting muráng.

42 Wáina tát tu Ánutu yá sárum yámán yánin pahán isutang káe, yap me hitung alek káin átaráng wa yánáng sákngingga áturáng. Wa táuráng wawu profet tá me rina papia hára ing uyiuk wáinanyon ina: 'Israel ámna náráwa sándá ále komkomá ámálum re káin yara 40 áturáng wahára taha sáni me towet sisiya kutná kutná wa nákkán da ihánga áwánggiuráng me? Wawu muná hánám.

43 Miti ya hahayan sel it tángga átninggiuráng wawu nákkán muná, ináku wawu ánutu kusák kutná Molek watán. Hang ánutu kusák kutná Refan watán hitung utniná wa hányon tángga átkuráng.

Ánutu kusák wa yánáng sákngingiya ku wata utni yáni wa iháng toliuráng, wata ku no sásure káwak sáni wa sangga kung Babilon táng háting kung numkálu káwak átak wakáin átneráng.'§§

Ingga profet tá wáina miuk.

44 "Táwi ilom náni yá ále komkomá ámálum re káin átninggiuráng wahára wu Ánutu yan sel it watá átyámán wa kangga ku Ánutu yá nányot átak ingga naránggiuráng. Kulá sel it wa táuráng wawu Ánutu yá Moses wáina táineráng ingga inán wa isutang wáina táuráng.

§§ 7:43: Amos 5.25

⁴⁵ Wa táuráng watá há árán du táwi ilom náni wata nángánangge yáni yá Josua yan rám hára tángga kungga árát Ánutu yá káwak márumá yásurán káwak wa yáni ya táuráng. Wáina tángga ku sel it wa wakáin táng tiuráng watá há árán kungga king Dewit tán rám háliuk.

⁴⁶ Iná Dewit wawu Ánutu yá táng álolo táng mánggiuk. Watá sáponga tángga it álosim káman Jekop e ilommá watá kung Ánutu ináng sákngingiyán álo tátáyan me rina ingga Dewit tá ináng suliuik.

⁴⁷ Wáina inuk enendu nanggená Solomon dá ku Ánutu yan it wa táuk.

⁴⁸ “It wa há táuk, enendu Ánutu Árená Hánám wawu it ámna nangge yá táená wahára wu ma átnándak, ingga profet tá me wáinanyon ing miuk:

⁴⁹ “Táwi yá ing mek, “Alek wawu no putung átang pin yáni tátáyan kome,
iná káwak wawu no háramna titiyan kome,
wata ku sándá it rinaná hánám tát tu
no wahára sek narinet? Wawu káluná muná.

⁵⁰ Naya ketna yá yon du ále kutná kutná kámuk hánám wa iháng toliut.” ,***

Ingga Táwi yá wáina miuk.

⁵¹ “Sándu yáin sáni káto hánám, pahán nanará sáni wawu Ánutu ma naráng mená ina. Káráman sáni wu yongurená hálendu Ánutu yan me wa ma narángxátaráng. Rámá rámá wu Iruk Káungá watán me wa ma isutkuráng, táwi ilom sáni yá tánggiuráng wáinanyon tánggoeráng.

*** 7:50: Aisaia 66.1-2

52 Uláp táwi ilom sáni yá profet kámuk hánám iháng wáik táuráng. Ámna Kándáng gá áwinek ingga meng tunggap táuráng wawu táwi ilom sáni yá hányon ráháng kátkámut táuráng, me sándá kálu wanyon isutang ámna áwinek ingga miuráng wawu táng káyam ket yáni hára tingga táng kung utkámuk táuráng.

53 Ánutu yan meng rákit me wa angelo yá táwi ilom sáni ket yáni hára há tiuráng, enendu sándá ku ma isutnandaráng,” ingga Stiwen dá yánuk.

Juda ámna yá sup mangga Stiwen urát kámutuk

54 Kulá Stiwen dá me wa yánán kaunsol yáni wu kuk hánám naránga mátap yáni kirikkárak táuráng.

55 Iná Stiwen wawu Iruk Káungá watá ep táwi tán alek kálu hálen árán káuk ku Ánutu yamá sireretná pálak wata kinan Jesu wu ketná álák kálu hetang árán.

56 Wáina kangga ku yánuk, “Narániráng, no káet tu alek ká ang tán Ámna Nanggená wawu Ánutu ketná álák kálu hetang árán káet.”

57 Wáina men naránga ku hahatingga ohok maming tái hánám tángga káráman yáni yongutang kámuk tárutang hururung kung Stiwen usánga táuráng.

58 Wáina tángga ku háraráng táng uyingga it yáilá kumbiná kep káin hangga ku utkámuk tátáya sup mangga utang árát, ámna huphuráp Stiwen da me kusák miuráng watá lap yáni hákhásák torong káin molená wa yalingga iháng ámna máto káman wahára átuk wata hárammá hulá hára urum tit

watá pin yáni tángga árán yáni sup máuráng. Ámna máto wata kutná wu Sol.

⁵⁹ Kulá sup mangga utang árát wata kinan Stiwen dá sáponga ing táuk, “Táwi Jesu, ko irukna táng.”

⁶⁰ Wáina mengga ku tulá hára imángga hahatingga hánám ing mantáuk, “Táwi, ko watán kandák yáni wata topmá ma táindalák.” Wáina mengga sangga ku há kámutuk.

8

Sol yá Jesu yan tombong wa iháng wáik tángga átuk

¹⁻² Kulá Stiwen utkámút tát tu ámna kámá Ánutu yan kálu kándáng isutang átnándaráng watá kutkáyawát táwi hánám táng mángga ku táng kung usuráng. Káe waháranyon átang hulátingga ku ámna náráwa Jesu yan tombong Jerusalem hára áturáng wa iháng wáik tángga árát tu kámuk hánám pitángga háng hánáng tángga Judia ále kálu me Samaria ále kálu kut, aposel yá re ku Jerusalem káin áturáng.

Stiwen utkámút táuráng wawu Sol yá kápángga ku álo kámá táeráng ingga kápuk.

³ Wáina kápángga Sol yá ku hulátingga Jesu yan tombong iháng lem táe sálikngik ingga it kinan áráng hak tángga ámna náráwa wa raták hánám háráráng iháng uying kung kalabus itná kinan tingting tángga átuk.

Filip pá me pingnga álosim wa Samaria káin yánuk

⁴ Kulá ámna náráwa pitánga kuráng watá kung it rehára áturáng, wakáin átang Táwi yan me pingnga álosim wa mengga yánánga átkiuráng.

⁵ Filip pá ku kungga Samaria ále káin hangga it káman hára Jesu wawu ámna náráwa son iháhá ingga yánán du

⁶ ámna náráwa táup táwi yá yon watán me naránga ket tárak rina tánggiuk wa kangga ku me rina yánánggiuk wa kándáng kárámatingga naránga átkiuráng.

⁷ Filip málám ámna náráwa táup pon iruk wáik ká ep ihená wa yásut yámán iruk wáik watá ohok pálak ámna náráwa yápmangga kunggiuráng. Iná kámá wu kurat yáni kámurená watá álo hálet kámá wu háram yáni wáik hálená watá álo hálenggiuráng.

⁸ Wáina tunggafengga átuk hálendu it waháranan ámna náráwa watá heronge maming táwi hánám tánga áturáng.

Saimon dá Ánutu yan háláng wa sup pá yuyuwáya miuk

⁹ Kulá ámna káman sárummá pálak it wahára átnándak wawu kutná wu Saimon, watá huphuráp pon átang me tárak kolem hulá hulá tánga nawu kutna pálak nahániráng ingga tán wa kangga Samaria ámna náráwa yá nangnga yáni hanggiuk.

¹⁰ Wáina hálendu ámna náráwa yáilá me ámna náráwa hánámá watá kámuk hánám watán me narát álo kámá hálén du ing menggiuráng, “Ámna náwu Ánutu ina, wata kutná ku Ulihálángngá Pálak.”

¹¹ Rám hásák kon yáni yot átang káwak kán nará hára ket tárak hulá hulá wa tánga átkun

kangga nangnga yáni hanggiuk, wata ku ámna náráwa kámuk ká watán me naránggiuráng.

¹² Ámna náráwa watá yon Filip pá Ánutu yan átkuku watán pingnga álosim watyot Jesu Son Iháhá wata mengga yánánga kun narángga wawu pálipuk hánám ing mengga ku umi kuhuráng.

¹³ Kulá Saimon málám enendu pálipuk hánám ingga narángga umi kuhuk. Wáina tángga ku Filip isutang káman yánda átningga Filip pá tárak hulá hulá táwi wa tán kangga nangnganá han átninggiuk.

¹⁴ Kulá aposel Jerusalem káin áturáng watá Samaria ále káin du ámna náráwa yá Ánutu yan me narángga káto tánggoeráng ingga met naruráng hára wu Pita káling Jon suring yámát watán káin kumálák.

¹⁵⁻¹⁶ Yánda wu watán káin kungga káumálák ku Jesu ya naráng háting mángga umi kuhuráng enendu Iruk Káungá watá ma áwáng ep ihená árán, wata ku Iruk Káungá watá ep ihik ingga sáponga táng yámumálák.

¹⁷ Wáina tángga ku Pita káling Jon dá ket yánda yá yáin yáni hára usáng hang tin du wahára ku Iruk Káungá watá Samaria ámna náráwa watán káin áwuk.

¹⁸ Kulá Saimon málám kápuk ku aposel yará watá ket yánda yá ámna náráwa yáin yáni hára usáng hang tin Iruk Káungá watá watán káin áwán kápánga, málám sup pá Iruk Káungá yuyuwáya ing yánuk,

¹⁹ “Sándá háláng wa nák namán du no ketna yá wáinanyon táe Iruk Káungá wa hányon táineráng.”

²⁰ Wáina yánán Pita yá inuk, “Saimon, supya wawu kayot káráp pán pingnga háleinek! Ánutu yá málambán pahán isutang gu wáina yámángngatak wawu ko ku sup pá álo yunggem ingga narelák? Wáina kámá ma árak.

²¹ Táwi rahálá hára pahála kinan du kandák átak. Wáina wata ku nánda Ánutu yan yáup tánggoemán wata kinan kák ku ma áralák.

²² Wata ku kandákka wa sangga ku pahála hurik tángga ku Táwi ya sáponga táng mátá ku nanará kandák pahála káin átak wa yawon yaminek hám.

²³ No wáina kanet wawu náuta no kahet tu nánda ket yáup tánggoemán wa kang naránggoelák, hang mukmuroka watá keháng kik hárorán átalák.”

²⁴ Wáina inán du Saimon dá miuk, “Sándá nák ka Táwi yan káin sáponga tán du rina memálák watá nákkán káin ma tunggafeindak,” ingga yánuk.

²⁵ Kulá yándi wu Táwi yan me wa mengga Jesu yá rina tán káumálák wa ámna náráwa yánánnga ku it wa sangga kungga Táwi yan me pingnga álosim wa it máro yon Samaria kinan yánáng yánáng Jerusalem ba kumálák.

Filip pot káwak Itiopia nan ámna káman

²⁶ Kulá Táwi yan angelo yá Filip inuk, “Kák ku tárutang ámuta kálu kungga ku kálu Jerusalem hára átang kungga it Gasa káin kung hená wa isutang kuinelák,” wáina ingga inuk. Kálu wawu ále komkomá páliná muná átak wakálu.

²⁷ Wáina inán du Filip pu wakálu kunggangat gu Itiopia káwak káinnan ámna káman káuk. Ámna wawu Kuin kutná Kandasi yan kapman watán ámna yáilá waháranan. Kuin watán sup pinná

tángngátak, iná ámna wawu tunggulá ránená. Watá Jerusalem káin miti ya hangga ku

²⁸ son itná ya kukuya ku karis ná ketnán putung átang gu profet Aisaia yan papia wa sángsánging kungga átkiuk.

²⁹ Wáina kungga árán du Iruk Káungá yá Filip inuk, “Kungga karis wata tangtang kungga álák.”

³⁰ Wáina inán du Filip málám hururung karis wata tangtang kungga naruk ku ámna wawu profet Aisaia yan papia wa sángingga árán. Wáina naránga ku Filip pá inuk, “Kák ka wa sánginggoelák wata hulá wa kámá wáina ingga narelák me?”

³¹ Wáina inán ámna watá miuk, “Rina narinet? Káman dá nanáng tolin du álo naránggem.” Wáina mengga ku Filip inán árang málám bot putung átumálák.

³² Ámna wawu Táwi yan me ing uyená wa sángingga átkiuk:

“Watá me kámá ma miuk, ináku yolopmá átang sipsip utkámut tátáya tángga koená yá ina, me sipsip nanggená rommá mamaráya tángga koená yá ina átkoek.

³³ Ámna táng me hára tiuráng watá mápapmá suwik ingga

kusák pilengga táng hang tit reprepmá táwi hánám naruk.

Wawu nánánangge muná hálendu ámna náráwa yá nánánangge wata me pingnga yánánáyan tárak ku muná.

Watán átkuku wa káting rákit tát tu watá káwak ketnán ma árak.”*

* **8:33:** Aisaia 53.7-8

34 Kulá ámna watá me wa sánginega sangga ku Filip inuk, “Ko nanáng, profet tá ku niya miuk, málamba miuk me ámna nukngá ya miuk?”

35 Wáina inán du Filip pá hulátingga miti papia ámna watá sángiuk wata hulá kálak inánga ku Jesu yan me pingnga álosim wa inuk.

36-37 Kulá yánda wu kálu wa kungga átang gu umi káman hára kung henga ku ámna watá miuk, “Kang, umi ku wa átak. Náutá kálu sung namán du no umi ma kuhánggem?”†

38 Wáina mengga ku karis engotang kuku wa inán karis watá tareng kátin Filip pá ámna watyot yayará yánda hangga kung umi kinan hangga ku Filip pá ámna wa umi kuháng muk.

39 Wáina kuháng mánga sangga ku yánda wu umi sangga kep káin áwumálák waháranyon Táwi yan Iruk ká Filip tánga kun pikpilin du ámna watá ma káuk. Iná ámna wawu heronge pálak kálu wa isutang itná ya kuk.

40 Iná Filip pá káuk ku málám bu it táwi Asotus wakáin átuk. Kulá it wahára wahára átningga Jesu yan me pingnga álosim wa ámna náráwa yánánga kuk. Wáina tángtáng kungga it yáilá Sisaria káin kung hiuk.

9

Solyá pahán hurik táuk

† **8:36-37:** Nanará ámna kámá yá ku ing narángngátaráng, me náta kátu wu tombong nahára átak. Me wawu ing, “Filip pá ing inuk, ‘Pahála yot Jesu pálipuk ingga naráng háting melák hálendu álo umi kuhinelák.’ Wáina inán du topmá ing miuk, ‘Nák ku Jesu Son Iháhá wawu Ánutu Nanggená ingga naráng hátet.’ ”

¹ Kulá rám wahára wu Sol yá Jesu yan tombong wa iháng lem tángga ráháng kátkámut tátáya mengga átuk. Málám kung pris yáin yáni

² wa inuk, “Juda yan miti itná yan ámna yáilá kámá yá háláng nanamáya papia álo uyingga namánggim me? Ko álo ingga metá ku táng kung it yáilá Damaskas káin ámna náráwa Jesu yan tombong wa kápánga ket ihánggatang Jerusalem káin kuinet,” ingga inuk. Wáina inán álo ingga inánga ku papia uyingga imuk.

³ Sol málám Damaskas tangtang kung hálingga átnarán du waháranyon alek kálu yamá maming táwi watá málám hára manggatuk.

⁴ Wáina tán Sol málám táng hang káwak káin kátingga ku me káman ing mengtán naruk, “Sol, Sol, náuta ku nák neháng wáik tánggoelák?”

⁵ Wáina naránga ku Sol yá inuk, “Ámna hulá, kák ku ní?” ingga inán du miuk, “Nák ku Jesu, ni ko táng wáik tánggoelák wa.

⁶ Kulá kula wu tárutang it yáilá kinan kutá ku rina táinelák wawu ámna káman dá wakáin kaninek,” ingga inuk.

⁷ Iná ámna Sol yot kungga áturáng wawu wahára hárámutang nángnángingga áturáng. Me wu há naruráng enendu watá niyá metáek ingga wu ma kauráng.

⁸ Kulá Sol málám tárutang rahálá háliuk enendu náut kámá kámá ma káuk. Wáina hálendu ketná hára tángga ku Damaskas káin kuráng.

⁹ Kung wakáin du rám kaláhu wu rahálá ma háléná wáina re átuk. Rám wahára sungi me umi kámá ma náuk.

10 Kulá Damaskas káin du naráng hákhátik ámna káman átuk wata kutná ku Ananaias. Ámna watá átnárán du Táwi yá ára hára ina áwáng “Ananaias!” ingga mantáng mán du “Táwi, átat,” ingga inuk.

11 Wáina inán du Táwi yá inuk, “Tárutang kungga kálu kutná Kálu Kándáng wakáin Judas yan it káin ámna káman it yáilá Tasus nan kutná Sol wa káinán áwet ingga yáinelák. Ámna wawu sáponga tángga átak.

12 Sol wu rahálá kunángngá enendu ára hára ina káek ku ámna kutná Ananaias watá áwáng ketná yá yáilá káin usáng hang tin du rahálá yá kándáng hálanggáran káek.”

13 Wáina inán Ananaias yá miuk, “Táwi, nák ku kákkán ámna náráwa káungá hánám wa Jerusalem káin rina iháng wáik wáik tánggoek wata ámna watán pingnga wu há met naránggoet.

14 Iná nákáin áwuk wawu pris tátáwi watá wáina álo táinelák ingga inát tu ámna náráwa kaya naráng háting kamená me sáponga táng kamángngátaráng wa ket iháháya áwuk.”

15 Wáina men du Táwi yá Ananaias inuk, “Kung! Ámna wawu kula wu nákkán yáup ámna háháleya táng tunggap há táet. Ámna watá wu kungga ámna náráwa ále kámá káinnan me king máro átaráng me Israel ámna náráwa yan káin kungga nangán me pingnga wa yánánga átkuinek.

16 Naya kutna meng tárut tángga kungga márappmá rina suwinek me láwit rina narinek wawu na ininet.”

17 Wáina inán Ananaias málám kungga it kinan árángga kungga ketná yá Sol yáilá káin usáng hang

tingga ku ing inuk, “Nukna Sol, Táwi Jesu ni nákaín áwángga átnára tunggafeng kamuk watá suring namán áwet wawu ko rahála kándáng háháleya, me Iruk Káungá watá áwáng kák hára ep táwi hánám kekeháya.”

¹⁸ Wáina inán waháranyon du náut kámá pu-rungngá ina watá sohingga Sol rahálá sangga han du rahálá kándáng háliuk. Wáina tángga ku tárurán du Ananias yá umi kuháng muk.

¹⁹ Wáina tán du sunginá kámá nangga ku hálángngá tiuk.

Sol yá Damaskas me Jerusalem káin yáup táuk

Sol yá rám kámá ku Jesu yan árna náráwa Damaskas káinnan watyot wakáin áturáng.

²⁰ Rám waháranyon Juda yan miti itná káin kung hanghang tángga ku Jesu wawu Ánutu Nanggená ingga yánángga kuk.

²¹ Iná Sol yan me naruráng watá ku hárámutang gu ing miuráng, “Árna nátá hánám bu árna náráwa Jesu ya naráng háting mená me sáponga táng mángngátaráng wa iháng lem tángngátak. Jerusalem káin wáina tángngátak watá ku inggálu ku son nákaín wa ket ihángga ku pris tátáwi yáni watán káin ihángga kukuya áwuk,” wáina ingga miuráng.

²² Kulá Sol yá me metátáyan hálángngá watá táwi hánám wáina hálen Juda árna náráwa it yáilá Damaskas káin áturáng wa kándáng hánám wa Jesu wawu Ánutu yá árna náráwa son iháháya táng tunggap táuk ingga yánuk. Wáina yánán du Juda

yá watán me wa naránga hárámutang watán me káting hang titiya me kámá ma miuráng.

²³ Kulá rám máro yon watá há kun átang wata torong káin du Juda yá urum tángga Sol utkámút tátáya me hárotang

²⁴ káen me yáungán it yáilá kumbiná yan kálu mungganá wa erek kandingan áturáng, enendu Sol málám wáina tángga átaráng ingga há naruk.

²⁵ Rám káman yáungán du Jesu yan ámna náráwa yá engotang it yáilá kumbiná wata ketnán árángga kungga ku inát yák wáina tán hára wata kinan putung áran páup putingga wahára tángga átang yolopon sat kumbi kep kálu hangga kuk.

²⁶ Wata torong káin du Jerusalem káin kungga Jesu yan ámna náráwa watyot sengsáráp tátáya tán kangga watá erek pitáng muráng, náuta watán nanará káin du ámna wa pálipuk Jesu ya naráng háting mánggoek me rina ingga naruráng.

²⁷ Iná Banabas yá ku engotang gu aposel yan káin kuk. Málám kung wakáin du Sol wawu Damaskas káluná káin Táwi yá wáina tunggafeng mángga wáina wáina inuk, me Damaskas káin ma pitáená Jesu kutná mengga Táwi yan me yánánggiuk ingga aposel yánuk.

²⁸ Wáina tán du Sol yá watyot Jerusalem káin átang átninggiuráng. Rám wahára wu Sol yá ma pitáená Táwi yan me pingnga álosim wa ámna náráwa yánángga átninggiuk.

²⁹ Wáina tángga átkun kangga Juda kámá Grik me narená watá Sol yot me metángga wata menmenná táuráng. Wáina tángga ku watá kálu rekálu kungga Sol wa utkámút tánin ingga táuráng.

³⁰ Wáina tát tu nuknukngá yá wáina ingga há naránga ku engotang hangga it yáilá Sisaria káin kungga ku suring mát it yáilá Tasus káin kuk.

³¹ Kulá Judia ále kinan, Galili ále kinan me Samaria ále kinan Jesu yan ámna náráwa wa ma iháng wáik tát kándáng álo áturáng. Táwi tárang káin arát tu Iruk Káungá watá pahán yáni táng káto tán ámna náráwa táup hánám watá áwáng Jesu yan tombong hára sengsáráp tángtáng tánggiuráng.

Pita yá Ainias tán álo háliuk

³² Kulá Pita wu miti yáup tángga itná itná átningga ku kung Táwi yan ámna náráwa it Lida káin wa kápin ingga wakáin háuk.

³³ Wakáin du ámna káman kutná Ainias wa káuk wawu kuratná kámurená kome hára re yara 8 wata kinan pándák re átnándak.

³⁴ Wáina kangga ku Pita yá inuk, “Ainias, rám kula wu Jesu ámna náráwa son iháhá watá keháng tolindek. Tárutang komeka táng toling.” Wáina inán wahára re Ainias yá tárutuk.

³⁵ Kulá it Lida nan me ále pahálá Saron nan ámna náráwa kámuk watá Ainias yá álo hálen kangga ku pahán yáni hurik tángga Táwi ya naráng háting muráng.

Pita yá Tabita son táng tárut táuk

³⁶ Kulá it Jopa káin du disaepel náráwa káman kutná Tabita watá átkiuk. Kut Tabita wawu Grik me kálu ku Dokas. Rámá rámá ket tárak álosim tángga ukuro arená wa háláng yámánga átnándak.

³⁷ Rám Pita yá it Lida káin átuk wahára wu Tabita yá ilalák tángga kámurán du tambun wa umi

kuháng mángga táng it pahálá torong káin ting sat átuk.

³⁸ It Lida wawu it Jopa tangtang gon wáina hálendu Jesu yan áмна náráwa yá Pita wawu it Lida káin átak ingga met naránga ku áмна yará suring yámát kungga Pita inumálák, “Áмна hulá, ko it Jopa káin sopmuná hánám áwáwáya naremán.”

³⁹ Wáina inán du Pita yá watyot kuráng ngáyá kung het tu engotang it pahálá torong káin áruráng. Kulá náráwa kawát watá kámuk áwáng Pita rupmá áwálák átang kut káyawát pálak lap hákhásák kot lap kámá yot Tabita yá yáni yot átang iháng toliuk ngá wa iháng áwáng Pita yá kápápáya engeleng táuráng.

⁴⁰ Pita málám áмна náráwa kámuk yánán kep káin kut tu málám tulá hára imánga sáponga tánga ku hurik tánga náráwa kámurená watán kálu kungga ku miuk, “Tabita, tárulák.” Wáina men du náráwa watá rahálá hálangga Pita kangkang gu tárutnáráng putung átuk. ⁴¹ Wáina tán du Pita yá háláng imánga ketná hára tán du tárutang hetang átuk. Wáina árán du málám náráwa kawát yot Jesu naráng háting mená kámá yot wa mantán áwángga ku náráwa kámurená yá son há tárutak ingga káuráng.

⁴² Kulá pingnga watá it Jopa kinan wa erek hánám kung hálín du áмна náráwa táup hánám watá Táwi pálipuk ingga naráng háting muráng.

⁴³ Iná Pita wu it Jopa káin rám hásak kon áмна kutná Saimon watán it hára átkiumálák. Áмна Saimon wawu bulmakau kepmá wa yáup hulá hulá imámáyan da iháng tolingga tingngatak.

Angelo yá Konilius yan káin tunggafengga me inuk

¹ Kulá it yáilá Sisaria káin du ámna káman átkiuk wawu kutná wu Konilius. Iná Konilius wawu káwak Rom wakáinnan tewe ámna 100 kutná Itali yan tewe ámna wata yáin yáni.

² Ámna málám me ámna náráwa kámuk hánám watán it hára átnándaráng wawu Ánutu yá rina átnát ta narek wa isutang Ánutu tárang káin rewe átnándaráng. Iná málám bu ni ukuro ámna náráwa átnándaráng wa táwi hánám háláng yámángga átnándak, me rámá rámá Ánutu yan káin sáponga tángga átnándak.

³ Rám káman du yonyon kálu 3 kilok náut wáina hálangga árán du ára hára ina kangngarán hiták hánám Ánutu yan angelo yá áwáng mantáng mángga inuk, “Konilius!”

⁴ Wáina tán Konilius málám kárek hánám kangga pingpitáng gu miuk, “Ámna hulána, rina?”

Wáina inán du angelo yá inuk, “Ánutu yá ko sáponga tángngátalák wawu há narángngátak, me kutná kutná ukuro árená yámángngátalák wawu há kahángngátak. Wáina tángngátalák wawu tahaka ina titá kangga heronge naráng kamángngátak.

⁵ Kulá rám kula wu ámna kámá suring yámátá kungga it Jopa káin ámna káman kutná Saimon kutná nukngá Pita wa engotang áwineráng.

⁶ Ámna wawu ámna káman kutná Saimon yon watán it tu táp tangtang káin árán wahára átak. Ámna nukngá Saimon wawu bulmakau kepmá iháng yáup kámá tángngátak.”

7 Wáina inánnga kun du Konilius yá yáup nanggená yará yot tu tewe ámna káman men áwuráng. Tewe ámna wawu Ánutu yá pahálá káin rina isutsut ta narek wáina isutang átnándak, me Konilius málám bot tu rámá rámá átnándamálák.

8 Wáina men ámna kaláhu watá áwát tu tárák wáina káet ingga erek hánám yánánnga ku suring yámán it Jopa káin Pita kangga inánnga áwáwáya kuráng.

Pita yá ára ina káuk

9 Wáina kuráng ngáya tembátnáya ku káe táitná hálangga árán du it Jopa hára kung heheya tángga áturáng wahára ku Pita wu it hungnganá káin sáponga tátáya áránnga kuk.

10 Árán sáponga tángga átang gu háing mán sungi kámá nanaya naruk, enendu sungi emá tiyaw- ingga áturáng. Rám wahára wu málám ára ina káman káuk ku

11 alek ká ang tán lap maming táwi ina hahala táwi wa ilungngá 4 hára wa táng kik táená watá yolopon hang árán,

12 songgo háram yáni 4 me ále málisám me kunap náut watanan me iráp kahetang átninggoená watá lap wata kinan arát kápuk.

13 Wáina kápánnga átnarán du me káman dá ing inuk, “Pita, tárutang kámá ráhánnga sinang.”

14 Wáina inán Pita yá miuk, “Táwi, wáina wu muná hánám! Nák ku songgo ma nanaya mená me kák rahála hára rongrongngá muná wawu ma nangngátat.”

15 Pita yá wáina men me watá ing inuk, “Ko náut kámá káman Ánutu yá rongrongngá ingga mená

wa ko rongrongngá muná ma nanayan ingga ma meindalák.”

¹⁶ Kulá me wanyon rám kaláhu pálak men narán du waháranyon lap ina kutná kutná pálak watá alek káin son árangga kuk.

¹⁷ Wáina tángga ku Pita málám ára ina wa káuk wata hulá ya nanará yáup tángga átkiuk. Wáina tángga átnarán du ámna Konilius yá suring yámán kuráng watá yánáng sulit Saimon dán it tu wahára átak ingga yánát há narangga ku kung it kumbiná kálu mungnganá hára hetang áturáng.

¹⁸ Wahára hetang átang gu ing miuráng, “Saimon kutná nukngá Pita wa it nahára átak me?” ingga miuráng.

¹⁹ Kulá rám waháranyon du Pita wu ára ina káuk wata emá nanará yáup tángga átnarán du Iruk Káungá yá inuk, “Saimon, ámna kaláhu yá kák ka sulingga áweráng.

²⁰ Wáina wata ku tárutang hangga kápáng. Watyot kukuya naránpak ma táindalák. Wa áweráng wawu na suring yáme áweráng.”

²¹ Wáina inán Pita málám tárutang hangga ámna wa yánuk, “Nák ku ámna sándá suling mángga áweráng wa. Náuta suling namángga áweráng?”

²² Wáina yánáng sulin du ámna watá inuráng, “Nándu Konilius tewe ámna yáin yáni watá suring námán áwemán. Ámna wawu kándáng re átang Ánutu tárang káin átnándak. Juda kámuk ká ámna wawu ámna álosim ingga mengngátaráng. Ánutu yan angelo káman dá ko kung itná káin me kámá inátá nanaráya inán du wata suring námán kák ka áwemán.”

23 Wáina inát tu Pita yá yángotang it kinan hangga yáungán du wahára watyot ruhuráng. Kulá tembátnáya ku tárutang hangga ámna kaláhu watyot kuráng. Wáina kut tu Jopa nan Jesu ya naráng háting mená watá hangga yásutang watyot káman yáni kuráng.

Pita yá Konilius yan it káin kuk

24 Kulá tembátnáya ku Pita wu Sisaria káin kung hiuk. Konilius wu wáina áwinderáng ingga narangga ku sipmá kátu me yanuknukngá yánán áwát káman átang hálang yámangga áturáng.

25 Kulá Pita yá Konilius yan it kinan káin kung háuk wahára wu Konilius málám hárammá hulá hára turingga hangga ináng sáknigin ingga táuk.

26 Wáina tán Pita yá táng tárut tángtáng inuk, “Tárlulák, ko nák ma nanáng sáknigindalák, nák ku ámna nangge, ka inanyon.”

27 Kulá Pita yá watyot me metángtáng kung it kinan hangga kápuk ku ámna náráwa táup hánám watá árát.

28 Wáina árát kápangga ku Pita yá yánuk, “Sáni há nareráng wa, Juda nánda ámna ále kámá káinnan sányot káman háhále me kungga sásáhá wawu meng rákit mená yá wáina ma tátáya káto hánám tená yá átak. Enendu Ánutu yá há naliuk wawu no ámna káman rongrongngá muná ingga ma memeyan.

29 Wáina wata ku nák ka ingga há suring yámeráng wata no rina kámá ma tát ináku há áwet. Wata ku no ing sánin, hulá náuta hánám bu nák ka pin tit no áwet?”

30 Wáina yánán Konilius yá inuk, “Rám kaláhu átang áwemán wata ámang káin yonyon kálu 3 kilok inggon hálangga átuk hára nawu itna káin sáponga tángga átkiut. Kulá waháranyon hánám ámna káman kutná kutná ná hakokowak hánám tánggánená watá tunggafengga rupna hára hetang átuk.

31 Wáina hetang átang gu nanuk, ‘Konilius, Ánutu yá ko sáponga tángngátalák wawu há narángngátak, me kutná kutná ukuro árená yámángngátalák wawu há kahángngátak.

32 Wáina wata ku ámna kámá suring yámátá kungga it Jopa káin ámna káman kutná Saimon kutná nukngá Pita wa engotang áwineráng. Ámna wawu ámna káman kutná Saimon yon watán it tu táp tangtang káin árán wahára átak. Ámna nukngá Saimon wawu bulmakau kepmá iháng yáup kámá tángngátak.’

33 Wáina nanán du waháranyon du no kák ka pin se kung kamán ko wa narángga há áwátá no kák ka heronge naráng kamet. Kulá kula wu nán kámuk Ánutu rupmá hára há átamán da ku Táwi yá rina nánánáya kanuk wa nánátá narindemán.”

34 Wáina inán du Pita yá ing yánuk, “Kula wu há naret, pálipuk hánám Ánutu yá tárák káman re it wakáinnan wakáinnan wa nálenggoek.

35 Wakáinnan wakáinnan wawu niyá málamba tárang káin átang kálu kándáng wa isutang átnándaráng wata wu heronge naráng yámángga álo ing mengga son ihánggoek.

36 Ánutu yá Israel nán me nánuk wa há narángga átaráng wawu me pingnga álosim ing miuk, Jesu

ámna náráwa son iháhá wawu ámna náráwa kámuk ka Táwi yáni. Wahára kungga ku Ánutu yá nányot pahán káman hálek.

³⁷ Judia ále kinan rina tunggafiuk wawu sáni há nareráng wa, Galili ále hára átang hulátiuk wawu Jon Umi Kuháng Yámamá watá umi kukuháya mená menggiuk wata torong kálu

³⁸ Ánutu yá Jesu Nasaret nan Iruk Káungá yot háláng táwi hánám wa imángga ku málámbá watyot árán du itná itná átningga ámna náráwa háláng yámángga Satan dá iháng lem táená wa iháng tol-ingga átninggiuk.

³⁹ “Kulá nán aposel wawu Juda nánin ále káin me it yáilá Jerusalem káin rina rina tán rahán náni yá há káumán wata meng isurátne kunggoek. Jesu wawu táng maripong hára kátit tu kámutuk,

⁴⁰ enendu rám kaláhu átang gu Ánutu yá son táng tárut tángga hiták tin ámna náráwa yá rahán yáni yá há kauráng.

⁴¹ Wawu kámuk hánám bá ma kauráng, ináku ámna nán uláp Ánutu yá málámbán me wa meng isusut tán náháng tunggap táuk, nándán káin tunggafeng námuk. Kulá kámutang tárutuk wata torong káin du nándá watyot sungi me umi há náumán.

⁴² Wata ku ámna náráwa Ánutu yan me yánángga hiták ing memeya nánuk, Ánutu yá kámurená me ma kámurená watán átkuku yáni tárakngá hára re horengga nanará wawu Jesu wa rewe táng tunggap táuk.

⁴³ Uláp profet kámuk hánám bá Jesu ya ing miuráng, Jesu málámba kutná hára re ku ámna niyá Ánutu ya naráng háting meráng watán mukmuro

yawon yáminek.”

Ámna náráwa kámá káinnan dá Iruk Káungá táuráng

⁴⁴ Kulá Pita yá me wa yánánnga átuk waháranyon Iruk Káungá watá áwáng ámna náráwa me wa naránnga áturáng wa ep ihuk.

⁴⁵⁻⁴⁶ Wáina ep ihán du watá me hulá kámá kámá metánnga Ánutu kutná meng tárut tángga áturáng. Wáina tát kangga Juda ámna Jesu ya naráng háting mená yá Pita yot áwuráng watá hárámuturáng, náuta Iruk Káungá watá ále kámá káinnan watán káin hányon áwáng ep ihuk wata.

Wáina kangga Pita yá ku miuk,

⁴⁷ “Ámna náráwa náwu Iruk Káungá wa Juda náni táumán wáinanyon há táeráng, wata ku ni kámá káman dá umi ma kuhindáráng ingga ma meng-gim.”

⁴⁸ Wáina mengga umi kuhineráng ingga yánán álo ingga inát tu Jesu Son Iháhá wata kutná hára umi kuháng yámuk. Wáina tángga sangga ku inát rám kámá wahára watyot átuk.

11

Pita yá Jerusalem káin kungga wáina wáina tung-gafiuk ingga me pingnga yánuk

¹ Kulá aposel me Jesu naráng háting mená Ju-dia ále kinan áturáng watá ámna ále kámá káinnan watá Ánutu yan me wa hányon táuráng ingga met naruráng.

² Wáina hálendu Pita yá áránnga Jerusalem káin kuk hára wu Juda ámna Jesu ya naráng háting mená watá áwáng ing me táng muráng,

³ “Pita, ko kungga ámna ále kámá káinnan watán it kinan áránnga kápulák me watyot sungi náulák, wawu kandák táulák.”

⁴ Wáina inát tu Pita yá rina rina tunggafiuk wawu kándáng hánám ing yánuk,

⁵ “Nák ku it Jopa káin sáponga tángga átang ára ina hára kangngáre ku lap táwi ina káman ilungngá 4 hára wa táng kik táená watá alek kálu hangga ku na átut wahára háuk.

⁶ Wáina han wawu náut ingga kándáng káut tu songgo háram yáni 4 me songgo páyom me ále málisám kunap náut watanan me iráp kahetang átninggoená watá lap ina wata kinan árát káput.

⁷ Wáina kápánnga átnáre ku me káman dá ing nanuk, ‘Pita, tárutang kámá ráhánnga sinang.’

⁸ “Wáina nanán no inut, ‘Táwi, wáina wu muná hánám! Nák ku songgo ma nanaya mená me kák rahála hára rongrongngá muná watá nák pahánna kinan ma hangngátak.’

⁹ “Wáina me ku alek kálu nan me watá ing nanuk, ‘Ko náut kámá Ánutu yá rongrongngá ingga mená wa ko rongrongngá muná ma nanayan ingga ma meindalák.’

¹⁰ Kulá me wanyon rám kaláhu pálak men nare ku lap ina kutná kutná pálak wa son uying san alek káin áruk.

¹¹ “Kulá rám wahárayon du ámna káman dá ámna kaláhu me nananáya suring yámán Sisaria kálu áwuráng watá áwáng it nánda átumán wahára áwáng hiuráng.

12 Iná Iruk Káungá watá ku nanuk, ‘Narángpak ma táená ku watyot kuineráng,’ ingga nanán du há kumán. Iná nuknuk náni ámna 6 náwu nákkot káman kungga ámna watán it kinan kumán.

13 Kutne ku ámna watá ing nánuk, ‘No kangngáre angelo yá itna kinan káin tunggafeng namángga nanuk, “Me satá Jopa káin ámna kutná Saimon kutná nukngá Pita wata kuik.

14 Kulá ámna watá ku ka me kákkán it hára ámna náráwa átaráng wa kámuk Ánutu yá son sásáhayan me táng áwáng sáminek,” ingga nanuk.’

15 “Ámna watá wáina nanán du no me emá yánángga átnáre waháranyon Iruk Káungá watá hulátingga náni ep náhuk wáinanyon ep ihuk.

16 Wáina tán du son no Táwi yá rina miuk wa naráng hátiut wawu ing, ‘Jon dá ku umi yá kuháng yámángngáatak, iná sándu Iruk Káungá watá kuháng sáminek.’

17 Wata ku uláp Táwi Jesu Son Iháháya naráng háting mátne ku Ánutu yá Iruk Káungá wa nán námuk wáinanyon inggálu ku wa yámánggoek. Wáina wata ku no Ánutu yan nanará wa ma káto táng mánggem. Nák ku ámna nangge rewe.”

18 Kulá Pita yá me wa yánán narángga pahán káman hálen kuk táng muráng wa sangga Ánutu ya heronge táng mángga ku ing miuráng, “Kulá Ánutu yá ále kámá káinnan wa tán watá pahán hurik tángga átkuku tátáyan kálu hára átaráng.”

AntioK ámna náráwa kátu yá Jesu naráng háting muráng

19 Kulá Stiwen utkámud táuráng wahára ku ámna náráwa kámá Jesu naráng háting mená

wa hányon iháng lem tát pitánga hárátingga ále wahára wahára kuráng. Kámá yá ku Fonisia ále káin kuráng, iná kámá yá ku ailan Saiprus káin kuráng, iná kámá yá ku it yáilá Antiok káin kuráng. Ámna náráwa wa kuráng watá ku Jesu yan me pingnga wa yánánga kuráng, enendu ámna ále kámá káinnan muná, ináku Juda nan ámna náráwa wakáin árená watán káin re.

²⁰ Iná ámna kámá orek yáni hára kuráng wawu Saiprus nan me it yáilá Sairini nan watá Antiok káin kungga Táwi Jesu yan me pingnga álosim wa Grik ámna náráwa hányon yánánga kuráng.

²¹ Wáina tát Táwi yan háláng watá watyot átuk hálendu ámna náráwa táup hánám watá watán me naránga pahán hurik tánga Táwi yan tombong háliuráng.

²² Wáina tánga átaráng ingga pingnga watá miti ámna náráwa Jerusalem káin áturáng wata káráman yáni káin han naruráng hára ku Banabas suring mát Antiok káin kuk.

²³⁻²⁴ Banabas wawu ámna álo kámá, Iruk Káungá watá wahára ep táwi hánám tánga árán naráng hákhátik ngá yá káto hánám hálengga átuk. Málám wakáin kungga káuk ku Ánutu yá pahán yámánga háláng yámánga árán kangga heronge hánám naruk. Wáina naránga ku rámá rámá Táwi isutang átkuineráng ingga kámuk pahán yáni iháng tárut tánga kuk. Wáina tánga ku ámna náráwa táup hánám watá Táwi yan tombong kinan áwáng háuráng.

²⁵ Kulá wahára átang gu Banabas málám it yáilá Tasmus káin Sol ya susuliya kuk.

²⁶ Málám suling kung kang tunggap tángga ku engotang Antiok káin kumálák. Yándi wu kung wakáin yara ore káman kámuk Jesu yan ámna náráwa yot átang Táwi yan me wa ámna náráwa táup hánám yánáng toliumálák. Kut Kristen wawu Antiok hára kálak ámna náráwa Jesu yan tombong wa yámuráng.

²⁷ Rám ore wahára profet kámá Jerusalem káin átang kung Antiok káin háuráng.

²⁸ Kulá profet waháranan káman da kutná wu Agabus watá hetang átang Iruk Káungá yá pahálán han ing miuk, “Káwakngá káwakngá erek hánám sungi kesák táwi hánám bá tunggafeinek,” wáina ingga miuk. Wata torong káin Rom bán king Klaudius watán rám hára sungi kesák watá tunggafiuk.

²⁹ Kulá Jesu yan ámna náráwa áturáng watá nuknuk yáni Judia ále káin áturáng wa tárak yáni hára háláng yámámáya me hárotang gu

³⁰ sup iháng Sol káling Banabas yámát tu watá iháng kung Judia káin Jesu yan tombong watán ámna yáilá yámán du watá ámna náráwa yámuráng.

12

Pita yá kalabus káin árán angelo yá háláng imuk

¹ Rám ore wahára King Herot* tá Jesu yan ámna náráwa kámá ket ihángga iháng lem táuk.

² Herot tá yánán Jon tatning Jeims wawu kápik ká utkámút táuráng.

* **12:1:** King Herot náwu Maria yá Jesu nangge táng tiuk wahára King Herot átuk wata ená.

³ Kulá Herot tá wáina tán kangga Juda yá wata heronge narát kápangka ku Pita hányon ket táuk. Wáina táuk wawu rám táwi Israel yá Másáng Yisná Muná Náená† rám wahára.

⁴ Pita wu Herot tá yánán ket há tángga wata torong káin du táng kung kalabus kinan tewe ámna urum 4 watá pinná tátáya tiuk. Tewe ámna urum 4 wata kinan 4 yá urum káman káman hára átnándaráng, kámuk ku 16. Wáina árán kungga rám táwi Angelo yá Iháng Hátiuk‡ watá sálikngin du táng áwáng rahán yáni hára me hára titiya naruk.

⁵ Wáina hálendu Pita wawu táng ting sat kalabus kinan átuk. Wakáin árán du Jesu yan ámna náráwa yá ku rámá rámá sáponga tángga Ánutu yá Pita háláng imómayá inánggiuráng.

⁶ Kulá tembát tu Herot tá Pita táng me hára titi ingga miuk. Iná yáungán du Pita wu sen yará yá táng kik táng sat árená wa pálak táng tewe ámna yará ya orek yándi hára tit tu ruhángga átuk. Iná tewe ámna kámá yá ku kálu mungnga pinná tángga átkiuráng.

⁷ Wáina átnárát waháranyon hánám Táwi yan angelo yá tunggafengga yamá yá kalabus itná kinan wa man angelo watá Pita katná kálu wa kátinggakak tángga táng mirak tángga ing inuk, “Sopmuná tárulák!” ingga inán wahára re sen ketná háranan watá sohingga háumálák.

† **12:3:** Rám wawu Ánutu yá Isip káinman Israel ámna náráwa yángotang kun kálu hára másáng yisná muná náuráng wata naráng hátingngátaráng. ‡ **12:4:** Rám wawu Ánutu yá Isip káin Israel ámna náráwa son iháhaya angelo yá áwáng Israel nángánangge yáni iháng hátingga Isip nángánangge yáni ráháng kátkámut táuk wata naráng hátingngátaráng.

8 Wáina sohingga han du angelo watá inuk, “Lapyá káto táng kik tángga sendol ka molák,” ingga inán Pita yá wáina tán du angelo yá inuk, “Lapyá háśák wa mondang gu nák nasutang áwátá kundin.”

9-10 Wáina inán Pita yá angelo wa isutang káman kungga it pahálá átuk wa sangga kungga tewe ámna kinan áturáng wa iháng hátingga kungga tewe ámna máta káin áturáng wa iháng hátingga kungga ku kalabus itná wa sangga it yáilá kálu koená kálu mungnganá ain da táená wahára kung hen du kálu watá málám re yalingga kun kalabus itná wa sangga kumálák. Iná Pita yá ku angelo yá ále wa tánggiuk wawu pálipuk ingga ma naránggiuk, ináku wawu ára káet ingga naránggiuk. Kulá yáandi wu orek káman isikimo sim kungga ku angelo yá waháranyon pikpilingga kun du Pita wu málám re átuk.

11 Kulá Pita yá málám re átang gu nanará ná yá kándáng hálendu ing naruk, “Kulá kula ku pálipuk hánám ing há naret, Táwi yá angelo ná suring mán áwáng Herot ketná hára me Juda yá rina rina táng namámáya tiyaweráng waháranan son nehek.”

12 Wáina narángga ku Maria Jon maming watán it káin kuk. Jon wata kutná nukngá ku Mak. It wakáin du ámna náráwa táup hánám watá urum tángga sáponga tángga átnárát tu

13 málám kuk watá kung it kapme yan kumbi kálu mungnganá hára károk károk kátin yáup náráwa kutná Roda watá kálu yalin ingga áwuk.

14 Wáina yalin ingga áwán Pita yá metán salá narángga ku málám kálu ma yalená heronge pálak

son hururung kung it kinan hangga ku yánuk,
“Pita ku áwáng kálu mungnga káin átak!”

¹⁵ Wáina yánán watá inuráng, “Kák ku hohelák hám.” Wáina inát watá táng hángháláng tángga yánuk, “Pálipuk hánám málámbá puk áwáng átak,” ingga yánán du ing miuráng, “Wawa angeloná hám.”§

¹⁶ Wáina mengga árát Pita málám károk károk wa emá re kátingga árán kung kálu yalingga kangga ku hárámuráng.

¹⁷ Wáina tát kápánnga ku kilak átneráng ingga ket tárak táng yámánnga ku Táwi yá wáina wáina tángga kalabus kinan káinnan nangotang áwek ingga yánánnga ku Jeims Táwi kulaná yot yanuknuk náni wa wáina ingga yánineráng ingga yánánnga sangga ku yápmangga it nukngá káin kuk.

¹⁸ Kulá hilápmá ku tewe ámna yá káuráng gu Pita wu ma árán du hárámutang naránpak tángga ku yáni ing inán kanán táuráng, “Pita náwa rekálu koek?”

¹⁹ Kulá Herot málám Pita ku ma árak ingga met naránnga ku ámna suring yámán kung Pita ya suliuuráng, enendu ma káuráng. Wáina hálendu málám tewe ámna Pita pinná táuráng wa men áwát tu rina hánám tángngárát Pita yá koek ingga yánáng suliuuk, enendu kándáng ma inát tu sándu há kámutneráng ingga miuk. Kulá wata torong káin Herot tu Judia ále wa sangga hang it yáilá Sisaria wakáin átkiuk.

Herot tá kámutuk

§ **12:15:** Juda kátu yá ku ing narángngátaráng, Anutu yá ámna náráwa káman káman dán angelo iháng tunggap táuk ingga narángngátaráng.

²⁰ King Herot tá it táwi Tair yot Saidon wata kuk táwi táng yámánnga átuk. Yáni wu ále Herot tá pinná tángga átuk wakáin sungi iháng nangngátaráng, wáina wata ku yáni kámuk áwáng urum káman hálangga ku pahán káman dá tunggafeik ingga Herot kakaya áwuráng. Herot kanin ingga yáni wu Herot tán ámna hulá káman kutná Blastus watyot kálak hálang yámámáya me tát álo hálen du wata torong hára kung king kangga ku pahán láláp tángga ku kuk táelák wa sang ingga inuráng.

²¹ Wáina inát Herot tá rám káman me tátá ingga tiuk. Kulá rám wahára ku málám king gán kutná kutná wa tánggánengga ku king gán sia hára putung átang me táwi yánuk.

²² Wáina yánánnga árán du ámna náráwa yá ing mantánnga áturáng, “Me náwu ánutu káman dán me, náwu ámna yan me muná!” ²³ Wáina mengga Herot kutná meng tárut tángga árát naránnga, málám Ánutu kutná meng tárut tátáya takta narán waháranyon hánám Táwi yan angelo yá kangga áwáng urán du ilalák wáik ká tunggafeng mán du umbeng gá pahálá kinan sáng rákrákit tángga árát kungga kámutuk.

²⁴ Iná Táwi yan me watá ku táwi hánám hálangga kungga it kámá kámá káin kung háliuk.

²⁵ Kulá Banabas káling Sol yá Jerusalem káin yáup yándi wa táng hálingga ku son Antiok káin kumálák. Wakáin kukuya ku Jon kutná nukngá Mak wa engotang káman yáni kuráng.

13

Jesu yan tombong gá Banabas káling Sol suring

yámát kumálák

¹ Jesu yan ámna náráwa it yáilá Antiok káin áturáng wata kinan profet kámá me Táwi yan me yánáng tolingngataráng ámna kámá hányon áturáng wata kut yáni ku Banabas, Simion kutná nukngá Niga (kut Niga wata hulá ku sutná yángomá), Lusius it yáilá Sairini nan, Manain (ámna Manain wawu ámna yáilá Herot yot káman sing yámená) hang Sol.

² Kulá rám káman sungi sangga Táwi kutná meng tárut tángga átnárát tu Iruk Káungá yá ing yánuK, “Banabas káling Sol wa iháng tunggap tát no náut yáup tátáya mantáng yámut wa tátáya yáandin kámá átnemálák.”

³ Wáina yánuK hálendu sungi sasa táuráng me sáponga táuráng watá sálikngin du ket yáni yá yáin yáandi hára usáng hang tingga iháng káto tángga ku suring yámát kumálák.

Banabas káling Sol yá Saiprus káin Táwi yan me yánumálák

⁴ Iruk Káungá yá suring yámán kungga ku it táwi Selusia wakáin kung háumálák. Kulá Selusia káin du kilang kinan árángga kun du watá iháng kung ailan Saiprus kálu kungga

⁵ it yáilá Salamis káin tin du kung Juda yan miti itná kinan hangga Ánutu yan me wa mengga yánángga kumálák. Ámna Jon kutná nukngá Mak wawu káman yáni átningga ku háláng yámángga átninggiuk.

⁶ Yáandi wu wáina yángyánáng kungga ku ailan numkálu it táwi Pafos káin kung hiúmálák. Pafos káin kung hengga káumálák ku tombong Juda

waháranan ámna sárummá pálak káman wawu profet kusák wata kutná ku Bar-Jesu.

⁷ Iná ámna wawu kawana kutná Sergius Paulus watyot átnándamálák. Sergius Paulus wawu nanará ná álo kámá hálendu Banabas káling Sol mantáng yámán málámbán káin áwumálák, náuta Ánutu yan me wa há nanaráya naruk wata.

⁸ Ámna sárummá pálak wawu Grik me kálu kutná ku Elimas. Kulá ámna watá ku kawana watá Jesu ya naráng háting mámá wata taktak mán du Banabas káling Sol yan yáup wa yanyawon táng yámuk.

⁹ Wáina tán Iruk Káungá yá Sol kutná nukngá Pol wa ep tán kárek hánám Elimas kangga átang inuk,

¹⁰ “Kák ku Satan nanggená me tirik tárák álosim wata káyammá! Kák ku me kusák me ket tárák wáik watá ep táwi hánám kehángga árán átalák. Kák ku Táwi yan káinnan kálu kándang isusut wa táng yakyawák tánggoelák. Kálu wáina wa sasaya wu ma hám naránggulák?

¹¹ Wata ku ing narinelák, rám nahára wu Táwi ketná yá káyamya hálengga keháng lem tán du rahála yá páyung tin káe yamá ma káená rám hásák sim átnelák.”

Wáina inán waháranyon páyung watá áwáng rahálá wa pop tán hangga kungga ámna ketnán tán átning kuku wata sulingga kuk.

¹² Iná kawana watá Táwi yan me narángga tárák wáina kangga ku nangnga ná han Jesu pálipuk ingga naráng háting muk.

Pol yá distrik Pisidia káin it yáilá Antiok nukngá wakáin Táwi yan me yánuk

13 Kulá Pol yá ámna málámbot kuráng watyot kiling hára árangga ku Papos sangga Pamfilia distrik káin it yáilá Pega wakáin kuráng. Kung wakáin átang gu Jon kutná nukngá Mak ká yápmangga Jerusalem ba son kuk.

14 Kulá Pol káling Banabas watá Pega wa sangga ku kungga Pisidia distrik káin it yáilá Antiok káin wa kumálák. Iná Sabat hára wu kung Juda yan miti itná kinan hangga putung átumálák.

15 Wáina árán miti itná yan ámna yáilá watá Ánutu yan meng rákit mená me profet tán me wa sánging hálingga ku Pol káling Banabas ing yánuráng, “Nuk náni yara, sándá me kámá nánangga náháng káto tátáya naremálák hálendu álo náninemálák.”

16 Wáina yánát tu Pol yá tárutang yolop átniráng ingga ket tárák tángga yánuk, “Sán Israel ámna náráwa me kámá káinnan ni Ánutu ináng sáknngingátaráng, kárámatingga nákkán me ná narineráng!

17 Tombong Israel nándán Ánutu watá táwi ilom náni ya nangán pingnga hánám átneráng ingga miuk. Watá ále káwak yáni wa sangga Isip káwak káin kung áturáng wahára wu háláng yámangga árán táwi hánám wa máriuráng. Wata torong káin málámbán háláng táwi hánám wahára kungga ku Isip káinnan yángotang áwuk.

18 Kulá ále komkomá amálum re káin yara 40 wáina hám áturáng wahára wu Ánutu sárum imánggiuráng, enendu ma yápmanggiuk.

19 Iná Kenan káwak káin du Ánutu yá Israel háláng yámán ámna náráwa tombong 7 wa ráhángga ku káwak yáni wa yáni ya pukon ihuráng.

20 Ále wa tunggafiuk wawu yara 450 wáina hám wata kinan.

“Wata torong hára ku Táwi yá ámna yáilá iháng tunggap tán watá Israel pin yáni tángga árát kungga profet Samuel yan rám háliuk.

21 “Kulá rám wahára wu ámna náráwa yá king gá pin náni táinek ingga met tu Ánutu yá ámna Sol Kis nanggená tombong Benjamin háranan wa yámán du watá pin yáni tángga árán kungga yara 40 háliuk.

22 Kulá wata torong hára king Sol wa yáupmá hára isutang gu Dewit táng watán king tin watá pin yáni tángga átuk. Ánutu yá ámna wata ing yánuk, ‘No Jesi nanggená Dewit wa kangga pahánna álosim naret. Watá ku nákkán pahán káin rina átak wa álo isutnek.’

23 “Kulá ámna watán hun hára kungga ku Ánutu yá Israel son iháhaya há miuk wa isutang Jesu san áwuk.

24 Iná Jesu wu yáupmá ma hulátená átuk wahára wu Jon dá pahán hurik tángga umi kuhineráng ingga Israel ámna náráwa yánángga átkuk.

25 Kulá Jon dá yáupmá tángga áwuk watá sálikngingiya tángga átuk wahára ku ing miuk, ‘Nák ku ni ingga narángoeráng? Nák ku sándá ámna háleng mángga átkoeráng wa muná, ináku ámna wawu nák sárumna káin emá áwinek. Ámna wawu kutná pálak, iná nák ku ámna hánám re, wata ku no watán sendol páupmá wa yayaliyan tárák muná.’

26 “Yanuknukna, Abraham e ilommá me kámá káinnan Ánutu naráng háting mángngátaráng, sándu ing narineráng, Ánutu yan me watá ámna náráwa son iháhaya miuk wawu há san nándán káin áwuk.

27 Jerusalem bán ámna náráwa me watán ámna yáilá watá ámna wa kándáng ma naráng muráng, hang profet tá me rina miuráng ga Sabat hára sángingngátaráng wa kándáng hánám ma naruráng. Wáina hálendu kámutnek ingga miuráng, wahára kungga ku uláp profet tá me rina miuráng wata páliná yá pálipuk há tunggafiuk.

28 Watán káin kandák kámá ma káuráng, enendu hánámá táng me hára tingga kámutnek ingga Pailat inuráng.

29 Kulá yáni wu rina rina wa erek tát sálikngiuk wahára kungga ku Jesu hára profet tá rina tunggafeinek ka uyená wata páliná yá kándáng re há tunggafiuk. Wáina táng hálingga ku maripong hára táng sat han du táng kung tanggán káin tiuráng.

30 Wáina táuráng, enendu há kámutuk waháranan Ánutu yá son táng tárut táuk.

31 Wáina táng tárut tán du ámna náráwa málámbot huphuráp Galili ále sangga Jerusalem káin káman kuráng watá rám máro hánám son káuráng. Kulá rám nahára wu ámna watá ku wáina kanggiután ingga Juda ámna náráwa yánánggoeráng.

32 “Iná nátá me pingnga álosim sánindemát wawu ing, Ánutu yá ámna náráwa son iháháyan ámna wa táwi ilom náni yámámáya uláp miuk.

33 Wáina wata ku málámbá Jesu táng tárut táuk wahára kungga ku mená uláp miuk wa tán wata páliná yá nángánangge yáni nándán káin tunggafiuk. Me nányon du Kap Papia sapta 2 hára ing uyená,

‘Kák ku nák Nanggena,

kula wu no Nanya hálet.*

34 Ánutu yá tanggán káinnan há táng tárut táuk, wata ku son kámutang ma pálikngindák, ingga uláp Ánutu yá ing miuk,

‘Na pálipuk hánám sáháng tolingga háláng sámínet, ingga uláp king Dewit wáina táinet ingga há inut.’†

35 Kulá me nukngá káman Kap Papia káin uyená ing átak,

‘Ko ámna rongrongngá hánám nangán ingga narelák wa satá ma pálikngindák.’‡

36 “Kulá há naremán, me náwu Dewit ta ma mek. Dewit tá há átuk wahára wu Ánutu yan pahán wa isutang átuk, enendu máriya kámutuk wahára wu táng kung sisi ilommá watán tanggán káin usát tu káwak sut wawu wakáin pálikngiuk.

37 Iná ámna Ánutu yá tanggán káinnan táng tárut táuk wata sutná wu ma pálikngiuk.

38 “Wáina wata ku, yanuknukna, nátá me ing sánindemát, Jesu yá áwuk wawu mukmuro náni yanyawon da.

39 Ámna wahára kungga ku káman niyá Ánutu naráng háting mineráng wa ámna náráwa kándáng ingga mantáng yáminek, Moses yan meng rákit mená wahára kungga muná.

40 Wáina wata ku kándáng hánám narángga átneráng, uláp profet tá ing miuráng watá sán hára tunggafeiwon:

* **13:33:** Kap Papia 2.7 † **13:34:** Aisaia 55.3 ‡ **13:35:** Kap Papia 16.10

41 ‘Ámna me keke nanángxátaráng sán kándáng narineráng,
no hulá kámá táe sán orek sáni hára tung-
gafeinek.

Wáina táe kangga hárámutang nangnga sáni han du
wáik hálangga kámutneráng.
Iná ámna káman dá no wáina táinet wata
sánángxim
wawu sándu watán me wawu kusák ingga
narángxalát.’§”

42 Pol yá wáina yánángxga sangga ku Banabas
yot yándi wu miti itná wa sangga kundin
ingga tángxgárán ámna náráwa yá ing yánuráng,
“Sabat nukngá ánu hára wu me wata kátu son
náninemálák.”

43 Wáina yánángxga miti itná sangga kungga ku
tombong Juda háranan me ále kámá káinnan Juda
yan miti wa isurená táup hánám watá Pol káling
Banabas yásutang kut tu watá Ánutu yá pahán
sámángxgoek wata naráng hákhátik sáni tángx wahára
tingga káto hálangga átneráng ingga yánángxga iháng
káto táumálák.

44 Kulá Sabat nukngá hára wu hála it yáilá
waháranan ámna náráwa watá kámuk ingmen miti
itná káin Táwi yan me wa nanaráya áwuráng.

45 Wáina áwáng árát kápángxga wata kalán Juda yá
pahán yáni wáik hálen du Pol yan me wa tángx hang
tingga ku me keke miuráng.

46 Wáina tát kápángxga ku Pol káling Banabas yá
ma pitáená ing yánumálák, “Ánutu yá ing nánuk,
‘Me wawu Juda kálak yáninemálák,’ wata ku wáina

§ 13:41: Habakuk 1.5

há táumát, enendu sándá ku me wa sárúm imóngga átkuku sásáliná muná tátáya takta narángoeráng, wata ku nát tu Juda sán sápmangga hurik tángga kámá káinnan watán káin kungga Táwi yan me wa yáinemat.

⁴⁷ Wáina táinemat wawu náuta Táwi málámbá ing nánuk wata,

‘No táe kák ku ámna náráwa ále kámá káinnan watán yamá ya átnelák.

Wáina arátá ku káwakngá káwakngá yan ámna náráwa yá kangga ku no son iháháyan kálu wa narineráng.’**”

⁴⁸ Wáina men ámna náráwa kámá káinnan watá me wa naránga pahán yáni álosim hánám hálen Táwi yan me wata heronge hánám naránga áturáng. Wáina naránga átang gu ámna náráwa Ánutu yá átkuku sásáliná muná wa há táineráng ingga iháng tunggap táuk watá ku Táwi ya naráng háting muráng.

⁴⁹ Kulá wahára átang gu Táwi yan me watá ále ore wakáin erek ingmen kung háliuk.

⁵⁰ Wáina kangga ku Juda ámna yá náráwa kut yáni árená Juda yan miti isutang háená, me it yáilá yan ámna yáilá waháranan wa pahán yáni seng tárut tát tu Pol káling Banabas iháng káyam tángga ku ále wahára yásuturáng.

⁵¹ Wáina tát kápángga ku ámna náráwa yá me yá nányot átak ingga nanará wata yándi wu háram yándi káin káwak káhumá wa káting halin han du hangga it táwi Aikoniam ba kumálák.

** 13:47: Aisaia 49.6

⁵² Kulá ámna yará wawu hangga kumálák, enendu Iruk Káungá yá Antiok ámna náráwa Jesu ya naráng háting mená wa ep táwi hánám ihán heronge hánám naruráng.

14

Pol káling Banabas yá Aikoniam káin Táwi yan me yánumálák

¹ Pol káling Banabas yá Aikoniam káin du Antiok káin táumálák wáinanyon Juda yan miti itná kinan árángga Táwi yan me kándáng hánám yánán Juda me Grik ámna náráwa táup hánám watá Jesu ya naráng háting muráng.

² Kámá yá wáina tát Juda kámá Jesu ya ma naráng háting muráng watá ámna náráwa kámá káinnan wata pahán yánin hat tu watá ni Jesu ya naráng háting muráng wata pahán káráp táng yámuráng.

³ Pol káling Banabas wu Aikoniam káin rám hasák sim átang ma pitáená Táwi yá ámna náráwa pahán yámánggoek wata yánángga árán du Táwi málámbá háláng yámán ket tárák hulá hulá táumálák. Wahára kungga ku Táwi yá ámna yará watán me wu pálipuk ingga ámna náráwa yálenggiuk.

⁴ Wáina yálenggiuk, enendu it watán ámna náráwa watá ku horengga kámá yá Juda yot árát kámá yá ku aposel yará watyot áturáng.

⁵ Wáina tángga átang gu Juda yá ámna yáilá yáni yot hang ámna kámá káinnan watá aposel yará wa ket ihángga sup mangga ráháng kátkámut tánin ingga me hároturáng.

⁶ Wáina tángga árát tu ámna yará wawu wáina ingga met há naránga ku sokmuná hánám it yáilá sangga kungga Likonia distrik kán it táwi yará Listra yot Debe wakáin kumálák. Wakáin du it táwi yará watyot it nukngá wata tangtang káin átaráng

⁷ wahára me pingnga álosim wa yánánga átkumálák.

Pol káling Banabas yá it táwi Listra wakáin átumálák

⁸ Kulá Listra káin du ámna káman hárammá kámurená átnándak. Ámna wawu mam kinan átang tunggafiuk ngáyá wáina re átang kung áwáng kámá ma tángngáatak.

⁹ Pol málám Táwi yan me mengga árán ámna watá watán me naránga átnárán Pol yá kárek ingmen káuk ku álo háháleyan naráng hákhátik wahára árán kangga ku

¹⁰ mantánga inuk, “Tárulák!” ing inán du wahára re ámna watá hip hánám tárutang kung áwáng táuk.

¹¹ Kulá ámna náráwa káwan táwi watá Pol yá rina táuk wa kangga ku Likonia me kálu ing mantáuráng, “Ánutu náni yá ámna nangge hálengga alek kálu nándán káin háemálák!”

¹² Wáina mengga ku Banabas ya ing miuráng, “Wawu ánutu yáin yáni Sus wa hám.” Iná Pol ya ing miuráng, “Ámna wawu me yan, wata ku ánutu Hermes wa hám.”

¹³ Ánutu Sus watán miti itná wu it táwi watán kumbi tangtang kep kálu wahára átnándak. Kulá Sus watán pris yot ámna náráwa yá ámna yará wata towet sing yámánin ingga mengga sat árán pris

yá kung bulmakau ámnaná kámá yot álesak kámá ihángga it táwi watán kálu mungnga káin áwuk.

14 Wáina tát aposel yará Banabas káling Pol yá wáina táinderáng ingga narángga hárámutang lap yánda tánggánená wa ráráhángga hururung ingmen urum táwi áturáng wata orek yáni káin kungga ing mantángga yánumálák,

15 “Yanuknuk, wa saniráng! Náuta ku wáina tánggoeráng? Nát tu sáni inanyon ámna nangge re. Nát tu me pingnga álosim sánáte ku sándá kutná kutná átkuku yáni muná ále hánám wa yápmangga ku Ánutu átkukuná pálak watán káin kukuya tánggoemát. Watá ku alek, káwak me táp wa men tunggafet wata kinan kutná kutná wa men tunggafiuráng.

16 Uláp ámna náráwa káwakngá káwakngá átaráng wa yápman watá yánin pahán isutang átkuráng.

17 Wáina áturáng enendu málámbá málám táng kilak ma san átuk. Rámá rámá wu ket tarák álosim wa sálenggoek wawu ing, ále yá tangga áwánggoek me sungi tán álosim áráng het tu sungi táup hánám átsámánggoek, wata pahán sáni yá heronge naránggoeráng,” wáina ingga yánumálák.

18 Kulá yánda wu me wa há yánumálák, enendu yánda ya towet sing yámámáya káto hálengga árát tu olet yáni man sasaya wu yáup háláng hánám wa táumálák.

19 Kulá átang árongga ku Juda kámá it yáilá Antiok me Aikoniam nan áwuráng ngáyá áwáng it táwi Listra nan ámna náráwa wa pahán yánin hat tu Pol táng káyam táuráng. Wáina tángga sup mangga Pol utang sat han há kámutak ingga narángga ku

Pol táng uyingga táng kung it kumbiná kep káin tiuráng.

²⁰ Wáina sat árán du ámna náráwa Jesu ya naráng háting mángga áturáng watá áwáng áwálák hetang árát tu Pol yá tárutang kung it táwi wata kinan son kung háuk. Kulá tembátnáya ku Pol málám Banabas yot it táwi Debe ya kumálák.

Pol káling Banabas yá Jesu ya naráng háting mená wa iháng káto táumálák

²¹ Kulá Debe káin du me pingnga álosim wa yánán du ámna náráwa táup hánám watá naránga Táwi yan ámna náráwa háliuráng. Wáina tát tu yánda wu son Listra, Aikoniam me Antiok ka kumálák

²² ngayá kung wakáin Táwi yan ámna náráwa wa iháng káto tángga ku naráng hákhátik hára káto átneráng ingga mengga ing yángyánáng kumálák, “Ánutu yan átkuku wata kinan hahaya ku márappá táwi yon kálak sungga ku kung háinemán.”

²³ Pol káling Banabas yá ámna yáni hulá miti itná káman káman dán iháng tunggap táng yámumálák. Wáina tángga ku sungi sangga sáponga táumálák wahára kungga ku ámna yáni hulá wa iháng Táwi ketná hára tumálák. Wáina táumálák, náuta ámna yáni hulá yá Táwi ya naráng háting muráng wata.

²⁴ Yánda wu wáina tángga sangga ku Pisidia distrik wa sangga Pamfilia distrik káin kumálák

²⁵ ngayá it yáilá Pega káin Táwi yan me wa yánánga sangga ku kung it táwi Atalia káin háumálák.

²⁶ Atalia káin átang gu kilang hára áránga Antiok ka kumálák. It waháranan dá ku huphuráp Ánutu yá pahán yámánga háláng yámán yáup tángga

átkuku ya yánda iháng Ánutu ketná hára tiuráng. Iná yánda wu yáup yánda táng hálingga ku wakáin yon son áwumálák.

²⁷ Kulá wahára átang gu ámna náráwa Jesu ya naráng háting mená wa men áwát tu Ánutu yá háláng yámán rina táumálák, me málámba naráng hákhátik kán kálu sareng yámán ámna náráwa kámá káinnan watá álo isusut wata yánumálák.

²⁸ Wáina tángga ku it wahára rám hasák kon watyot átumálák.

15

Urum táwi Jerusalem káin tunggafuk

¹ Ámna kámá Judia kálu hangga it yáilá Antiok wata kinan Táwi yan ámna náráwa ing yánáng tolingga kuráng, “Sándá Moses yan kálu wa isutang kep sáni marineráng wawu álo kámá, iná ma marindaráng wawu Ánutu yá sán son ma sáhindák.”

² Wáina yánángga kut Pol káling Banabas yá wa kan kándáng ma hálen wata menmen ná táwi táuráng. Wáina tát tu Táwi yan ámna náráwa yá Pol káling Banabas iháng tunggap tát it márumá Táwi yan pingnga áturáng waháranan kámá yot Jerusalem káin aposel yot miti itná yan ámna yáilá kápángga me wa táng totoliya árángga kuráng.

³ Táwi yan ámna náráwa yá ámna yará wa suring yámát Fonisia ále kálu kungga Samaria ále kálu kungkung gu kálu ya Táwi yan ámna náráwa wakáin Ánutu yá ále kámá káinnan pahán yáni iháng hurik táuk ingga yánángga kun narát álosim hánám háliuk.

⁴ Kungga Jerusalem káin kung hiuráng wahára wu Táwi yan ámna náráwa me aposel me ámna

yáilá wakáin áturáng watá heronge me yánangga yángot kung tiuráng. Kulá wahára átang gu Pol káling Banabas yá Ánutu yá háláng yámán tárak rina rina tángngátamálák wa wáina ingga pingnga yánumálák.

⁵ Wáina yánán naránnga ku Táwi yan ámna kámá tombong Farisi háranan watá tárutang miuráng, “Ále kámá káinnan dá Táwi yan tombong háháleya ku kep yáni maránnga ku áwáng nán kinan hangga ku Moses yan meng rákit mená átaráng wa kámuk hánám isutneráng.”

⁶ Iná aposel yot ámna yáilá yá ku urum tángga me retá ku kándáng ingga wa táng totoliya táuráng.

⁷ Ámna urum bá me hásák metánnga inán kanán táng hálingga sangga wu Pita yá tárutang yánuk, “Yanuknukna, sáni há nareráng wa, huphuráp Ánutu yá tombong nán háranan yáup káman tátáyan neháng tunggap tángga nanuk wawu ing, ‘Kák milunya káinnan du nákkán me pingnga álosim wa ále kámá káinnan dá naránnga ku náka naráng háting namineráng,’ ingga nanuk.

⁸ Ánutu wawu ámna naráwa kámuk ka pahán yáni wa kangngátak, wata ku málám ále kámá káinnan da pahán yáni wa kang hálingga ku Iruk Káungá wa yámuk, wawu nán námuk wáinanyon. Tárak watá ku ing hiták hánám náliuk, Táwi yá wata pahálá heronge naráng yámánnga ku málámbán pingnga háháleya ihuk.

⁹ Málám nán me wa orek náni hára tárak nukngá kámá ma táuk, ináku tárak wáina re táuk. Yáni málámba naráng háting muráng wata tángga ku

pahán yáni yawolán málámba rahálá hára rongrongngá háliurang.

¹⁰ Wáina wata ku kula wu rina tángga ku kandák ingga há nangnaráng gu Ánutu yá tárak rina tán kanin ingga tánggoeráng? Márapmá táwi uláp táwi ilom náni áturáng watá ma susuwáyan me náni hányon ma susuwáyan wa táng Táwi yan ámna náráwa hit yáni hára ma suwáng yámindaráng.

¹¹ Wáina tátáyan du ma hánám árak! Náni ing há naremán wa, Táwi náni Jesu yá pahán námuk wata tángga ku Ánutu yá son náhuk, wáinanyon ámna náráwa ále kámá káinnan wa son ihuk.”

¹² Pita yá wáina men du Banabas káling Pol yá Ánutu yá háláng yámán tárak rina rina ále kámá káinnan da orek yáni káin táumálák wata urum wa yánumálák. Ámna kaláhu watá me wa yánánga áturáng wahára wu ámna náráwa áturáng watá me yáni ma me táená náng hánám átang naránga áturáng.

¹³ Kulá watá meng hálin du Jeims Táwi kulaná yá yánuk, “Yanuknukna, kárámatingga narániráng.

¹⁴ Ánutu yá hulátingga ále kámá káinnan ámna náráwa kámá urák yáni naránga ihán málámbán pingnga háliurang ngáya Saimon dá há sánán nareráng.

¹⁵ Hang profet kámuk kán me wu wáinanyon uyená. Profet waháranan káman dá ku ing uyiuk,

¹⁶ ‘Dewit ráula wawu sel it tá ina táwatang háená.

Máriya son áwinet wahára wu

sel it wa son táng tárut tángga táng tolinet.

Kámuk hánám wáik hálengga táwatang háuk

wa son tárakngá wáinanyon hánám táng tolinet.

17 Wáina táe ku ámna náráwa ále kámá káinnan átaráng,

nini no nangán ingga iháng tunggap táut,
watá ku naya suling namineráng.

Me náwu Táwi yan me. Málámbáyon du ále wa tán tunggafenggoeráng.*

18 Uláp hánám bon wáina tunggafeinek ingga há men ámna náráwa yá naruráng.

Ingga profet tá wáina miuk.

19 “Wata ku nákkán nanará ku ing, nándá tátne ále kámá káinnan dá hurik tángga Ánutu yan káin áwángga átaráng watán kálu yá susuwá ná ma háleindak.

20 Iná nándá ku me uyingga satne watán káin kun du ing yáinémán, sungi songgo ánutu kusák ka towet sing mená ma náindaráng, márámamák hára ma kuindaráng, hang songgo san yáni hára iháng kátkámut táená wata yánum yáni me songgo yánumá hára sip pá há árán kangkang wa ma náindaráng.

21 Kálu wáina isutneráng wawu uláp hánám átang áwángga it wakáin wakáin Moses yan meng rákit me há mengga narángxátaráng wata, me inggálu rámá rámá Sabat hára miti itná átaráng wata kinan há sángxingga narángxoeráng wata.”

Papia sat ále kámá káinnan dá Jesu yan tombong háliuráng watán káin kuk

22 Kulá aposel yá ámna yáilá yot ámna náráwa Jesu yan tombong háliuráng watyot yáni háranan ámna yará iháng tunggap tát tu watá Pol káling Banabas yot Antiok káin kuráng. Ámna yará

* 15:17: Amos 9.11-12

iháng tunggap táuráng wawu Judas kutná nukngá Barsabas watyot Sailas. Ámna yará wawu ámna yáilá áturáng waháranan.

²³ Papia ku ing uyiuráng:

Nán aposel me ámna yáilá yanuknuk sáni watá papia ná uyingga satne yanuknuk náni ále kámá káinnan Antiok kinan me Siria provins yot Silisia provins káin átaráng sándán káin koek.

Káe álo, yanuknuk náni.

²⁴ Pingnga ing narumán, Juda nán háranan ámna kámá yá kung me sánuráng watá sán nará sáni táng yakyawák táuk. Wáina táuráng wawu nánda wáina táineráng ingga ma yánumán.

²⁵ Pingnga wa narángga ku nánda pahán káman hálendu ámna yará ná iháng tunggap tángga ku suring yámátne nuk náni yará álosim Banabas káling Pol yot sándán káin koeráng.

²⁶ Banabas káling Pol wawu kátkámut ta ma pitáená Táwi náni Jesu ámna náráwa son iháhá wata kutná meng tárut tátáya átningngátamálák.

²⁷ Wáina wata ku nánda Judas káling Sailas suring yámátne kung yánda ya milun yánda hára hánám me rina uyemán wa pálipuk ingga sáninemálák.

²⁸ Iruk Káungá watá nánda káin árán du nánda me ing hárotamán, wawu nánda márappá táwi wa táng sán ketnán ma tindámán, ináku kálu ing wa rewe isutneráng.

²⁹ Sungi songgo ánutu kusák ka towet sing mená ma náindaráng, songgo yánumá hára sip pá há árán kangkang wa ma náindaráng, songgo san yáni hára iháng kátkámut táená wata yánun yáni

wa ma náindaráng, hang márámamák hára ma kuin-daráng. Kálu wáina wa kápánga iháng hátineráng watá ku álosim.

Nándán me ku wa rewe. Kándáng gon átneráng.

³⁰ Kulá yáni wu ámna wa suring yámát kung Antiok káin hangga ámna náráwa Jesu yan tombong wa iháng urum tángga ku papia wa yámuráng.

³¹ Yámát ámna náráwa yá papia wa sáringga naruráng wawu yáni iháng káto tátáyan mená hálendu heronge hánám wa táuráng.

³² Judas káling Sailas yándi wu profet hálendu me álolosim kámá yanuknuk yándi wa yánánga iháng káto táumálák.

³³⁻³⁴ Wahára rám kámá átang sangga ku pahán láláp me watyot yanuknuk yándi watá son suring yámát rendá suring yámát áwumálák wakáin yon kumálák.†

³⁵ Iná Pol káling Banabas wu Antiok káin átang gu ámna táup pot Ánutu yan me ámna náráwa yánánga tolingga me pingnga álosim wa yánánga áturáng.

Pahán káman dá Pol káling Banabas orek yándi hára ma átuk

³⁶ Rám kámá átang sangga ku Pol yá Banabas ing inuk, “Náti wu son kungga yanuknuk náti it rehára rehára Ánutu yan me yánánga átkumát wa rina átaráng ingga kápánga átkundin.”

³⁷ Wáina inán Banabas yá ku Jon kutná nukngá Mak wa tángga watyot káman yáni kukuya naránga ku miuk,

† **15:33-34:** Nanará ámna kámá yá ing narángngataráng, lain 34 hára me nukngá káman átak, wawu ing, “Iná Sailas yá ku Antiok káin há átnet ing mengga ku wakáin há átuk”.

³⁸ enendu Pol yá wa narán kándang ma háliuk, náuta huphuráp Mak kot káman kungga Pamfilia distrik káin kung hiuráng wahára wu Mak ká yáup káman tángga átkunin ingga ma narená ámna yará wa yápmangga hánámá ná hálen há káuk wata.

³⁹ Wáina hálen du yánda wu wata menmen ná tángga sangga ku horengga Banabas yá Mak kot kilang tángga ailan Saiprus ya kumálák,

⁴⁰ iná Pol yá ku Sailas táng tunggap tángga málámbot káman kukuya tán du Táwi yan ámna náráwa watá yánuráng, “Táwi yan pahán láláp watá sányot átnék,” ingga yánuráng.

⁴¹ Yánda wu kungga Pol yá Siria me Silisia provins káin Jesu yan tombong hálangga áturáng wa iháng káto tángga átkuk.

16

Timoti yá Pol káling Sailas yot kuráng

¹ Pol málám it yáilá Debe káin kung átang sangga ku kungga it táwi Listra káin kuk. Disaepel káman kutná Timoti wawu Listra wakáin átnándak. Mam-ing gu Juda náráwa Jesu ya hányon naráng háting mángngátak, iná naning gu tombong Grik háranan.

² Ámna náráwa Táwi yan pingnga hálangga árená Listra nan me Aikoniam nan watá Timoti wawu ámna álosim ingga meng toling mángngátaráng.

³ Pol yá Timoti yot kukuya naránga ku Timoti kipmá maruk, náuta Juda ámna náráwa ále wakáin átaráng wawu há nareráng Timoti naning wawu Grik nan ingga. Wáina maráng mángga átang sangga ku káman yáni átkuráng.

⁴ Kulá yáni wu it wahára kungkung tángga átkuráng wahára wu aposel me ámna yáilá yá Jerusalem káin Táwi yan ámna náráwa yá me rina isusut ta hároturáng wa yánánga átkuráng.

⁵ Wáina tángga átkut tu Jesu yan pingnga áturáng wata naráng hákhátik yáni yá káto hálen du ráma ráma ámna náráwa yá áwáng waháranyon sengsáráp tit tu tombong háśák hálengga átuk.

Pol yá ára hára ina Masedonia ámna káuk

⁶ Pol, Sailas, me Timoti watá kungga ále Frigia yot Galesia wata kinan átkuráng, náuta Iruk Káungá watá Esia provins wata kinan Táwi yan me wa ma yánánáya káto táng yámuk.

⁷ Yáni wu kungga distrik Misia yan tawon hára kung hengga ku kung Bitinia provins kinan kung hanin ingga táuráng, enendu Jesu yan Iruk watá káto táng yámuk.

⁸ Wáina hálendu Misia kálu kungga it táwi Troas káin kung háuráng.

⁹ Kulá yáungán du Pol yá ára hára ina káuk ku Masedonia provins ámna káman dá hetang átang ukuro kálu Pol ing inuk, “Táp táng hátingga Masedonia káin ná áwánga ku nán háláng námáng.”

¹⁰ Pol yá ára ina wa kan du nánda Ánutu yá málámbán me pingnga álosim wa Masedonia káin yánánáya mantáng námek ingga naránga ku sopmuná ingmen wakáin kukuya tiyawiumán.*

* **16:10:** Nanará ámna yá ku ing narángngátaráng, ráma Pol yá Troas káin kung hiuk wahára wu Luk ku wakáin há átnarán. Wáina hálendu Pol yá Masedonia káin kukuya tán du Luk ká káman yáni kukuya tiyawuiráng, wata ku Luk ká tiyawiumán ingga wáina uyiuk.

Lidia yá Jesu yan tombong háliuk

11 Wáina tiyawing hálingga ku kilang kinan áránnga kutne ku kilang gá náhánnga Troas sangga ailan Samotres káin kándáng hánám kuk ngáya ku tembátnáya ku it táwi Neapolis káin náháng kung nápmáuk.

12 Kulá waháranan dá ku Filipai káin kung hi-umán, it yáilá wawu huphuráp pon Rom ámna náráwa yá áwáng wahára átkiuráng. Iná it yáilá Filipai wawu Masedonia provins yan distrik káman wata kinan du it yáilá táwi hánám. It yáilá wahára rám máro yon átumán.

13 Kulá Sabat hára wu kome kámá kangga sáponga tátáya it yáilá yan kumbi kálu mungnganá táwi hára kungga kep káin hangga umi kurat káman káin kumán. Umi káin wa kungga ku náráwa kámá umi kurat tákto káin urum árát kápánnga ku watyot putung átang meme tángga átang gu wakáin Táwi yan me pingnga álosim wa yánumán.

14 Me wa yánánnga árátne ku wa kárámatingga áturáng waháranan náráwa káman kutná Lidia wawu káman yáni átang me wa naránnga átkiuk. Náráwa Lidia wawu it táwi Taiataira nan. Málám lap sipmá[†] yá sup yáupmá tángngátak. Iná málám bu Ánutu ináng sákngingga átnándak. Rám wahára Táwi yá pahálá yan kálu yalin málám Pol yá me yánuk wa naránnga pahálá hurik táuk.

15 Málám me niyá málámbot itná kinan átnándaráng watá kámuk umi kuhánnga ku nándá itná káin kukuya nánuk, “Sándá nák ka pálipuk

[†] **16:14:** Lap kalaná wawu pálipuk ku ‘purple’, enendu Nukna me kálu kala watanan muná, wata ku ‘sipmá’ ingga uyená.

Táwi ya naráng háting mek ingga naránnga ku áwát nákkot nákkán it káin átnemán,” wáina men nándá álo kuinemán ingga inumán.

Pol káling Sailas iháng kalabus kinan tiuráng

¹⁶ Rám káman nándá sáponga tátáyan komená káin son kungga átang gu yáup náráwa káman kálu hára káumán. Náráwa wawu iruk káman dá tán máriya kutná kutná rina tunggafeinek wa meng tunggap tángngátak. Ámna ren wa pinná tángngátaráng watá náráwa watá yáup wáina tán du wahára kungga sup táwi hánám ihángngátaráng.

¹⁷ Náráwa watá Pol yot nán násutang kunggatang gu ing mantánnga kuk, “Ámna náwu Ánutu Árená Hánám watán yáup nangge, watá ku kálu rekálu Ánutu yá son sáhánggim wata menggoeráng.”

¹⁸ Kulá náráwa watá rám máro hánám wáina re tángngarán du Pol yá taktak mán hurik tángga ku iruk wa inuk, “Jesu ámna náráwa son iháhá wata kutná hára ing kanin, ko náráwa wa sangga kung!” Wáina inán rám waháranyon iruk watá náráwa wa sangga kuk.

¹⁹ Wáina kangga náráwa wata márúmá hálengga átang yáup náráwa watá yáup tán sup ihánnga átnándaráng watá muná hálen kangga ku Pol káling Sailas ket ihánnga iháng uyingga átang maket komená káin

²⁰ me nanará ámna yan káin kungga ku ing yánuráng, “Ámna yará náwu Juda nan watá áwáng nándán it yáilá náta kinan márappmá hulá hulá wa tán tunggafenggoek.

21 Hang ámna náráwa kámá iháng uying kung kálu kámá Rom ámna náráwa nánda ma tátáya mená wahára tinggoemálák.”

22 Wáina met ámna náráwa áwáng wahára urum táuráng watá me kusák wa mengga iháng wata ketnán yon tit tu me nanará ámna yá ámna kámá yánát sut yánda tánggánená wa yaling yámánnga ku honggem bá táup hánám ráhuráng.

23 Wáina ráhát tu me nanará ámna yá yánát iháng kalabus kinan tiuráng. Wáina tingga ku me káto hánám kalabus wa pinná tátá ing inuráng, “Ámna yará wa kándáng hánám pin yánda táinelák.”

24 Me nanará ámna yá me wáina inát tu kalabus pinná tátá watá iháng it pahálá kinan hánám káin wa tingga ku háram yánda wa iháng palang got tingga káto hárotuk.

25 Wáina átang gu Pol káling Sailas yánda wu kap sáponga tán Ánutu yan káin kungga árán kungga yáung táitná hánám hálangga átuk. Wáina tángga árán du ámna kalabus kinan ting sat árená watá wa naránnga átkiuráng.

26 Wáina naránnga átnárát tu kánggáning maming táwi hánám bá tángga kalabus itná tátáya hulátingga sup hálángngá ya tená wa muwalán it kálu mungnganá yá hung yalingga kut kalabus wata kinan ámna sen dá káto iháng hárorená sen watá sohiuráng.

27 Waháranyon kalabus itná wa pinná tátá málám ruhánnga átang tárutang káuk ku it kálu mungnganá yá ang re tángga árát tu ámna wakáinnan du erek hangga kung háleráng ingga naránnga ku kápik táng málámbon topmeng kámut

táin ingga táuk.

²⁸ Wáina tán kangga Pol yá mantáuk, “Ko kayon sutya ma utnándalák! Nán kámuk há átamán!”

²⁹ Kalabus it wa pinná tátá málám kup tángga áwániráng ingga ámna kámá mantángga yánángga ku sopmuná ingmen it pahálá Pol káling Sailas yá átumálák wakáin pitángga yángyáng pálak kung háram yánda hulá hára turingga háuk.

³⁰ Wáina tángga ku kalabus it pinná tátá málám ámna yará wa yángotang kalabus itná sangga kep káin hangga ku yánuk, “Ámna hulá yará, rina táe ku Ánutu yá son nehinek?”

³¹ Wáina yánán du watá inumálák, “Táwi Jesu wa naráng háting mátá ku Ánutu yá son kehinek, ka me tombongga itya káin átaráng watyot kámuk sáhinek.”

³² Wáina inángga ku Táwi yan me wa inumálák, me tombongngá itná káin átnándaráng watá áwát wa hányon yánumálák.

³³ Yáungán wahára re ku yángot kung putun yánda wa yawon yámáng hálin du Pol káling Sailas yá málám me tombongngá wa kámuk umi kuháng yámumálák. ³⁴ Wáina tángga ku kalabus pinná tátá watá yángotang kungga itná kinan hangga sungi singga yámuk. Málám me tombongngá yot kámuk hánám Ánutu ya naráng háting muráng wata ingga heronge hánám tángga áturáng.

³⁵ Hilápmá yon du me nanará ámna yá lap yáni hátetná suring yámát áwáng kalabus pinná tátá wa inuráng, “Me nanará ámna yá ing meráng, ‘Ámna yará wa yaling yámátá há yánda kundimálák,’” ingga inát tu

³⁶ watá Pol inuk, “Me nanará ámna yá ing meráng, ‘Sailas yot sán du álo há sándi kundimálák,’ ing meráng wata ku pahán láláp hára kundimálák.”

³⁷ Wáina yánán du Pol yá lap yáni hátetná wa ing yánuk, “Nát tu Rom ámna,[‡] náuta ku ámna me nanará yá hulá wa kándáng ma káená ku rahán hára wa náráhingga náháng kung kalabus kinan tiráng? Kulá kula ku kilak kon nápmat kukuya meráng me? Wa muná hánám! Yáni yon áwánga ku nángotang kep káin háineráng.”

³⁸ Wáina yánán lap yáni hátetná watá son kung me nanará ámna yánát watá Pol káling Sailas wawu Rom nan ingga naruráng hára wu pitáuráng.

³⁹ Wáina tángga ku me nanará ámna yáni wu kung ukuro me yánánga ku yolopon yángot hang kep káin du it yáilá wa sangga kukuya yánuráng.

⁴⁰ Kulá Pol káling Sailas yándi wu kalabus wa sangga hangga ku Lidia yan it káin kung nuknuk yándi Táwi yan ámna náráwa wa kápánga me yánánga iháng káto tángga ku hangga há yándi kumálák.

17

Pol káling Sailas yá Tesalonaika káin átumálák

¹ Pol káling Sailas yándi wu kumálák watá kungga it táwi Amfipolis wahára kung hiúmálák ngáyá son sangga kungga it táwi Apolonia káin kung hiúmálák ngáyá wa sangga ku son it yáilá Tesalonaika káin kung hiúmálák, wakáin du Juda yan miti itná káman átnándak. ² Kulá wahára

[‡] **16:37:** Pol yá nát tu Rom ámna ing miuk wawu hulá ing wata tángga, Rom ámna hánámá hánámá ma ráráhaya me káto mená wata ingga miuk.

ku Pol yá málámbá tángngátak wáina ku kung Sabat kaláhu wawu Juda yot miti itná wata kinnan hangga Ánutu yan me wa wáina wáina ingga yánánnga inán kanán táuráng.

³ Málám Ánutu yan me wata hulá wa yánánnga ku miuk, “Ánutu yá ámna náráwa son iháháya miuk ámna wawu márápmá sungga kungga kámutang son tátárut ta mená wa isutang wáina há táuk. Iná Jesu wawu Ánutu yá ámna náráwa son iháháya miuk ngáya me pingnganá sánánngoet wa,” ingga yánuk.

⁴ Wáina yánán du Juda áturáng waháranan kámá yá wa naránnga pahán yáni hurik tángga Pol káling Sailas hára sengsáráp táuráng. Kulá rám waháranan Grik nan ámna náráwa táup táwi yon Ánutu ya naráng háting mená* watyot náráwa kut yáni arená wainanyon dá áwáng sengsáráp táuráng.

⁵ Iná Juda yáni wu kápuráng gu ámna náráwa táup hánám watá áwáng sengsáráp tát kápánnga ku pahán suksuk naránnga ámna wáik maket komená káin átnándaráng watyot ámna náráwa kámá yot urum tángga yáni kat táup hálendu pahán yáni seng tátárut tángga kungga kun tátáya menman tángga áturáng. Yáni wu Jeson dán it káin kung Pol káling Sailas kápánnga iháng áwáng ámna urum táwi wa yámánin ingga kung it wata kálu mungnganá kátang márak táuráng.

⁶ Yáni wu wáina tángga ma kápánnga ku Jeson yot

* **17:4:** Grik ámna náráwa kámá Ánutu ya re naráng háting mángngátaráng, iná Jesu wu ma naráng márang. Wáina wata ku Pol yá Jesu yan pingnga yánán naránnga pahán hurik tángga Jesu ya naráng háting muráng.

Jesu yan tombong ámna nukngá wa ket ihángga háting hirat kungkung tángtáng it yáilá watán ámna hulá hulá yan káin kuráng. Kung hengga ku ing mantáuráng, “Ámna yará wawu itná itná káin márappmá hulá hulá táwi tángngátamálák watá rám ore nahára ku áwáng it náni yáilá náta kinan átkoemálák.

⁷ Hulátingga áwáng hen du Jeson dá yángot kung itná kinan tiuk. Ámna tombong watá ku Sisa† yan meng rákit mená wa yalingga ku king nukngá átak wata kutná ku Jesu ingga menggoeráng.”

⁸ Wáina yánát it yáilá watán ámna hulá hulá me ámna náráwa urum watá kámuk me wa naruráng hára wu hárámutang menman tángga kuráng.

⁹ Yáni wu wáina tángga ku Jeson yot nuknukngá ihángga áwuráng wa yánát sup tit tu yápmat kuráng.

Pol káling Sailas yá Beria káin átumálák

¹⁰ Kulá it tá yongin du ámna Táwi yan pingnga áturáng watá Pol káling Sailas suring yámát it táwi Beria káin kumálák. Wakáin kung hengga ku yándi wu Juda yan miti itná káin kumálák.

¹¹ Beria káin Juda ámna náráwa wawu álo kámá hánám wáina hálendu ket tárák yáni wawu Tesalon-aika ámna náráwa iháng hátek, wáina hálendu Pol yan me wa pahán yáni yot kikiná hánám naránga rámá rámá wu Pol yá menggiuk wa pálipuk me rina ingga kakaya Ánutu yan me papia kinan káin sángingga naránggiuráng.

¹² Kulá rám ore wahára ku Juda ámna náráwa táup hánám, hang Grik náráwa kut yáni pálak táup

† **17:7:** Kut Sisa wawu ámna nangge kutná muná, ináku me King wáinanyon du Rom me kálu.

pon, me Grik ámna táup pon watá Jesu ya naráng háting muráng.

¹³ Juda ámna Tesalonaika káin átnándaráng watá Pol ku Beria káin Ánutu yan me yánáng tolinggoek ingga met naruráng hára wu wakáin hányon kung ámna náráwa pahán yáni iháng yakyawák tát tu Pol ya kuk naráng mángga áturáng.

¹⁴ Wáina tát tu Jesu yan tombong wakáin watá Pol suring mát it káman táp tangtang káin kilang tángga kukuya ámna kámá yot kuráng, iná Sailas káling Timoti yá ku Beria káin há átumálák.

¹⁵ Ámna kámá Pol engotang kuráng watá ku engot kung kilang káman hára árángga kungga it yáilá Atens káin kung hiuráng. Kung hengga sangga son kuinán tát tu Pol yá Sailas káling Timoti yá sopmuná hánám áwinemálák ingga yánán du Beria káin son kuráng.

Pol yá Atens káin átuk

¹⁶ Pol málám Atens káin háleng yámángga átuk wahára wu pahálá yá táup hánám wáik háliuk, náuta it yáilá wata kinan du ánutu kusák iháng tolená watá táup hánám árát wata.

¹⁷ Wáina hálendu málám kung Juda yan miti itná káin Juda me Grik Ánutu ya naráng háting mená wa Táwi yan me wa wáina wáina ingga yánángga inán kanán tánggiuráng, me rámá rámá kung maket káin áwánggiuráng wa wáinanyon yánángga inán kanán tánggiuráng.

¹⁸ Nanará ámna urum yará kut yándi Epikurian me Stoik watá áwáng Pol yot menmen tángga ku waháranan kámá yá ing miuráng, “Mená lamlam me táená náwu rina mein ingga me tánggoek?”

wáina met waháranan kámá yá ku ing miuráng, “It kámá yan ánutu watán kálu hám átang menggoek,” wáina ingga miuráng wawu náuta Pol yá Jesu yan me pingnga álosim watyot Jesu yá kámutang tárutuk ngáya yánánnga átninggiuk wata.

¹⁹ Kulá yáni wu Pol engotang kaunsol yan urum kutná Areopagus hára kungga ku ing ináng suliuráng, “Me hurápmá mengga nánáng tolinggoelák wata hulá wa álo nánánggim me rina?”

²⁰ Kák ku me hurápmá kámá nán káráman náni káin metá narángoemán, wata ku me wata hulá ya kándáng nánátá naránin,” ingga wáina ináng suliuráng.

²¹ Ámna náráwa Atens it márúmá me it kámá káinnan áwáng wahára árená watá hánámá yáni átang me hurápmá rina narángngátaráng wata re meme tángga átnándaráng.

²² Wáina met narángga Pol málám Areopagus káin urum tángga áturáng hára wa tárutang miuk, “Atens ámna, no sáhet tu kálu hulá hulá kálu tirik tárák sáni wu ánutu kámá kámá yánáng sákngingi wata tárákngá yá sándán káin táwi hánám árán kanggoet.

²³ No átningga kutná kutná yánáng sákngingngátaráng wahára kándáng kápángga áwánggoet wahára wu tingnakkak káman árán no kolem káman wahára uyená káut tu ing, ‘Tingnakkak náwu ánutu ma naráng mángmán watán tingnakkak,’ wáina uyená wa sángingga káut. Kulá kula ku no Ánutu ma naráng mená hánámá ináng sákngingngátaráng watán me hiták hánám ing sánindet.

24 “Ánutu ni alek me káwak me kutná kutná wata ketnán iháng tunggap táuk wawu alek me káwak kán Táwi. Wáina wata ku ánutu yan it káungá ku ámna yá ket tá táená hára ma átnándak.

25 Iná wawu náut kámá káman da kesák tán ámna ket tá háláng imámáyan muná, náuta ámna náráwa átkuku me iruk uyiyi me kutná kutná átaráng wawu málámbáyon námángngátak.

26 Hulátingga ku ámna káman dá re árán waháranan du Táwi yá tán ámna náráwa tombong kámuk hánám watá tunggafiuráng. Málámbáyon iháng káwak wakáin wakáin erek ting hálingga ku rám wahára ku háláng yáni tin tárutneráng me háláng yáni han háineráng ingga rám wa ting yámánnga ku ále ore wahára wahára átnéráng ingga tawon ting yámámá táuk.

27 Ánutu yá wáina táuk wawu ámna náráwa kámá yá málámba suling kung kang tunggap tátáya táineráng me kálan suling kung tánggagaya táineráng, enendu málám bu nán káman káman nápmang kung mulangán káin ma árak.

28 ‘Ma átnát háranan watá pálipuk há átang iháng kongkong tángga átkoemán watá hulá ku málám re.’ Sánin nanará ámna kámá yá ing há miuráng wáina, ‘Nándu málám háranan tunggafená.’

29 “Kulá nándu Ánutu háranan tunggafená wata ku nánda málám wawu gol, silva me sup ina ingga ma narindamán, me málám wawu ámna nangge yá náut kámá utniná yáin nanará isutang táng tolená ina ingga ma narindamán.

30 Uláp pu ámna yá Ánutu wáina átak ingga ma naráng mená átang gu ket tárak rina rina

tánggiuráng wata mená ma tánggiuk. Iná inggálu wawu itná itná káin ámna náráwa átaráng watá pahán hurik há hánám táineráng ingga menggoek.

³¹ Málámbá rám káman há táng tunggap táuk wahára ku ámna há táng tunggap táuk watá kálu kándáng wahára re ámna náráwa kámuk hánám iháng horeinek. Ánutu málámbá ámna wa há kámujuk háranan táng tárut tán nánda kangga ku Ánutu yá ámna wawu yáup wa tátáya imuk ingga nanaráya wáina táuk.”

³² Wáina yánán me kámurená háranan dá tárutuk wa naruráng hára wu kámá yá ináng hikhilek tát kámá yá ku me wata hulá rám nukngá son metá narinemán ingga inuráng.

³³ Wáina inát tu Pol yá kaunsol wa yápmangga hangga háná kuk.

³⁴ Urum wahára ku ámna náráwa kámá yá Pol yá me miuk wa narángga Pol hára sengsáráp tángga Jesu ya naráng háting muráng. Ámna káman kutná ku Dionisius ámna wawu kaunsol urum waháranan, hang náráwa káman kutná Damaris watyot ámna náráwa kámá hányon watá Jesu yan tombong háliuráng.

18

Pol yá Korin káin átuk

¹ Máriya ku Pol yá Atens sangga it yáilá Korin káin kuk.

² Pol málám wakáin kung Juda ámna káman kutná Akuila watyot áwáná kutná Prisila wa kápuk. Ámna watán it hulá ku Pontus provins wakáinnan. Huphuráp sim Rom bán king Klaudius

yá Juda sán kámuk hánám it yáilá Rom sangga há sáni kung hálíneráng ingga yánuk, wata ku Akuila káling Prisila yá káwak Itali sangga áwáng Korin hára átnándamálák.

³ Kulá Pol wu it tátáyan sel rákákáre wawu há narek. Ámna náráwa yará wawu wáinanyon wáina hálendu Pol yá kung watyot átang yáup wa tángga átnándaráng. ⁴ Rámá rámá Sabat hára wu Juda yan miti itná káin kung Juda me Grik pahán yáni seng tárut tán du Jesu ya naráng háting mámáya ingga Táwi yan me yánáng tolinggiuk.

⁵ Kulá Sailas káling Timoti yá Masedonia provins káin átang áwán du Pol yá son rámá rámá Táwi yan me wa ámna náráwa yánánnga átkiuk. Málám Juda wa ing yánánggiuk, “Jesu wawu Ánutu yá ámna náráwaná son iháháya suring mán áwuk.”

⁶ Wáina yánánnga árán Juda yá watán me wa nanaráya táng taktak tángga táng káyam tángga ináng kekkek tát tu málám lapmá káin sinsin wa irung hirarán han du ing yánuk, “Iná sándá muná kuineráng wawu sáni hára re átak, wata kátu yá nák ma nehindák. Rám kula hulátingga ku sápmangga kungga ámna náráwa tombong kámá káinnan watán káin kuinet.”

⁷ Wáina yánánnga ku Pol málám miti itná wa sangga ámna káman kutná Titius Jastus watán it tá miti itná tangtang árán du wahára kuk. Ámna wawu Ánutu ináng sákngingngátak.

⁸ Ámna káman kutná Krispus wawu Juda yan miti itná watán ámna yáilá. Málám me itná káin ámna náráwa árená watyot Táwi ya naráng háting muráng. Hang Korin nan táup pá yon Pol yan

me naránga Táwi ya naráng háting mángga umi kuhuráng.

⁹ Rám káman du yáungán ára hára ina Táwi yá Pol ing inuk, “Ma pitáindalák. Táwi yan me há re mengga kungga átnelák, me ma nángnángingga átnándalák.

¹⁰ Nák ku kákkot átat. Káman dá áwáng kák keháng lem ma táindák, náuta nákkán ámna náráwa táup hánám watá it yáilá nahára átaráng.”

¹¹ Wáina inán du Pol málám wahára yara káman yap 6 wáina átang Ánutu yan me wa yánáng tolingga átuk.

¹² Kulá ámna kutná Galio watá Akaia provins watán kawana hálengga átuk hára wu Juda yá káman hálengga Pol táng káyam tángga ku táng kung me hára titiya kawana Galio yan káin kuráng.

¹³ Kung wakáin du ing miuráng, “Ámna nátá ku meng rákit me yá rina mek wa sangga ku Ánutu ya tárák kámá kálu ináng sáknngingiya ámna náráwa yánánggoek.”

¹⁴ Wáina met Pol yá me mein ingga táuk waháranyon du Galio yá Juda yánuk, “Juda sándá ámna nátá Rom bán me páilák hitik tán me márappmá táwi kámá tán wata met hálen wawu no sándán me narinet.

¹⁵ Iná ámna ná engotang áweráng wawu ing wata, Juda sánin me, hang kut kámá sánin miti kinan mená, hang sánin meng rákit me wata menmen ná watyot tángngátaráng, wata ku no yáilá átang sándán me ná ma narindát. Sáni re átang gu wa táng tolineráng.”

¹⁶ Wáina yánánnga ku me nanará komená sangga há sáni kuniráng ingga yánánnga yásutnárán,

¹⁷ waháranyon Korin ámna yá ámna kutná Sostenes Juda yan miti itná yan ámna hulá wa me nanará kapme hára káto tángga uturáng. Wáina tát kápuk enendu Galio yá wata uráknká kámá ma narená yolopmá yon átang kápánnga átuk.

Prisila, Akuila hang Apolos

¹⁸ Pol málám rám táwi sim bon Korin káin átang sangga ku Táwi yan ámna náráwa wakáin wa yápmangga kuk. Kulá Siria provins ya kukuya tángga ku Prisila káling Akuila yot kung it táwi Senkria káin kilang hára árángga kunin ingga kuráng. Kung wahára átang gu Pol yá Ánutu yan káin me káto káman miuk ngáya wata ingga yáilá rommá san átnándak wa maruk. Wáina tát tu kilang hára árángga ku kuk.

¹⁹ Kulá it yáila Efesus káin kung hengga ku Prisila káling Akuila yápmangga málám re kung Juda yan miti itná kinan hangga Táwi yan me yánánnga inán kanán táuráng.

²⁰ Wáina tán du watá nányot rám kimo átang kuinelák ingga inuráng, enendu Pol yá muná ingga yánuk.

²¹ Málám kuin ingga ku yánuk, “Ánutu yá álo ingga men hálendu kungga son áwinet.” Wáina yánánnga ku kilang hára árángga Efesus sangga kuk.

²² Málám it yáilá Sisaria káin kung hengga ku árángga Jerusalem káin kung Táwi yan ámna náráwa wakáin wa pahán láláp mená yánánnga sangga ku Antiok káin kung háuk.

23 Pol yá kung Antiok káin rám hásák sim átang sangga ku ále Galesia yot Frigia kinan it wahára wahára kungkung tángga Táwi yan ámna náráwa wa iháng káto tángga kuk.

24 Rám ore waháranyon Juda ámna káman kutná Apolos wawu itná hulá ku it yáilá Aleksandria waháranan watá ku Efesus káin kuk. Ámna wawu nanaráná álosim hang Ánutu yan me wa kándáng hánám narek.

25 Ámna wawu Táwi yan kálu wa kándáng hánám ináng tolená, iná ámna wawu kámá yánáng totoliya kikiná naránga ku Jesu yá rina táuk wa rewe kándáng hánám yánángngátak, enendu Jon dá umi yá kuháng yámuk wa rewe narek.*

26 Apolos málám ma pitáená kung Juda yan miti itná káin wáina ingga yánánggiuk. Rám káman Prisila káling Akuila yá wáina men naránga ku mantáng mán it yándi káin kun Ánutu yan kálu ku wáina ingga kátu kánkáman ma narák wa kándáng hánám ináng toliumálák.

27 Kulá Apolos yá Akaia provins káin kuin ingga táuk hára wu Táwi yan ámna náráwa watá táng káto tángga Táwi yan ámna náráwa Akaia káin árená wata kolem ing uying yámuráng, “Ámna wa heronge mená inánga kándáng pinná táineráng.” Apolos málám wakáin kuk watá kung ámna náráwa Ánutu yá urák yáni naránga háláng yámán málám

* **18:25:** Jon dá umi kuháng yámuk wata hulá ku pahán hurik táená wata tárákná, iná Jesu yá umi kuháng yámámáya miuk wata hulá ku málám naráng háting mená wata tárákná. Wawu tárák káman re muná. Kámá kámá.

naráng háting muráng wa táwi hánám háláng yámánggiuk.

²⁸ Málám hahatingga átang rahán hára Juda yá me kandák rina menggiuráng wa káting hang tingting tánggiuk. Ánutu yan me papia káin uyená wa yánáng tolin me watá pálipuk hánám ámna náráwa son iháhá wawu Jesu ingga hiták yálenggiuk.

19

Pol yá Efesus káin átuk

¹ Apolos yá Korin káin átuk hára wu Pol yá ále yáilá kálu háram kálu re átninggan kungga it yáilá Efesus káin kung hiuk. Málám Efesus káin kungga wakáin ámna Ánutu yan pingnga hálená wa kápánga ku

² ing yánáng suliuik, “Rám sándá Jesu ya naráng háting muráng wahára Iruk Káungá kámá táuráng me muná?”

Wáina yánáng sulin watá inuráng, “Muná, nándu Iruk Káungá wáina átak ingga ma narángxátamán.”

³ Wáina inát tu Pol yá yánuk, “Iná umi wu rina kuhuráng?” ingga yánán du watá inuráng, “Jon dá umi kukuháya miuk wáina kuháng námuráng.”

⁴ Wáina inát tu Pol yá yánuk, “Jon dá umi kukuháya miuk wawu pahán hurik tátáyan da kukuhá. Ináku ámna náráwa yá ámna nukngá Jon torong káin áwinek wata naráng háting mámáya yánuk wawu Jesu.”

⁵ Pol yá wáina yánán naránga ku Táwi Jesu kutná hára umi kuhuráng.

⁶ Kulá Pol yá ketná yá yáin yáni hára usáng hang tingga sáponga táuk waháranyon Iruk Káungá wata áwáng ep ihán du me hulá hulá me tángga ku profet me miuráng.

⁷ Ámna wata sale yáni ku 12 hám wáina.

⁸ Kulá yap kaláhu wata kinan du Pol yá wakáin ma pitáená káto hálengga átang Juda yan miti itná kinan hangga me pingnga álosim wa yánángga átkiuk. Ánutu yan átkuku wawu wáina ingga yánángga inán kanán tángga Táwi yan me hulá ku wáina wáina ingga pahán yáni seng tárut tánggiuk.

⁹ Iná kámá yá ku pahán yáni káto hánám hálendu pálipuk ingga ma naránggiuráng, ináku rahán táwi hára ku Táwi isutsut tán kálu wata wu kandák ingga menggiuráng. Wáina tát tu Pol yá wa yápmangga ni ámna náráwa Táwi ya naráng háting mená wa rewe ihángga me rina wa mengga inán kanán tángga n-naráya wu rámá rámá ámna káman kutná Tiranus watán it káman nanará yánáng totoliyan wakáin kunggiuráng.

¹⁰ Yara yará wata kinan du wáina re tángga kungga árát tu Juda me Grik ámna náráwa Esia provins kinan árená watá kámuk hánám Táwi yan me wa naráng háliuráng.

¹¹ Ánutu yá Pol háláng imán tárák hulá kámá kámá tátáwi hánám wáina tánggiuk.

¹² Ámna náráwa yá lap me angkesip yáni iháng kung Pol sutná hára tángganga ku wa iháng kung ilalák mara usáng yámát tu ilalák yáni yá álo hálenggiuk me iruk wáik ká ep ihángga árená watá yápmangga kunggiuráng.

13 Kulá Juda kámá yá ku sup yáupmá ya iruk wáik yásutang átninggiuráng. Tárak tángga kakaya Táwi Jesu kutná hára mengga wahára ámna náráwa yan káin iruk wáik yásusut ta tángga ku ing menggiuráng, “Jesu Pol yá menggoek wata kutná hára, no ing kanin, áwáng kep káin hang.”

14 Kulá Juda yan pris táwi yáni káman kutná Skewa wata nánganangge ámnaná 7 watá ku kálu wáinanyon isutkiuráng.

15 Rám káman wáina tángngárát tu iruk wáik káman dá ing yánuk, “Jesu wawu há naráng met, me Pol wawu há naráng met, iná sán du ren?”

16 Wáina yánánnga ku ámna iruk wáik ká ep táená watá yáni ya ketnán hiring hitangga árangga kámá hára kungkung tángga háláng yáni tángga hangga táup hánám ráhán du muláng re sip hanghaling it wa sangga hururung re há yáni kuráng.

17 Kulá pingnga wa Juda me Grik Efesus hára árená watá naruráng hára wu pikpiták táwi hánám tángga ku Táwi Jesu kutná wa meng tárut tángga áturáng.

18 Ámna náráwa táup hánám Jesu ya naráng háting muráng watá áwánnga ku átkuku náni kandák ku wáina wáina ingga hiták hánám meng tunggap táuráng.

19 Ámna náráwa sárum yáni pálak táup sim bá yon kutná kutná ya yambo yáni táená, me tará hulá hulá táená, me yáikuram kandák kálu táená wata mená papia hára uyená wa iháng áwáng rahán hára káráp siuráng. Iná papia wata yumnak yáni wu

sup táulá silva* 50,000 dá yuyuwáyan tárák wáina.

²⁰ Kálu wa táuráng wahára kungga ku Táwi yan me watá hálángngá pálak hánám ámna náráwa yan káin kung hilák tángga kuk ngáyá emá re kung-gatuk.

²¹ Wáina tunggafen kangga sangga ku Pol málám Masedonia yot Akaia provins kálu kungga Jerusalem káin kukuya naruk. Wáina naránga ku Jerusalem káin kungga sangga ku it yáilá Rom káin hányon kuinet ingga naruk.

²² Málám háláng imámá ámna yará Timoti káling Erastus suring yámán watá kálak Masedonia káin kun du málám bu Esia provins káin rám hásák sim átuk.

Efesus káin kuk táwi tángga timtáum táwi hánám bá tunggafiuk

²³ Rám ore wahára ku ámna kámá yá Táwi isutsut tán kálu wata ingga kámkáyam tángga wata mená táwi hánám táuráng.

²⁴ Ámna káman kutná Demitrius wawu sup yáupmá ku silva yá kutná kutná iháng tolingngátak. Wata kinan yon yáupmá tángngátak wawu ánutu náráwa kutná Atemis watán miti itná wata tárákná wa ina isikikimo silva yá iháng tolingngátak. Ámna kámá yá wáinanyon iháng tolit tu Demitrius yá kálu ná iháng toling yámán yuwát tu sup táwi hánám ihánggiuráng.

²⁵ Kulá Demitrius málám ámna wáina iháng tol- inggiuráng watyot ámna kámá wáinanyon Atemis

* **19:19:** Sup silva táulá káman da hálángngá wu ámna káman dá káe káman hára yáup tángga sup rina ihánggim wáina.

yan kutná kutná wata tárakngá iháng toling-giuráng wa men áwát tu yánuk, “Ámna nuknukna, ing há nareráng wa, yáup wa tángngátamán wata supmá álo kámá hánám wa uyingngátamán.

²⁶ Enendu ámna Pol watá ámna náráwa táup hánám wa iháng uyin kun du ing yánánggoek, ánutu ámna ket yáni yá iháng tolená wawu kusák ingga yánánnga iháng yakyawák tánggoek, Efesus kinan re muná ináku Esia provins kinan kámuk.

²⁷ Wata wáina tán du nándá sup yáupmá tátá wata kutná yá hahaná háleiwon, me ánutu náráwa kutná árená hánám Atemis watán miti itná wa kat ále hánám háleiwon. Ámna náráwa Esia provins re muná ináku káwak ketnán kámuk watá Atemis ináng sákingngátaráng, enendu Pol yan me watá tán du Atemis kutná watá ále hánám háleinek.”

²⁸ Me wa wáina yánán naránnga ku ámna watá pahán suksuk hánám naránnga “Efesus yan ánutu Atemis wawu kutná árená hánám!” ingga mang-mantáng kuráng.

²⁹ Wahára re it yáilá hára árená watá kámuk káman hálangga menman táwi tángga kung Pol nuknukngá ámna yará Masedonia nan Gaius káling Aristakus wa ket ihánnga iháng uyinggatang urum komená káin kuráng.

³⁰ Wáina tát Pol málám urum wakáin kuin ingga tángngarán Jesu yan tombong háranan dá oletná mat tu há átuk.

³¹ Provins watán ámna yáilá kámá Pol yanuknukngá hárendu watá urum komená káin wa ma hánám áwindalák ingga me hányon sat kung muk.

³² Ámna náráwa urum táwi watá naráng

yakyawák tálaga kámá yá kámá kámá menman tálaga kunggiuráng. Táup hánám watá ku náuta kung átamán ingga ma naráng rákit táuráng.

³³ Juda yá ku kuk wata hulá ku wáina wáina ingga yánáng ingga ámna káman kutná Aleksenda wa seng isurát kung máta ya átuk. Wáina árán du ámna kámá urum kinan áturáng watá wáina wáina meng ingga inánggaturáng, enendu watá yolop árát no me mein ingga ket tárák táng yámuk.

³⁴ Enendu ámna wawu Juda ingga há kangga ku wata watán me ma naruráng, ináku milun káman hálen sonson ing mantánga re árát kungga aua yará háliuk, “Efesus yan ánutu Atemis wawu kutná árená hánám!”

³⁵ Wáina tálaga árát it yáilá watán koleme uyiyi ámna watá áwáng yolop átniráng ingga yánánga ku ing yánuk, “Efesus ámna, káwakngá káwakngá kámuk hánám bá ing há nareráng, ánutu náráwa kutná árená hánám Atemis watán it káungá wawu Efesus ámna náráwa nánda re pinná tángngátamán ingga há nareráng, hang sup káungá alek kálu háuk watyot pinná tángngátamán ingga hányon nareráng.

³⁶ Wata ku káman dá me náta kusak ingga ma menggim. Sándá yolop átneráng. Rina kámá sopmuná ma táindaráng.

³⁷ Sándá ámna yará ná ihánga áweráng wawu watá náut kámá kámá miti itná kinan káinnan manek ma ihánga áwángngátamálák me nánda ánutu náráwa Atemis wata rina kámá ma mengga áwángngátamálák.

³⁸ Iná Demitrius yot yáup káman yáni tángngátaráng watá ámna kámá yan káin me yá

átak hálen wawu me nanará ámna rahán yáni hára átang gu wahára me yáni wa met me nanará wata horengga narineráng.

³⁹ Iná sándán káin me nukngá kámá átak hálendu máriya urum táwi tángga ku urum hára me wa táng tolineráng.

⁴⁰ Wáina wata ku ing narinemán, iná kapman dán ámna yáilá yá kula nánda rina táemán wa nareráng, hám ináku márapmá táwi táng tunggap táeráng ingga náháng me hára tinggalát. Hulá kámá muná hánámá hánám wa táemán, wata nánáng sulit tu rina menggatnem?"

⁴¹ Ámna watá me wa wáina yánáng hálingga sangga ku yánán há yáni kuráng.

20

Pol yá Masedonia provins yot káwak Grik káin kuk

¹ Ámna náráwa yá ohok menman tángga áturáng watá sálikngin du Pol yá me san Jesu yan tombong ingga áturáng wata kun áwáng árát tu me yánánnga iháng káto tángga sangga ku Masedonia provins káin kuindet ingga yánánnga ku kuk.

² Málám Masedonia kinan átningga me yánánnga iháng káto tángtáng kuk. Wáina táng hálingga ku Masedonia sangga káwak Grik káin kung hiuk.

³ Káwak Grik káin kung yap kaláhu átang sangga ku kilang hára áránnga Siria provins káin kuin ingga naruk wahára ku Juda yá utkámút tátáya me hárotang átaráng ingga met naránnga sangga ku málám son Masedonia kálu kukuya naráng hátiuk.

⁴ Ámna 7 watá Pol yot kuráng wata kut yáni ku ná, Pirus nanggená Sopata wawu it táwi Beria nan, Aristakus káling Sekundus wawu it yáilá Tesalonaika nan, Gaius it yáilá Debe nan, Tikikus káling Trofimus Esia provins nan hang Timoti watá watyot kuráng.

⁵ Watyot kungga ku ámna watá kálak kuráng ngáyá kung it táwi Troas káin hálang námangga átkiuráng.

⁶ Iná nándu rám táwi Másáng Yisná Muná Náená wa it yáilá Filipai káin kangga sangga ku kilang hára kungga árátne rám 5 hálen Troas káin kung hengga ku kápangga rám 7 wahára átumán.

Pol yá Yutikus yá há kámurán táng tárut táuk

⁷ Kulá sonda ore hulátitiná hára ku Táwi sip yánumá nanaya urum táumán. Wahára ku Pol yá me emá re nánangga árán kungga yáung táitná háliuk, náuta tembát tu há kuinet ingga wata wáina táuk.

⁸ Kulá it pahálá torong hánám káin nánda átumán wahára wu lam táup hánám watá rang hálangga áturáng.

⁹ Wahára wu nangge máto káman kutná Yutikus wawu windua hára putung átang gu Pol yá rám hásak me emá re nánangga árán du káramatingga átang rapmung gá sán du hundup hánám há ruhuk. Wáina ruhángga átang gu sohing hang káwak káin kátin hangga tángga káumán du há kámurená, náuta it pahálá yará wata torong káin kaláhuná káin átang háuk wata.

¹⁰ Wáina hálendu Pol málám háuk watá hang ámna máto wata torong hára pándák hangga

poláng mángga átang gu ámna náráwa yánuk, “Ma pitáindaráng, ma kámurak, há átak.”

¹¹ Ingga wáina yánán du son áránnga it kinan kungga Táwi yan sip yánumá natne ku Pol yá me nánánnga árán kungga it tá háin du yápmangga kuk.

¹² Iná ámna náráwa yá ku ámna máto wawu son tárutang há árán pahán yáni álosim nangnaráng engotang it yáni ya kuráng.

Pol yá Efesus yan miti itná yan ámna yáilá me pukon yánánnga yápmáuk

¹³ Kulá Pol málámbá háram kálu it táwi Asos káin kukuya naránnga ku sándá kálak kilang hára kungga it wakáin kuineráng ngáyá ku wakáin átang nák ka háleng namánnga átneráng ingga nánuk. Pol yá nánuk wáina há kungga sangga ku háleng mángga árátne

¹⁴ Pol yá áwáng hen Asos káin kankan tángga kámuk náni kilang hára áránnga it táwi Mitilini káin kumán.

¹⁵ Tembátnáya ku wahára átang kungga ailan Kios wata tangtang kálu kumán. Wata tembátnáya ku kungga ailan Samos wata tangtang kálu kumán, iná wata tembátnáya ku kungga it táwi Miletus káin kumán.

¹⁶ Pol málám Esia provins káin áre rám bá ma sálikngindak, ináku sopmuná kungga rám táwi Iruk ká Háuk wawu Jerusalem káin káinet ingga nangnaráng átkuk, wata ku it yáilá Efesus táng hátingga kukuya naruk.

¹⁷ Wáina naránnga ku Miletus káin átang gu Pol yá áwánnga málám kakaya me san Efesus miti itná yan ámna yáilá yan káin kung yámuk.

18 Ámna yáilá watá Pol yan káin áwáng het tu ing yánuk, “Esia provins kinan hulátingga hánám áwáng hiut waháranyon átang áwángga sápmáut hára, no sányot átang tárák rina tángga átut wawu sáni há nareráng wa.

19 Rám máro hánám Juda yá neháng hang tingga nutkámút tátáya me hárotnándaráng. Wáina tát no pahán márapmá táwi hánám tángga kut káyawát tángngátat, enendu naya kutná tángga hangga Táwi yan yáup tángga átningngátat.

20 Ing há nareráng wa, no sán háláng sásámáya ma pitáená Táwi yan me menggiut, rahán hára me it sáni kinan káman káman sánángga kunggiut.

21 No hiták Juda me Grik ámna naráwa ing yánut, pahán hurik tángga Ánutu yan káin kungga ku Táwi náni Jesu naráng háting minéráng.

22 “Iná rám ore nahára wu Iruk ká neháng tiyap táek, wata ku Jerusalem káin há kuinet. Wakáin koe nák sutná hára rina tunggafeinek wawu ma narát.

23 Ing rewe ku há naret, it yáilá kámuk wakáin kung hengngátat hára wu Iruk Káungá yá kalabus me márapmá táwi watá háleng kamángga átak ingga nanángngátak.

24 Enendu na ku ing naránggoet, nangán átnát wata nare hánámá hálenggoek, ináku Táwi Jesu yá yáup rina namuk wa tángga koe kungga tárákná hára sáliknginek. Yáup rina namuk wawu me pingnga álosim wa ing yánánggoet, Ánutu yá ukuro naráng námángngátak ingga yánánggoet wa.

25 “Kulá no ing há naret, huphuráp no orek sáni hára átang Ánutu yan átkuku wata mená

sánánggiut, enendu máriya ku sándá son inamna ma nahindárang.

²⁶⁻²⁷ Wáina wata ku hiták ing sánin, no Ánutu yan hulá wa kátu táng kilak tingga ma sánut, wata ku orek sáni hára ámna káman dá Ánutu ya ma naráng háting mindák hálen wawu wata hulá ku nák ma háleindák.

²⁸ Sándá ku sáni me Ánutu yan ámna náráwa kámuk wata kándang háleng rákit tángga átneráng. Ámna náráwa wawu Nanggená sipmá yá há iháng yuwángga ihuk. Iná Iruk Káungá yá ku sipsip wa pin yáni tátáya sán há sáháng tunggap táuk.

²⁹ Ing há naret, no sápmangga kuinet wahára wa ámna yá ang páyom wáik ina watá áwáng Ánutu yan sipsip sán wa sáháng wáik táineráng.

³⁰ Sánin tombong waháranan dá yon tárutang gu me kusák wa mengga Ánutu yan ámna náráwa wa iháng uyin yásutang kuineráng.

³¹ Wata ku kándang háleng rákit tángga átneráng. Yara kaláhu wata kinan rámá rámá káen me yáungán rahánna uminá kinan re átang sánang rákit tángga átut wata naráng hátineráng.

³² “Kulá sáháng Ánutu ketná hára te ku málámbán me yá ukuro naráng sáminek ingga mek watá ku pin sáni táinek. Me watá yon du sáháng káto tángga Ánutu yá náut málámbán ámna náráwa yámamáya tiyawingga san átak wa sán hányon sáminek.

³³ No ámna káman dán hára silva me gol me lap kámá ma kápang narut.

³⁴ Sáni ing há nareráng wa, no naya ketna nátá yon du na háláng imánggiut me niyá nákkot átkiuráng wa háláng yámánggiut.

35 No rina rina tánggiut wawu sándá ing tángguineráng ingga wata sálenggiut, sándá yáup háláng wáinanyon há tángga ku ámna náráwa ukuro háláng yáni muná wa háláng yámamáya tángguineráng. Táwi Jesu yan me ing wa naráng hátineráng, ‘Ámna niyá kutná kutná yáminek watán heronge yá ámna niyá kutná kutná ihinek watán heronge wa táng hátek.’ ”

36 Pol málám me wa yánánnga sangga ku ámna yáilá watyot tun yáni hára imónggatang sáponga táuráng.

37 Sáponga tát sálin du kámuk yáni kutkáyawát tángga poláng mángga tánggatang kang kumiuráng.

38 Táup hánám ukuro táuráng wawu inamna son ma káindaráng ingga yánuk wata. Wáina tángga ku kámuk ingmen engot kung kilang káin sáuráng.

21

Pol yá Jerusalem káin kuk

¹ Kulá ámna yáilá wa yápmangga kilang kinan árángga kutne ku kilang gá it wa sangga kungga ailan Kos káin kándáng hánám kuk. Iná tembátnáya ku ailan Rodes káin kumán náya wata tembátnáya ku kungga it táwi Patara káin kumán.

² Wahára káumán du kilang káman dá ále Ponisia káin kukuya tán kangga ku son kilang wahára árángga ku kumán.

³ Kulá ailan Saiprus wawu ket kandák kálu árán kanggang kungga ku Siria provins káin it táwi Tair wahára kung hengga it watán kutná kutná kilang watá ihán kumán wa hিরarán hahaya tán du kilang sangga kep káin háumán. ⁴It wahára hangga

kung Ánutu yan ámna náráwa wa táng suling kung kápánga watyot rám 7 átumán. Kulá wahára ku Iruk ká pahán yánin han du Jerusalem káin ma kuindalák ingga Pol inánga son son táurang,

⁵ enendu kilang gá son kuinán tán du kilang gá átuk káin wa kukuya tátne ku Ánutu yan ámna watá áwá nangge yáni yot kámuk nángotang it wa sangga sán káin kung tun náni hára imánga átang sáponga táumán.

⁶ Wáina tánga sangga ku ket yánin tánga nánda kilang kinan kutne ku watá son it yáni ya kuráng.

⁷ Kulá Tair sangga kungga ku it táwi Tolemes káin hangga ku Ánutu yan ámna náráwa wakáin kápánga watyot rám káman átumán.

⁸ Tembátnáya ku Tolemes sangga kungga ku it yáilá Sisaria káin ámna káman kutná Filip watán it káin átumán. Ámna wawu Táwi yan me wa yánánga átningngáta, me málám wawu huphuráp ámna 7 aposel yá iháng tunggap tát náráwa kawát háláng yáyamáya yáup yámuráng waháranan.

⁹ Ámna wata yáuriwa máto 4 watá wu profet me menggátaráng.

¹⁰ Nánda wahára rám kámá há árátne ku profet káman kutná Agabus watá Judia ále kálu áwáng háuk.

¹¹ Kulá ámna watá nándan káin áwuk watá áwáng Pol yan let wa táng málámba ketná hárammá wa hárotang gu ing miuk, “Iruk Káungá yá ing mek, tárák ná táet wáinanyon du Juda ámna Jerusalem káin átaráng watá let náta márúmá wa hárotang táng ámna kámá káinnan da ket yáni hára tineráng.”

¹² Wáina men naránga ku nán me ámna náráwa

wahára átumán watá Jerusalem káin ma árindalák ingga inánnga son son táumán.

¹³ Wáina inátne ku Pol yá ing nánuk, “Sándu náuta ku kutang nák pahánna táng hang tiktik tánggoeráng? Ná k ku Táwi Jesu kutná meng tárut tánggoet wata ket háramna álo hárotneráng, me Jerusalem káin nutkámur tátáya hálendu álo wáina táineráng. Ná k ku kátkámur ta há tiyawingga átkoet.”

¹⁴ Wáina nánán du nándá káumán du nándá watán pahán káin átuk wa táng yakyawák tátáyan tárák muná hálendu ing miumán, “Táwi yá rina tunggafefeya narek wáina álo tunggafeinek.”

¹⁵⁻¹⁶ Wata torong káin du náni tiyawingga ku Táwi yan tombong kámá Sisaria nan watyot kámuk náni árángga kungga Jerusalem káin kumán. Wakáin kutne ku nángot kung ámna káman Saiprus nan kutná Nason watán it káin nápmáuráng. Nason wawu huphuráp pon hánám Táwi yan tombong háliuk.

Pol yá Jerusalem káin átuk

¹⁷ Kulá rám nándá Jerusalem káin kung hiután wahára wu Táwi yan tombong watá heronge pálak áwánnga náhuráng.

¹⁸ Kulá tembátnáya ku Jeims Táwi kulaná wa kakaya Pol yot kutne ku miti yan ámna yáilá watá kámuk ingmen wakáin áwát tu átumán.

¹⁹ Kung átang gu Pol yá heronge me yánánnga ku málamba ketná hára Ánutu yá ket tárák rina ámna náráwa kámá káinnan watán káin táuk wata pingnganá kándáng hánám wáina yánuk.

20 Pingnga wa yánán naruráng hára wu yáni wu Ánutu kutná meng tárut tángga ku Pol inuráng, “Kang, nuk náni, Juda ámna náráwa Jesu ya naráng háting mená táup hánám táwi watá Moses yan meng rákit mená wawu táwi hánám ingga narángga isutkoeráng.

21 Ámna náráwa kátu yá yánát tu kák ka ing menggoeráng, ‘Pol yá Juda ámna kámá káinnan da orek yáni káin átaráng wa Moses yan me wa ma isutnándaráng, me nángánangge sáni kep yáni ma marindaráng, me táwi ilom náni yan kálu wa ma isutnándaráng ingga yánánggoek,’ ingga wáina menggoeráng.

22 Kulá wáina áwelák ingga há narinderáng, wata ku rina táinemán?

23 Ko naráng, nanará káman nánda naremán wáina isutnelák wawu ing, Jesu yan tombong waháranan ámna 4 yá Ánutu yan káin me káto há miuráng.

24 Ámna 4 nátyot kungga ku watá Ánutu rahálá hára rongrongngá háháleya Moses yan meng rákit mená isutang rina táineráng, ko ku wáinanyon táinelák. Watán towet sisiyan kutná kutná wa yuwáng yámátá ku watá yáin yáni rommá wa komkomá hárinéráng. Wáina tátá kámá yá kahángga ku me kák ka rina mená wawu kusák ingga narineráng, iná kaya ku meng rákit me wa isutnándalák ingga narineráng.

25 Iná ámna náráwa kámá káinnan Jesu ya naráng háting mená watán káin du me kak mená wa isutang papia ing há uyingga satne kung yámuk, sungi songgo ánutu kusák ka towet sing mená

ma náindaráng, songgo yánumá hára sip pá há áran kangkang wa ma náindaráng, songgo san yáni hára iháng kátkámut táená wata yánum yáni wa ma náindaráng, hang márámamák hára ma kuin-daráng.”

²⁶ Wáina inát tu tembátnáya ku Pol yá ámna watyot kungga ku rina tángga rongrongngá háháleya mená wáina táuráng. Wáina tángga sangga ku málám Táwi yan it káungá hánám kapmená káin kungga ku rám bu rina hára rongrongngá háháleyan watá sálikngin du watán towet sisi wa ihángga áwinemán ingga pris yánuk.

Pol ket táuráng

²⁷ Kulá rám 7 watá sálin ingga tángga átuk wahára ku Juda ámna kámá Esia provins káinnan watá Pol ku it káungá kapmená káin wa kangga ku ámna náráwa kátu wata pahán yánin hat Pol ya kuk táng máat tu Esia ámna watá kung ket tángga ku

²⁸ ing mantáuráng, “Israel ámna, áwáng háláng námániráng. Ámna náwu ále rehára rehára átningga ámna náráwa ing yánáng tolingngá tak, nándán ámna náráwa, nándán meng rákit mená me nándán it káungá wawu wáik hánám ingga yánángngá tak. Kulá kámá ku ing táuk, Grik yángot áwáng it káungá ná táng konep táuk.”

²⁹ Wáina miuráng wawu ing wata, rám káman Trofimus Efesus nan watá it yáilá Jerusalem wata kinan Pol yot seng sulingga átninggun kápuráng hálendu Pol yá it káungá kapmená káin engotang kuk hám ingga wata narángga miuráng.

³⁰ Me yá wáina kun narángga ámna náráwa yá hárámutang nangnga yáni han wakáinnan

wakáinnan áwáng áturáng watá áwáng Pol káto tángga táng uyingga tánggatang it káungá yan kumbi kep káin hangga ku kálu mungganá wa sokmuná hánám káto táng háliuráng.

³¹ Yáni wu táng kung utkámút tánin ingga tángga árát tu Jerusalem ámna wu kun tátáya menman tángga átaráng ingga me watá Rom bán tewe ámna yáin yáni táwi watán káin kuk.

³² Kun naránga málám sopmuná ingmen málámba tárang hára átnándak tewe ámna urum kámá ya yáin yáni watyot tewe ámna ihánga urum áturáng káin wa hat kápánga ku ámna urum táwi watá Pol utang áturáng wa sáuráng.

³³ Tewe ámna yáin yáni táwi watá áwuk ngáya áwáng Pol ket tángga tewe ámna yánán sen yará yá hároturáng. Wáina tát tu málám “Ámna náwu ni, me kandák ku rina táek?” ingga yánáng suliuik,

³⁴ Wáina yánáng sulingga árán du ámna kámá yá mantánga kámá kámá ingináng tángga táng kukulák tát tu hulá resim hánám ingga ku kándáng ma naruk. Wáina hálendu málám Pol engotang yáin átnát káin kukuya tewe ámna yánuk.

³⁵ Wáina yánán Pol engotang tirak hulá hára kung hengngárát ámna náráwa yá utkámút tátáya táup hánám tát kápánga ku tewe ámna yá árong Pol wa táng hip tángga áránga kuráng.

³⁶ Wáina tángga kut ámna náráwa urum táwi yásutang kuráng watá “Utkámút tániráng! Utkámút tániráng!” ingga sonson mantánga áturáng.

Pol yá urum táwi wa yánuk

³⁷ Kulá tewe ámna yá Pol tángga kung it yáni kinan hanin ingga tát tu Pol yá tewe ámna yáin yáni

táwi wa inuk, “No me káman álo kanángxem me?” ingga inán du watá inuk, “E! Kák ku Grik me há me tángxátalák.

³⁸ Nák ka kák ku Isip ámna huphuráp sim kapman yot erawángxga ámna kápik ká erawená 4,000 wa ihángxga ále komkomá ámna muná káin kuk wa ingga narángxgoet,” ingga inuk.

³⁹ Wáina inán Pol yá inuk, “Nák ku wa muná. Nák ku Juda ámna it yáilá Tasus Silisia provins nan. Nákkán it yáilá wawu kutná pálak. Ko álo nepmatá no me kámá ámna náráwa álo yánángxem me?”

⁴⁰ Wáina inán tewe ámna yáin yáni watá álo ingga inán du Pol málám tirak hára hetang átang ketná yá urum táwi áturángx wa yolop átnirángx ingga tárák tán kangga yolop ingmen árát tu Hibru me kálu yánuk.

22

¹ “Yanuknukna me nan ilomna, no naya árángx hákhátik naya ing sánin, no kandák kámá ma táut,” ingga wáina yánán

² urum táwi áturángx watá narurángx gu Hibru me kálu yánán narángxga ku yolop hánám áturángx.

³ Wáina árát tu Pol yá yánuk, “Nák ku Juda ámna, it yáilá Tasus Silisia provins káin wa tunggafiut, enendu it yáilá nahára átang tiháut. Nák ku tiksa Gamaliel watá táwi ilom náni yan meng rákit me kándángx hánám wa nanángx toktolik tán du no Táwi yan me wa tángx káto tán ingga tángxgiut, nahára átarángx sáni há tángxgoerángx wáina.

⁴ Nák ku Jesu isutnárát wa ihángx wáik tángxga átníngxgiut. Ámna me náráwa hányon ihángx sen dá

hárotang kalabus kinan tinggiut, me ihángga iháng ráháng kátkámut tánggiut.

⁵ Prís yáin yáni me ámna Juda yan kaunsol urum hára átnándaráng watá no rina tánggiut wawu há nareráng, watá wáina ingga álo sánanggalát. Yáni nák háláng nanamáya ku nuknuk yáni it yáilá Damaskas káin átaráng watán papia uyingga namuráng. Kulá papia wa tángga kung yáme wakáin Jesu yan ámna náráwa átaráng wa ket háram yáni hárotang iháng áwáng Jerusalem káin yáup káto tátáya Damaskas ya kut.

⁶ “Kungga átnáre káe táitná hám wáina kálu ku Damaskas tangtang yamá káman sireretrná pálak alek kálu máuk watá mangga rang hálengga neháng támotuk.

⁷ Wáina tán káwak káin táng hang káte ku me káman dá ing nanuk, ‘Sol! Sol! Náuta ku nák neháng lem tánggoelák?’

⁸ “Ingga nanán narángga ku no ing inut, ‘Ámna hulá, kák ku ni?’

“Wáina ine ku watá nanuk, ‘Nák ku Jesu Nasaret nan, ko neháng lem tánggoelák wa,’ ingga wáina nanuk.

⁹ Nuknukna káman átumán watá yamá wawu há káuráng, enendu me yá áwuk wawu ma naruráng.

¹⁰ “Wáina nanán du no ing inut, ‘Táwi, no rina táinet ta narelák?’ wáina ine ku watá nanuk, ‘Tárutang it yáilá Damaskas káin kutá ku ámna káman dá ko yáup rina táinelák ka naret wawu watá wakáin kanine,’ ingga nanuk.

¹¹ Kulá yamá watá hálángngá wu rina kámá hánám wa man no náut kámá kákápáyan du muná hálendu wahára átang gu nuknukna káman kumán

watá ketnan tát tu kungga it yáilá káin kung hi-umán.

12 “Kung hetne ku ámna káman kutná Ananaias watá nanaháya áwuk. Ámna wawu Ánutu tárang káin hánám átang meng rákit mená wa kándáng hánám isutnándak. Juda Damaskas hára wa árená watá ámna wawu álo kámá ingga mengngátaráng.

13 Ámna watá áwáng nák rupna tangtang hetang átang gu ing nanuk, ‘Nukná Sol, rahála yá álo háleik,’ ingga men du wahára re rahánna yá álo hálen hálangga ámna wa káut.

14 “Wáina káe ku nanuk, ‘Táwi ilom náni yan Ánutu watá málamba pahálá káin rina átak wa kakaleya keháng tunggap táuk, me Ámna Kándáng wa kangga málambá milunná yá rina kaninek wa nanaráya keháng tunggap táuk.

15 Ko ku wa háláng imángga rina káelák me narelák wa meng tunggap tángga ámna náráwa táup táwi yáinelák.

16 Kulá náuta hálanggoelák? Tárutang Táwi kutná mengga umi kuhátá ku mukmuroka yawonek,’ ingga Ananaias yá nanuk.

17 “Wáina nanán du rina tátáya nanuk wáina tángga son Jerusalem káin kung Táwi yan it káungá hánám kinan káin sáponga tángga átang gu ára hára ina kangngáre

18 Táwi yá ing nanuk, ‘Jerusalem nan ámna náráwa yá ko náka rina yáinelák wawu ma narindaráng, wata ku sopmuná ingmen it yáilá ná sangga kung.’

19 “Wáina nanán du no inut, ‘Táwi, ámna náráwa wu no Juda yan miti itná átaráng wahára kámá

hára kungkung tángga ámna náráwa kákka naráng hátingga árená wa ráhángga iháng kung kalabus káin tingting tánggiut wawu há nareráng.

²⁰ Hang Stiwen wawu kangán me wa meng tunggap tángga yánánga átkungngátak wata ingga utkámut táuráng rám wahára wu náku hányon átang wawu álo kámá táeráng ingga kápánga átang lap yáni hákhásák wata pin yáni tángga átut wawu hányon nareráng.

²¹ “Wáina ine ku Táwi yá nanuk, ‘Kung, kák ku suring kame mulangán hánám ámna náráwa ále kámá káinnan watán káin wa kuinelák.’ ”

Pol yá náku ku Rom ámna ingga tewe ámna yánuk

²² Juda ámna náráwa urum táwi watá kárámatingga árát kungga Pol yá ámna ále kámá káinnan da miuk hára wawu pahán káráp tángga san yáni táng hip tángga hahatingga ing mantáuráng, “Utkámut tániráng! Ámna wáinaná watá átnát tán tárák muná!”

²³ Wáina mantánga lap yáni hákhásák wa yal- ingga hinarát kun ámálum ihángga hinarát alek kálu árán

²⁴ kangga ku tewe ámna yáin yáni táwi watá tewe ámna yánán Pol tángga yánin it káin kuráng. Tewe ámna yáin yáni yá hulá ku náuta ingga pahán káráp tángga Pol ya ohok menman táng meráng ingga nanaráya tewe ámna yánán lahot mángga ku wáina wata ingga nánik ingga ináng susuliya yánuk.

²⁵ Pol lahot má máya ket hárammá hárotang kándáng ting sat árán du tewe ámna yáin yáni káman dá Pol rupmá tangtang hetang árán Pol yá wa inuk, “Rom ámna káman ma ináng sulingga

hulá ma narená hánámá lahot mámá watán meng rákit mená kámá átak me?”

²⁶ Wáina inán tewe ámna yáin yáni watá wa naránga ku son yáin yáni watán káin kung wáina mek ingga inánga ku inuk, “Ámna wawu Rom ámna, wata ku rina táng minelák?”

²⁷ Wáina inán du tewe ámna yáin yáni táwi yá málámbáyon Pol yan káin kungga inuk, “Nanáng, kák ka pálipuk Rom ámna me?” ing inán du Pol yá inuk, “O, nák ku Rom ámna.”

²⁸ Wáina inán du tewe ámna yáin yáni táwi watá inuk, “No Rom ámna háháleya ku supna táwi hánám wa sáut,” ing inán du Pol yá inuk, “Iná nák ku mamna yá Rom ámna hánám wa neháng tiuk.”

²⁹ Wáina men naránga waháranyon du tewe ámna kámá lahot mámáya naránga áturáng watá yolopon sáuráng. Kulá tewe ámna yáin yáni táwi watá Pol Rom ámna wa táng sen dá hárotuk wawu Rom bán meng rákit mená wa hitik táuk wáina hálendu Pol yá nák ku Rom ámna ing men naránga ku hárámutang pitáuk.

Pol yá Juda yan kaunsol wa me yánuk

³⁰ Kulá tembátnáya ku tewe ámna yáin yáni málám hulá náuta ku Juda yá Pol táng káyam táráng ingga hulá wa kakaya ku Juda yan ámna hulá hulá me pris tátáwi yáni wa men áwát tu Pol engot kung orek yáni hára tiuk.

23

¹ Pol yá ámna hulá hulá wa kárek hánám kápánnga átang yánuk, “Yanuknukna, nák ku Ánutu rahálá hára yáup rina tátáya namená wawu há

tánga áwánga átkoet wata pahánna álosim hánám hálek. Nawu kandák kámá ma táut ingga naret.”

² Wáina men pris yáin yáni Ananaias yá ámna niyá Pol rupmá tangtang áturáng wa milunná káting pálák tátáya yánuk.

³ Wáina yánán Pol yá inuk, “Ánutu yá kák kutnek! Kák ku kumbi wáik pen haknga yá kuháng mená wáina, kák pahála kinan káin du wáinanyon wáik hálengga árená wa ámna náráwa yá ma kangngátaráng. Kák ku meng rákit me wa isutang gu nák neháng me hára titiya áwáng putung átalák, iná kawu meng rákit me wa táng hátingga ku nák nutnut ta yánelák.”

⁴ Wáina inán ámna rupmá tangtang áturáng watá Pol inuráng, “Ko Ánutu yan yáup ámna pris yáin yáni wata mátan táelák watá kandák hálek.”

⁵ Wáina inát tu Pol yá yánuk, “Yanuknukna, nák ku pris yáin yáni ingga ma narát. No kandák táet, náuta Táwi yan me ing uyená átak, ‘Ámna hulá ka káman da me kandák ma meindalák.’*”

⁶ Wáina mengga ku Pol málám ámna hulá hulá áwáng áturáng wawu wáina ingga há kápuk wawu kámá wu Sadyusi iná kámá wu Farisi ingga há kápánga ku wa ing yánuk, “Yanuknuk, nák ku Farisi, hang nanna wu Farisi yon. Ná k ku kámutang tátárut wata naráng hátingngátat. Hulá wata hánám bu neháng me hára teráng.”

⁷ Kulá me wa men naránga ku Farisi yá Sadyusi yot orek yáni hára menmen tánga urum káman áturáng watá horet yará háliuk.

* 23:5: Son Iháhá 22.28

⁸ Sadyusi yá ku há kámurená yá son tátárut wawu wáina ma árak ingga narángxátaráng, hang angelo me iruk hulá hulá kámá ma árarángx ingga narángxátaráng. Iná Farisi yá ku kámuk wáina há átarángx ingga narángxátaráng.

⁹ Kulá menmen dá táwi hánám wa tunggafen du lo yan tiksa kámá wu tombong Farisi wata kinan áturángx watá tárutang me hahatiná kálu ing miurángx, “Ámna nátán káin kandák kámá ma árán kamán. Me menggoek wawu kámá angelo yá me iruk ká inát meng kuiwon.”

¹⁰ Wáina mengga menmen tángxga hála erawinán tát kápángxga tewe ámna yáin yáni táwi málám Pol unuyin tát rákitang kámuriwon ingga pikpito hánám narángxga ku tewe ámna yánán hahatingga hang orek yáni hára Pol tángxga engotang yánin it káin kurángx.

¹¹ Kulá rám waháranyon yáungán du Táwi yá áwángx Pol tangtang átang gu inuk, “Ma pitáindalák, káto yon háleinelák. Nákkán me Jerusalem káin yánulák, wáinanyon Rom káin yáninelák.”

Juda ámna yá Pol utkámut tátáya me hároturángx

¹² Kulá tembátnáya hilápmá ku Juda ámna kámá yá kilak urum tángxga Pol utkámut tátáya me hároturángx. Urum yáni hára wu Ánutu rahálá hára me káto hánám ing miurángx, “Kula wu pálipuk hánám Pol wawu utkámut táinemán. Wáina ma táená átamán hára wu sungi me umi ma náená hánámá átnemán.”

¹³ Ámna urum me wa hároturángx wawu sale yáni wu 40 torong káin náut wáina.

14 Yáni wu pris tátáwi yáni me ámna hulá hulá yáni yan káin kung ing yánuráng, “Nándu Ánutu rahálá hára me káto hánám há memán, náut kámá káman ma náená átang kungga Pol utkámút táinemán.

15 Wáina wata ku sányot kaunsol ingga átaráng watá tewe ámna yáin yáni táwi wa ingirungngit tu Pol engotang áwát málámbán hulá wa kándáng men kanin ingga inát tu wáina táinek. Nándu tiyawingga hálengga átnemán da ku sándán káin ma áwindák waháranyon há utkámút táinemán.”

16 Wáina mengga árát tu Pol táripmá yá me wa met narángga ku sopmuná ingmen tewe ámna yan it káin kung me wáina hárotaráng ingga Pol inuk.

17 Wáina inán Pol yá tewe ámna yáin yáni káman men áwán du inuk, “Nangge máto ná engotang yáin sáni yan káin kutá watán me tángga átak wa ininek,” ingga wáina inán du

18 ámna watá engotang kung tewe ámna yáin yáni táwi wa inuk, “Pol kalabus kinan átak watá men koe ku nangge máto ná engotang kákkán káin áwáwáya nanán du engotang áwet, náuta kákkán me kámá watá tángga átak.”

19 Wáina inán du tewe ámna yáin yáni táwi watá nangge máto wa ketná hára tángga tákto kálu hangga ku ináng suliuik, “Kulá me ku rina naninán áwelák?”

20 Wáina inán du nangge máto watá inuk, “Juda ámna yá pahán káman hálendu ko tembát Pol engotang kaunsol rahán yáni hára kutá ku málámbán hulá wa kándáng yáninek ka meráng.

21 Wáina áwáng kanineráng, enendu wawu kanggarungngineráng, wata ku ma engotang kuin-

dalák. Ámna sale yáni 40 torong káin náut wáina watá kilak átang hálangga átneráng. Yáni wu Ánutu rahálá hára me káto ing meráng, sungi me umi ma náená átang kungga Pol utkámút táineráng. Wáina tátáya há tiyawingga átang gu ko álo wáina táinet ingga minelák wata hálangga átaráng.”

²² Wáina inán du tewe ámna yáin yáni táwi watá nangge máto wa oletná mangga ku ing inuk, “Kungga ámna káman me ná ámna wa wáina inet ingga ma yánindalák.” Wáina inángga ku suring mán háná kuk.

Tewe ámna yá Pol tángga Sisaria káin kuráng

²³ Wáina inán kun du tewe ámna yáin yáni yará yánuk, “Sándu tewe ámna 200, tewe ámna hos ketnán árená 70, hang yokyok ihená 200 wa ihángga yáungán 9 kilok hára Sisaria káin kuineráng.

²⁴ Pol yan hos tiyawing mángga márappmá yá táiwon da ku kándáng gon pinná tángga engotang kawana Feliks yan káin kuineráng.”

²⁵ Wáina yánángga ku papia káman ing uyiuk:

²⁶ Nák ku Klodius Lisias no papia ná ámna hulá kawana táwi Feliks kákkán da uyet.

Káe álosim.

²⁷ Juda ámna yá ámna ná ket tángga táng utkámút tátáya tát kápángga ku Rom ámna ingga há kangga ku nangán tewe ámna yáne kung káyam ket yáni háranan yámáng hutang tángga áwuráng.

²⁸ Hulá wu náuta utnut ta tánggoeráng ingga engotang kaunsol yáni yan káin háut.

29 Rám wahára káut tu yánin meng rákit mená wahára kungga wata ingga mengga utnut ta tángga áturáng, iná hulá káman wa utkámur tátáyan me táng kalabus hára titiyan du muná.

30 Kulá son du utkámur tátáya me kilak hárotang árát tu káman dá kilak áwáng nanán naránga ku sopmuná ingmen tewe ámna yáne kákkán káin engotang áweráng. Ámna niyá wata rina menggoeráng wawu hányon suring yáme kákkán káin áwineráng.

31 Wáina uyingga yámán du tewe ámna yá yáin yáni watán milun isutang yáungán wahára ku Pol engotang kungga it táwi Antipatris káin kung hiuráng.

32 Kulá tembátnáya ku ámna hos ketnán árená watá engotang Sisaria káin kut tu kátu watá ku son hurik tángga Jerusalem káin it yáni ya áwuráng.

33 Iná ámna hos ketnán putung árená watá Sisaria káin kung henga ku Pol engot kung kawana Feliks ya sangga ku papia wa táng imuráng.

34 Wáina imát tu kawana yá papia wa sángingga ku Pol ináng suliuik, “Kák ku ren provins nan?” ingga inán du Pol yá inuk, “Nák ku Silisia provins káinnan.”

35 Wáina inán du watá inuk, “Kákkán márappmá wawu máriya rendá kákkán kálu me rina tángga átaráng watá nahára áwáng het tu wáina káinet,” wáina inánga ku Pol táng it álosim hánám Herot tá táuk wata kinan tingga tewe ámna yánán pinná tángga áturáng.

Juda yan ámna yáilá yá Pol táng me hára tiuráng

¹ Rám 5 átang sangga ku pris yáin yáni Ananaias watá ámna yáilá kámá yot lo yan hulá nanará kutná Tertulus watyot kámuk Sisaria káin Pol táng kawana rahálá hára me hára titiya áwáng háuráng.

² Kulá kawana Feliks yá Pol ya men áwán du Tertulus yá Feliks rahálá hára Pol táng me hára titiya ing miuk, “Feliks kák ku ámna álosim hánám. Nán Juda ámna náráwa wawu kák tárang káin átang rám háasák kun erawák ma táená álo kámá hánám átang áwánggoemán, me kákkán nanará álosim wa isutang kálu kandák kámá kak rina árená wa sangga kálu kándáng wa rewe isutkoemán.

³ Ále rekáin rekáin watá kálu rina rina me nanará kákkán káinnan kunggoek wa kangga pahán álosim hánám wa naránggoemán.

⁴ Kulá nándá kákkán rám ma táng uyindámán, ináku ko nán pahán námánnga nándán me hátetná kimo ná narinelák wawu ing,

⁵ nándá kaemán du ámna nátá tán mápapmá hulá hulá yá tunggafenggoek. Itná itná káin Juda ámna náráwa átaráng wata orek yáni káin ámna nátá tán kuk tángga menman tángga kun erawák tángngataráng. Ámna wawu Juda nán nápmangga tombong káman kutná Nasaret ing menggoeráng wata táwi yáni ya átkoek.

⁶⁻⁸ Hang Táwi yan it káungá hánám wa hányon

táng konep tátáya tán kangga ku wata ket táumán.*
Wata ku ko kayon ináng sulitá málámbá milunná hára men kangga ku nánda me rina memán wawu pálipuk ingga káinelák.”

⁹ Kulá wáina men Juda yáni wu kámuk hánám me wawu pálipuk ingga Tertulus háláng imángga miuráng.

¹⁰ Watá met sálin du Pol yá me metátáya Feliks yá ket tárák hára inán du Pol yá ing miuk, “Há naret, kák ku yara táup pon ále nátán ámna náráwa yan me horengga nanará ámna átnándalák, wata ku no pahánna yá álo kámá nangnaráng nangán kálu áráng hákhátik naya ku ing meindet.

¹¹ No Ánutu ináng sákngin ingga Jerusalem káin árut náya áwáng rám nahára átat wawu rám kula ku 13 hálengga átak. Ko ámna kámá yánáng sulingga káulák ináku wata pálipuk ingga kanát naránggim.

¹² Rám Jerusalem káin átut wahára wu no it káungá káin wa ámna káman yot menmen kámá ma tángga áre nahuráng, me it yáilá wata kinan me Juda yan miti itná kinan wakáin ámna iháng urum tángga pahán yánin haha kámá ma tángga áre nahuráng.

¹³ Iná me ná mengga nák neháng me hára teráng wawu kusák rewe. Watá me yáni wawu pálipuk

* **24:6-8:** Nanará ámna kámá yá ing narángngátaráng, me kátu kámá tombong ore nahára hányon átak wawu ing, “Wáina wata ku nánda Juda nánin meng rákit mená wahára yárengga átang me hára táng tinggoemán, enendu tewe ámna kámuk ka yáin yáni Lisias yá tewe ámna ná yot áwáng náháng háting hিরarát kun nán ket náni háranan táng uyingga kuráng. Wáina tángga ku Lisias yá ing miuk, ni ámna yá ámna ná táng me hára titiya ku kákkán káin tángga áwát ko me horengga narinelák.”

ingga mengga kálu kámá kák kakaleyan wawu muná.

¹⁴ Me meráng wahára káman wawu pálipuk, no Jesu yan kálu wa isutnándat, wawu miti kusák ing meráng wa. Wata kinan yon náku ku táwi ilom náni yan Ánutu wa ináng sáknngingngátat. Hang meng rákit me yá rina mek me profet tá rina uyená kámuk hánám pálipuk ingga naránga isutnándat.

¹⁵ Iná náku ku pahánna káin du Juda ámna nahára átaráng nátán káin átak wáinanyon átak, wawu máriya Ánutu yá ámna há kámurená wa iháng tárut táinek, ámna kándáng me ámna mukmuro táená wa kámuk.

¹⁶ Kulá wáina wata ku na rina tángga ku rámá rámá Ánutu rahálá hára pahánna watá kándáng re árik me ámna náráwa rahán yáni hára ket tárákna yá kándáng re árik ingga yáupmá háláng tángngátat.

¹⁷ “Yara táup simbon it kámá káin átningga sangga ku nangán tombong hára ukuro mara wa sup yámámáya me taha titiya Jerusalem káin áwut.

¹⁸ Kulá wáina táin ingga Táwi yan it káungá hánám káin kung áre nahuráng. Rám wahára wu Táwi rahálá hára rongrongngá há átut. Wahára no ámna urum kámá yot átang márapmá kámá ma táumán.

¹⁹ Enendu Juda kámá Esia provins káin árená watá áwáng nahánga kuk táng namánga me táng namuráng. Wáina wata ku ámna Esia nan watá neháng me hára titiya naránga hálendu yáni yon áwáng kák rahála hára hulá rina wa kándáng kanineráng.

²⁰ Iná muná hálendu Juda yan kaunsol ámna

nahára átaráng watá kaunsol rahán yáni hára me kandák rina me nahuráng wa yáni meineráng.

²¹ No me káman ing mengga orek yáni hára hetang átang mantáe narángga nák ka heronge ma naráng namuráng wata hám, ‘Nák ku ing naráng hátingngátat, kámurená wawu son tárutneráng. Hulá wata ku neháng áwáng me hára ná ting sat átat,’ kaunsol rahán yáni hára wáina mantáut,” Pol yá me pukon Feliks wáina inuk.

²² Feliks yá Jesu isusut tán kálu me rina rina naráng háting mángngátaráng wawu kándáng hánám há narek. Kulá Pol yá me meng háliuk rám wahára wu Feliks yá Juda ámna ing yánuk, “Sándá kung yolop átnárát, rám tewe ámna yáin yáni táwi Lisias watá áwáng han du wáina sándán me ná táng tolinet.”

²³ Wáina yánánnga ku tewe ámna yáin yáni káman inán Pol táng it kinan tingga pinná tángga ku kimo san along sim árán nuknukngá yá náut kámá kámá háláng iminán du álo háláng imineráng ingga inuk.

²⁴ Rám kámá átang sangga ku Feliks málám áwáná Drusila Juda náráwa watyot Pol ya pin tin áwáng Jesu ámna náráwa son iháhá wata naráng háting mámá wata men narumálák.

²⁵ Kulá Pol yá me mengga Ánutu rahálá hára kándáng átnát, me ámna náráwa yá yáin atkuku wa kándáng pinná tátá, hang Ánutu yá máriya me hára ámna náráwa iháng tinek wata men naruk hára wu Feliks yá pitánnga ku Pol inuk, “Kula yan me ku wa rewe. Há ka kung máriya no rám nukngá tingga ku son pin te áwinelák.”

²⁶ Rám wahára wu Feliks málám bu Pol yá sup

kámá namán sáe along kuinek ingga naránga ku rám máro yon Pol ya pin san kun áwán du meme yáandi tánga átkiumálák.

²⁷ Kulá yara yará yá sálikngin du ámna káman kutná Posius Festus watá Feliks yan kome tánga kawana háliuk. Iná Pol wawu Feliks yá Juda ámna iháng heronge tátáya ku san kalabus kinan há átkiuk.

25

Pol yá Festus rahálá hára átuk

¹ Festus yá Judia ále káin áwáng it yáilá Sisaria hára rám kaláhu átang sangga ku Jerusalem káin áránga kuk.

² Kulá wakáin du pris tátáwi yáni me Juda yan ámna hulá hulá watá áwáng me hulá hulá inánga Pol táng me hára titi wata inuráng.

³ Wáina inánga ku son ing hányon inuráng, “Ko nán náháng heronge tátáya ku tewe ámna yánátá Pol engotang Jerusalem káin áwineráng. Ko wáina wu há hánám táinelák ingga naremán,” ingga inuráng. Wáina inuráng wawu náuta ámna kámá yánát kálu káin kandingga átang Pol utkámút tátáya me hároturáng wata.

⁴ Wáina inát tu Festus yá ing yánuk, “Pol wawu Sisaria káin kalabus kinan átnándak, iná nawu nahára rám hátetná kimo átang gu wakáin há kuinet.

⁵ Wáina wata ku ámna hulá hulá sán háranan kámá yá áwát nákkot kungga ku kandák kámá táuk hálendu sándá táng wakáin me hára tineráng.”

⁶ Wáina yánánga ku Festus málám Jerusalem káin rám 8 me 10 hám wáina átang sangga ku son

Sisaria káin háuk. Kulá tembátnáya ku me nanará komená hára kung átang Pol ya yánán tewe ámna yá engotang watán káin áwuráng.

⁷ Pol engotang áwát tu Juda ámna Jerusalem kálu áwáng háuráng yáni wu áwáng áwálák tángga hetang átang gu kandák ku wáina wáina táuk ingga táwi hánám miuráng, enendu me yáni wata páliná yá kándáng álo ma háliuk.

⁸ Wáina tát tu Pol yá málámba árang hákhátik ngá tángga ku Festus ing inuk, “Nák ku kandák kámá ma táut. Juda yan meng rákit mená, me Táwi yan it káungá yan meng rákit mená, me Sisa yan meng rákit mená kámá ma yaliut.”

⁹ Wáina inuk, enendu Festus málám Juda ámna wa pahán álosim yámámáya narángga ku Pol ing inuk, “Álo Jerusalem káin árangga me ná wakáin no kangga táng totoliya narelák me rina?”

¹⁰ Wáina inán Pol yá inuk, “Muná, náwu Rom bán me nanará itná hára hetang átat. Nák ku Rom ámna, wáina wata ku nákkán me nahára nanará wawu álo. Ka kándáng hánám há naráng namelák wa, Juda ya kandák kámá ma táng yámángngátat.

¹¹ Pálipuk no kandák kámá rina táut hálen wawu álo neháng kung kátkámut tán kálu hára tin kámutnet. Iná Juda yá náka rina rina meráng wawu kusák re, wata ku káman dá náka neháng ket yáni hára titi wawu muná. Nák ku Sisa málámbá hánám nákkán me ná narineka ka naret.”

¹² Wáina inán Festus málám ámna niyá nanará imángngátaráng watyot me metáng hálingga ku inuk, “Kó Sisa yá kákkán me nanaráya melák, wata ku Sisa yan káin kuinelák!”

Festus yá Pol ya King Agripa inuk

¹³ Rám kámá átang sangga ku King Agripa yot yitná Benaisi watá Sisaria káin Festus kangga pahán káman átang yáup tángga átnát wata áwumálák.

¹⁴ Yánda wu Festus yot rám máro yon wakáin átumálák hálendu Pol ya wáina wáina ingga King Agripa inuk, “Feliks yá uláp pon ámna káman táng kalabus káin tiuk wawu inggálu há re átak.

¹⁵ Kulá no Jerusalem káin kut hára wu pris tátáwi yáni me Juda yan ámna hulá hulá yáni yá no watán me narángga táng me hára tingga márappmá kámá imóamáya nanuráng.

¹⁶ “Wáina nanát tu no ing yánut, ‘Rom bán kálu ku wáina muná. Ámna káman dá me hára átang wawu ámna niyá táng me hára tineráng watyot kot hára káman átneráng. Wáina átang rám kámá imóatne me rina watán kálu meineráng wata topmá men narinemán.’

¹⁷ Kulá rám ámna watá nákáin áwuráng wahára ku no ma táng husiut, ináku tembátnáya ku me nanará komená hára átang yáne ámna wa engotang áwuráng.

¹⁸ Wáina engotang áwát Juda ámna yá tárutnáráng me miuráng wawu náut kámá káman táwi táená no naret wáina wata kámá ma miuráng.

¹⁹ Ináku watá miuráng wawu yáin miti wa isusut wata honhorená yot tu ámna káman há kámutuk kutná Jesu wawu Pol yá son tárutuk ingga mengngátak wata.

²⁰ Wáina hálendu no me wata hulá kándáng narin ingga táut, enendu naráng yakyawák tángga ku kándáng ma naráng rákit táut, wáina hálendu ing

inut, ‘Álo Jerusalem káin áránnga me ná wakáin no kangga táng totoliya narelák me rina?’

21 Wáina ine ku Pol yá muná nák ku Sisa yá ku nákkán me narinek ingga men du inut, ‘Wáina hálendu kalabus kinan átnará suring kame yáin náni Sisa yan káin kuinelák,’ ingga inut.”

22 Festus yá wáina inán du Agripa yá inuk, “No ámna watán me nanaráya naret,” ing inán du Festus yá inuk, “Álo tembát tu ko watán me narinelák.”

23 Wáina hálendu tembátnáya ku Agripa káling Benaisi yánda wu kutná kutná álosim wa tánggánengga áwán ámna naráwa yá heronge táng yámát tu tewe ámna yáin yáni táwi yot it yáilá watán ámna yáilá watyot kung urum tátáyan it pahálá kinan háuráng. Wáina hat tu Festus yá tewe ámna yánán Pol engotang áwuráng.

24 Pol engotang áwát tu Festus yá ing yánuk, “King Agripa yot ámna ni nányot átaráng, sándá ámna ná káeráng wawu Juda kámuk hánám watá Jerusalem káin me nákáin kandák wáina wáina tánggoek ingga mengga menman táwi tángga ‘ma átnándák ináku há kámutnek’ ingga mantánnga áturáng.

25 Enendu no káut wawu náut kámá kandák táwi káman táuk ngáya wata ingga utkámút tátáyan tárak ku muná. Málámbá ku nák ku Sisa yá nákkán me narinek ingga miuk, wata ku no Rom káin kuinek ingga miut.

26 No me rina uyingga ku hulá wata ingga mengga suring me yáin náni Sisa yan káin kuinek wawu kándáng ma narát. Wáina wata ku no King Agripa kák rahála hára me ámna wa átaráng sán

rahán sáni hára ámna ná táng áwáng tet, wawu watá rina men naránnga ku sándá háláng namát me wata hulá no kándáng naránnga ku wáina kolem uyingga se yáin náni yan káin kuinek.

²⁷ Kalabus kinan nan ámna káman suring me ámna yáilá náni yan káin kukuya hulá wáina ta me hára tiuráng ingga ma uyindát wawu watá kándáng ma háleindák.”

26

Pol yá Agripa rahálá hára me miuk

¹ Festus yá wáina men du Agripa yá Pol inuk, “Ko kangán kálu me metátáyan du along átak,” ingga inán du Pol yá ketná hip tángga ku málámbán kálu ing miuk,

² “King Agripa, Juda yá nákka rina miuráng wata hulá ya no ing kanin. Álo kámá ku ko nákkán me ná narindelák,

³ náuta kák ku Juda yan kálu wa erek hánám narelák, me náuta menmenná tángngátamán wa erek kon narelák. Kulá wáina wata ku ko yolop átang nákkán me ná narinelák.

⁴ “Uláp nangge kimo hára nangán káwak káin me Jerusalem káin rina átang áwut, wawu Juda wu erek hánám naráng nameráng.

⁵ Rám hásak hánám há naráng namánnga áwuráng. Yáni kakanáya naránnga háendu álo ing kanánggalát, náku ku uláppon átang gu tombong Farisi wata kinan átang me káto rina rina mengga tená wa isutang átkiut.

6 Iná me hára ná átat náwu Ánutu yá táwi ilom náni me rina yánuk wata naráng hátingga átnándat, wata ingga tángga ku me hára ná átat ná.

7 Israel tombong 12 wawu káen me yáungán Ánutu wu pahán yot ináng sákngingga átang gu me rina yánuk wata páliná yá tunggafen kanin ingga hálengga átnándaráng. King, náku ku wáinanyon wata naráng hátingga hálengga átnándat wata ingga ku Juda ámna yá neháng me hára ná tiuráng.

8 Hulá náuta ku sán háranan kámá yá Ánutu yá kámurená háranan iháng tárut tángngátak wawu pálipuk ingga ma naráng háting kuráng?

9 “Nák ku uláp pon Jesu Nasaret nan kutná wa táng hang titiya yáupmá táwi hánám táin ingga naránggiut.

10 Wáina narángga ku Jerusalem káin wáina há tánggiut. Wáina tángga ku pris tátáwi yáni yá háláng wa namát wa tángga átang gu Táwi yan ámna náráwa táwi hánám wa iháng kalabus kinnan tinggiut. Iná Juda yan ámna yáilá yá watá kámutneráng ingga menggiuráng wawu náku ku wáina hányon menggiut.

11 Hang rám táuppon miti itná táup táwi káin yon hangga ket ihángga iháng lem tánggiut. No wáina táe Táwi kutná wa sangga wa me wáik inániráng ingga yáupmá táwi hánám tánggiut. Táwi yan ámna náráwa wata kuk táwi hánám wa naráng yámánggiut hálendu it mulangán káin suling kung kápángga iháng lem tánggiut.

12 “Rám ore waháranyon du pris tátáwi yáni watá wáina táinelák ingga háláng wa namát tu Damaskas káin kuin ingga kut.

¹³ King, káe táitná náut wáina hálangga árán du kunggangang kangngáre alek kálu nan yamá hak hánám káe yamá ina muná wa táng hátek watá na me tombongna nákkot kumán wa náháng támotuk.

¹⁴ Wáina tán du nán kámuk hánám iháng hang káwak hára kátingga árátne me káman Hibu me kálu ing mengtán narut, ‘Sol, Sol, náuta ku nák neháng lem tánggoelák? Ko Ánutu táng lem táet ingga kayon ka táng lem tánggoelák.’

¹⁵ “Wáina mengtán narángga ku no inut, ‘Ámna hulá, kák ku ni?’ ingga me ku Táwi yá nanuk, ‘Nák ku Jesu, ko neháng lem tánggoelák wa.

¹⁶ Kulá tárutang hetang álák. No kákkán káin tunggafet wawu kák keháng tunggap táe ko yáup nangge háleinelák wata, me ko ku náutá kákkán káin tunggafek wa, me náut kaleinet wa wáina ingga yánelák wata.

¹⁷ Rám kangán tombong me ále kámá káinnan watá kutkámut tánin ingga táineráng wahára ku no háláng kame álo átkuinelák. No suring kame Juda me ále kámá káinnan watán káin kuinelák,

¹⁸ wawu kung rahán yáni yawondang páyung hára árená wa iháng hurik tátá yamá káin kuineráng, me Satan dán háláng tárang káin átaráng watá Ánutu yan háláng tárang káin kuineráng. Wáina wata ku Ánutu yá mukmuro yáni yawon yámán du náka naráng háting namánga rongrongngá hálená wahárayon sengsáráp tángga Ánutu yan ámna náráwa háleineráng,’ wáina ingga Táwi yá nanuk.

¹⁹ “King Agripa, nák ku alek kálu ára hára ina wa men narut watán milun ma yaliut,

²⁰ ináku hulátingga ku Damaskas káin Táwi yan me yánánnga ku Jerusalem ámna náráwa, Judia ále yan ámna náráwa, me ámna náráwa ále kámá káinnan watán káin hányon kungga Táwi yan me yánánnga kut. Pahán hurik tángga Ánutu yan káin kuineráng ingga yánánnga ku pahán hurik táineráng wata páliná ku ket tárak sáni hára hiták tunggafeinek ingga yánánngiut.

²¹ Kulá Juda yá it káungá kapmená káin ket nehánnga ku nutkámut tánin ingga táuráng wawu hulá ku wa met wata.

²² Wáina táuráng enendu Ánutu yá háláng namán átang áwánnga kula ná átang gu ámna hulá me ámna hánamá sán me wa sánet. No me sánet wawu Moses me profet tá rina tunggafeinek ingga miuráng wanyon sánet,

²³ wawu ámna Ánutu yá ámna náráwaná son iháhaya miuk watá ku mápamá sungga ku kámurená háranan tátárut wawu watá kálak son tárutang gu Ánutu yan yamá wata málámbán tombong Juda me ámna ále kámá káinnan wa yánánnga kuk.”

²⁴ Pol yá me emá mengga átnarán du Festus yá me hahatiná kálu ing inuk, “Pol, kák ku hohoná. Kák ku nanará táwi táulák watá tán du wa hohelák.”

²⁵ Wáina inán du Pol yá ing inuk, “Festus ámna álo kámá, ná ma hohit. No me rina menggoet wawu pálipuk hulá pálak menggoet.

²⁶ King Agripa wawu no me wa menggoet wawu wáina ingga há naráng hálek, wata ku no wa kándáng inánaya ma pitát. Ing há naret, no me wa met wawu king gu há narek ngá met, náuta wa táuráng wawu rahán táwi hára táuráng.”

²⁷ Wáina Festus inánnga ku king ing inuk, “King Agripa, kák ku profet tán me wawa pálipuk ingga narelák me rina? Há naret, kák ku pálipuk ingga narelák.”

²⁸ Wáina inán du king gá inuk, “Rám hátetná kimo nahára ko me nanátá no nare álo hálen Jesu yan tombong álo hálenggem ingga ma narindalák.”

²⁹ Wáina inán du Pol yá topmá ing inuk, “Rám hátetná me hásák, no Ánutu ya sáponga táng mángngátat wawu watá tán kák me ni nákkán me ná naránnga átaráng watá nák inanyon háleineráng, enendu sen náta nan dá ket sáni hárotnirot wata takta naret.”

³⁰ Kulá Pol yá wáina men du King Agripa, kawana Festus, Benaisi me áмна wahára kámuk áturáng watá tárutang

³¹ it pahálá wa sangga kungga ku yáni meme ing táuráng, “Pálipuk hánám áмна nátá kandák káman táuk ka táng kalabus kinan titiyan tárák me táng utkámut tátáyan tárák kámá ma hálek.”

³² Iná Agripa yá ku Festus inuk, “Áмна náwu Sisa yá watán me nanaráya ma miuk ináku satá along háná kunggim.”

27

Pol tángga kilang hára Rom ba kuráng

¹ Kulá Pol pinná tángga áturáng watá nándá káwak Itali káin kukuya me hárotang sat árán du Pol yot kalabus kinan nan áмна kámá yot iháng tewe áмна urum káman da táwi yáni kutná Julius watá yángotang kukuya ketná hára tiuráng. Áмна wawu Sisa yan tewe áмна tombong háranan. ² Kulá

kilang káman it táwi Adramitium wakáinnan dá áwán wahára áránnga kungga ku Esia provins wata kinan táp tangtang it táwi átaránng wahára hanghang tángga kukuya ku hulátíngga kumán. Ámna káman kutná Aristakus wawu Masedonia provins nan it yáilá Tesalonaika káin átnándak watá nányot kumán.

³ Tembátnáya ku it táwi Saidon káin kung hengga ku Julius yá Pol háláng imóháya naránnga ku Pol san kungga nuknukngá kápán náuta kesák táuk wa háláng imóháya kuk.

⁴ Kulá wahára átang gu Saidon sangga kungga kálu kukuya kumán wawu iruk ká hásingga kálu maránng námán du ailan Saiprus numkálu kumán.

⁵ Táp táitná háng tángga kungga ku Silisia provins yot Pamfilia distrik kán táp isutang kungga Lisia provins káin it yáila Maira káin kung hiúmán.

⁶ Kung wakáin du tewe ámna yáin yáni watá káuk ku it yáilá Aleksandria yan kilang káman dá Itali kukuya tán kangga ku kilang wahára áránnga ku Itali ya kumán.

⁷ Kulá wahára átang gu iruk ká táwi hánám náhánnga árán du rám máro yon tumtumá hánám kumán. Wáina kungga yáup háláng hánám tángga it Nidus tangtang kálu kumán, enendu iruk ká táwi hánám tán wakálu ma kukuyan hálendu son hurik tángga ailan Krit kálu kungga wu Salmone kuro ták táng hátingga kungga ailan Krit numkálu kumán.

⁸ Wáina kungga ku Krit tán táp hulá wa isutang kumán wawu háláng háláng hánám wáina kungga ku ále ore káman kutná Pasis Álo Kámá wahára kung hiúmán. Ále wawu it Lasea wata tangtang

káin.

⁹ Rám máro hánám watá há kun du Juda yá rám sungi sangngátaráng wawu há táng hátiuráng. Táp pá wáik há lengga árán kálu kukuyan watá pikpito háliuk há lendu Pol yá yánuk,

¹⁰ “Ámna náut, no káet tu kálu ná áwemán wawu kungga márampá táwi hánám hára kukuyan tárák há lengga átak. Náni me kutná kutná me kilang kot kámuk yakyawinemán dán tárák.”

¹¹ Pol yá wáina yánuk, enendu tewe ámna yáin yáni watá ku Pol yan me wa ma narená ku kilang gán kepten me kilang márumpá watán nanará isutuk.

¹² Pasis wa áturáng wawu iruk ráma hára átnát tán tárák muná wáina há lendu táup hánám watá ku pasis wa sangga ku kung it táwi Finiks yan pasis káin árátne iruk ráma watá sálikngik ingga miuráng. Finiks yan pasis wawu ailan Krit káin átnándak, káe yá haha irang kálu along álo kukuyan me káe yá haha ámang kálu along wáinanyon kukuyan.

Iruk ká hásingga táp pá wáik hánám háliuk

¹³ Kulá ámuta kálu nan iruk isikimo yá hásiuk wahára wu watá nángorán rehára kukuya miumán wakáin álo kuinemán ing mengga sangga ku anka uying sat árán du Krit tán táp hulá isutang kumán.

¹⁴ Kungga átumán enendu rám isikimo emá kungga átnáne iruk maming hánám táwi watá ailan torong kálu hásingga háuk. Iruk wawu ánuta yan iruk ing mengngátaráng.

¹⁵ Iruk watá áwáng kilang wa táwi hánám tán du kilang pinná tátá watá kilang wa táng hurik tátáya

tát men du sat iruk watá kilang wa hásingga tángga kuk.

¹⁶ Wáina tán du ailan isikimo kutná Kauda wata susuya kung árátne iruk ká hálángngá han du bot isikimo uying satne kilang wata kinan áwik ingga ku yáup háláng hánám wa tángga átang gu uying satne árán páup pá káto hárotumán.

¹⁷ Kulá wáina tángga ku kilang wa káto hárot táng sat átnát ta páup maming tátáwi hিরarát kilang tárang kálu kut tu iháng kik táuráng. Irú ká iháng kung táp káin ále ore káman kutná Sitis wawu sán dá táp kinan yamán dá ina átaráng wata ketnán tiwon ingga pikpito naruráng, wáina hálendu lap kilang káin putená wa uying hিরarát hat, hang palang maming tái anka ina putingga sat táp kinan han du kilang gá ku tumtumá kuk. Wáina tángga ku sat tu iruk ká kilang wa tángga kuk.

¹⁸ Tembátnáya ku iruk me táp watá táwi hánám wa tángga náhang sunggulinán tán kangga ku kilang pinná tátá yá wu yumnak tátáyan kutná kutná kilang kinan nan wa táng hিরarát táp kinan háuráng.

¹⁹ Wáina tángga árán rám kaláhu hálengga árán du kilang pinná tátá watá kutná kutná kilang tán kándáng kuku wa táng hিরarát táp kinan háuráng.

²⁰ Wáina tángga rám máro hánám wa káe me hitung kámá ma kápumán, hang táp me iruk táwi tángga átuk wáina hálendu kungga kep káin kukuyan nanará wa nápmangga kun du muná kuku wahára pahán tingga itumán.

²¹ Kulá ámna yá sungi ma náená rám hásak árát tu Pol yá orek yáni hára tárutang gu yánuk, “Sándá nákkán milun isutang ailan Krit káin há átumán

ináku rám wáik ing ma kanggatnem me kutná kutná táí nátá ing ma yakyawinggalát.

²² Enendu pahán sáni ma háindak, náuta orek náni hára káman dá ma yakyawindák, ináku kilang gá re ku wáina márikngingga háinek.

²³ Kuip yáungán Ánutu ni nák nangot koek me no naráng háting mángoet watán angelo yá áwáng kondonna hára árán kangngáre

²⁴ ing nanák, ‘Pol, ma pitáindalák. Há átang kungga Sisa rahálá hára ku há átnelák. Ánutu yá kák pahán kamek wata tángga ku ámna kilang hára átaráng waháranan káman du ma yakyawindák.’

²⁵ Wáina nanák wata ku pahán sáni ma háindak. No ing hánám há naret, Ánutu yá rina nanák wawu wáina há táinek.

²⁶ Wáina táinek enendu kilang wawu kung rehára kámá ailan hára kátingga wáik háleinek.”

Kilang gá márikngiuk

²⁷ Kulá yáung 14 wahára ku Mediterenian táp wakálu iruk ká náhán kungga átumán. Yáung táitná náut wáina kálu kilang pinná tátá yá “kámá káwak tangtang hám áwemán,” ingga mengga ku

²⁸ yáni wu náut kámá márapmá páup pá putená wa táp kinan sat han táp hásakngá wa káuráng gu 40 mita kangga son isikimo sim kungga son sat han káuráng gu 30 mita.

²⁹ Yáni wu kungga sup ketnán áránngom ingga pitángga ku anka 4 hirarát sárummá kálu han du álo árátne kungga it tá háinek ingga wata sáponga tángga áturáng.

³⁰ Kilang pinná tátá yá bot isikimo hára áránngga kilang sangga kunin ingga ku bot isikimo páupmá

yalit táp káin han du kusák pilengga kilang kuro káin anka hiratne hangga átaráng ingga tángga áturáng.

³¹ Wáina tát kápángga Pol yá tewe ámna yáin yáni yot tewe ámna wa yánuk, “Ámna nátá kilang káin ma átnándaráng wawu sándu yakyawineráng.”

³² Wáina ingga yánán du watá páup bot putená wa maráng rákrákit tát tu bot watá hánámá kuk.

³³ Kulá káe yá áráng heinán tángga átuk kálu ku sungi kámá nanaya Pol yá me káto ing yánuk, “Rám hásák hánám átnemán me kámutnemán ingga pahán sáni sángen sungi ma náená árát rám 14 hálangga átak.

³⁴ Wata ku sungi náineráng watá ku háláng sáminek. Ing narineráng, sándu rina kámá ma táindaráng. Sán kámuk ku álo rewe átneráng.”

³⁵ Wáina yánángga ku másáng táng rahán yáni hára sáponga tángga ulángga náuk.

³⁶ Wáina tán kangga kámuk hánám pahán yáni álosim hálen narángga ku sungi yáni iháng náuráng.

³⁷ Kilang kinan átumán wata sale náni kámuk ku 276.

³⁸ Yáni wu sungi tárak yáni hára álo nangga ku wit bek kilang kinan árená wa táng hirarát táp kinan hat tu kilang gá tiyawingga áruk.

³⁹ Kulá it tá háiuk hára hálangga káwak ku enanggon árán há káuráng, enendu wahára áwemán ingga ma naruráng. Ále wahára áwemán ingga ma narená pasis káman sán dá re álo kámá árán kangga ku kung wahára álo hám hanggatnem ingga ku kilang wa raták tátne wahára kuik ingga naruráng.

⁴⁰ Wáina nangnaráng gu anka páup yáni wa marángga ku yápmat táp kinan hat tu waháranyon kilang táng hukhurik tátá yangngá káin átnándamálák wata páup yándi yalingga sel kuro tangtang arená wa uyit árán iruk ká wahára hásingga árán du sán káin hanin ingga kuráng.

⁴¹ Enendu kilang kuro watá kung táp kinan sán ketnán arángga káto hálangga árán táp punggilá yá áwáng kilang yangngá wa káting mákmárak tángtáng tángga átuk.

⁴² Wáina tángga árán kangga ku tewe ámna yá ku kalabus kinan nan ámna wa ráháng kátkámut tátáya me táuráng, náuta táp kinan hangga pipiya tángga há yáni kunirok ingga wata.

⁴³ Tewe ámna yá nanará wáina tiuráng, enendu tewe ámna yáin yáni watá Pol yan átkuku wa ma táng hátek tátáya naruk, wáina wata ku watá kalabus kinan arená wa ma ráháng kátkámut táindaráng ingga yánuk. Niyá pipiya álo tátáyan watá kálak kilang sangga hitangga pipiya tángga sán káin kuniráng ingga yánuk.

⁴⁴ Iná kátu yá ku palang me kilang márikngená kátu hára tángga átang gu sán káin kuniráng ingga yánuk. Wáina yánán du watán me isutang kámuk hánám sán káin há kumán. Orek náni hára káman kámá ma yakyawiuk.

28

Pol yá ailan Malta káin átuk

¹ Kung sán káin álo re hangga káumán du ailan wawu Malta.

² Iná ailan waháranan watá náhángga áwáng rina kámá ma táuráng ináku heronge náháng mengga

ku ále yá tangga átang kotkoringga átuk hálendu káráp sing námuráng.

³ Pol yá kung káráp kámá kámondang iháng áwáng singngárán kunap wáik káman káráp kinan átuk watá káráp yamá yá kan áwáng Pol ketná hára sánga tuhángga átuk. ⁴ Wáina kangga ámna náráwa ailan waháranan dá yáni meme táuráng, “Ámna náwu ámna ráháng kátkámut tángngátak hám, wata ku márappmá táwi wata kinan hanggoek. Táp káin márappmá kinan háuk, enendu ma kámurak, kulá hang márappmá nukngá yá ku táp tangtang káin son táek. Ánutu náni kutná Topmá Tátá* watá ámna nátá ma hám átnát ta narek.”

⁵⁻⁶ Wáina mengmeng átang káuráng gu Pol yá kunap wa kátang san kung káráp rangga árená wata kinan háuk. Kulá ámna náráwa yá ku Pol ketná yá tiháinek me kámutang táng hang kátinek ingga rám háská kangga áturáng, enendu rina kámá kámá Pol sutná hára ma tunggafiuk. Wáina ma tunggafen kangga ku nanará wa sánga son ámna náwu ánutu káman ing miuráng.

⁷ Kulá it kapme táwi káman enanggon wahára átuk wata márúmá ku ámna káman kutná Puplius. Ámna wawu ailan watán ámna hulá táwi. Ámna watá heronge mená nánánga nángot kung itná káin tingga pin náni kándáng tán watyot rám kaláhu átumán.

⁸ Iná ámna wata naning gu ilalák tángga kámun táptáráp sippot sippot tángga sutná yá ángarángin átuk. Wáina árán Pol málám kung wa kangga

* **28:4:** Ailan Malta wahára wu ánutu yáni táup waháranan káman du kutná ku Topmá Tátá.

sáponga táng mángga sangga ku ketná yá yáilá hára usáng hang tin álo háliuk.

⁹ Wáina álo hálek ingga met naránga ku ilalák mara ailan wahára árená watá kámuk Pol yan káin áwángga álo hánghálang táuráng.

¹⁰ Wáina hárendu kut náni meng toling nángnámáng kándáng hánám wa náháng tolingga árát kungga nánda kukuya táumán wahára wu kutná kutná náuta kesák táumán wa háláng námuráng.

Rom káin kung hiután

¹¹ Ailan wahára yap kaláhu átumán. Kulá it yáilá Aleksandria yan kilang káman ailan wahára iruk ráma watá sálin kuin ingga hálang mángga átuk. Iruk ráma watá há sálikngin du kilang wahára kumán. Kilang wata kuro káin du ánutu kusák yará wawu punpuran Kasto káling Poluks wata utni yánda yá átumálák.

¹² Kungga ku it táwi Sirakyus wakáin kung rám kaláhu wahára átumán.

¹³ Kulá waháranan dá ku kungga it táwi Regium káin kung hiután. Iná tembátnáya ku káwak ámuta yan iruk watá tárutang háláng námán du Regium sangga kungga rám nukngá hára wu it táwi Puteoli wakáin kung hiután.

¹⁴ It wakáin du Jesu yan tombong kámá wakáin kápátne ku watá sonda orek kámá nányot átneráng ingga nánánga nángorát kumán. Kulá waháranan dá ku háram kálu kungga it yáilá Rom ba kumán.

¹⁵ Kulá Jesu yan tombong Rom káin áturáng watá wáina áwángga átkoeráng ingga met naruráng hára wu kálu pana nánáhaya áwuráng. Wáina áwát nándu

kungga Apius yan maket wahára kámá kápánga ku son kungga it kutná Lombu It Kaláhu wahára kámá kápumán. Wa kápánga ku Pol yá Ánutu heronge táng mángga ku pahálá kinan háláng táuk.

¹⁶ Kulá Rom káin kung hiúmán hára wu tewe ámna yáin yáni yá álo ingga men Pol wu it hánámá káman sang mát tu tewe ámna káman táng tin wata pinná átuk.

Pol yá Rom káin Táwi yan me yánánggiuk

¹⁷ Kung Rom káin rám kaláhu átang sangga ku Pol yá Juda wakáin árená wata yáin yáni watá áwineráng ingga men áwát tu yánuk, “Yanuknukna, no ámna náráwa náni Juda ya rina kámá ma táut, me táwi ilom náni yan kálu wa kámá ma hitik táut, enendu Jerusalem káin ket nehángga neháng Rom ket yáni hára tiuráng.

¹⁸ Wáina tát Rom bá nákkán me wa naránga káuráng gu no rina kámá káman táut náya kátkámut tán tárák ku muná. Wáina hálendu nepmat along kukuya táuráng,

¹⁹ enendu Juda yá no along kuku wata taktak yámán du wáina ma tátá ingga Rom yánuráng, wata ku no Sisa yá nákkán me narinek ingga miut. No wáina miut wawu náuta no nare há átnát tán káluná muná. Wáina miut wawu no tombongna Juda wa iháng Rom rahán yáni hára me hára titiya muná.

²⁰ Wáina hálendu me wa sásánáya ku pin te áweráng. Ánutu yá ámna náráwaná son iháhá watá áwinek ingga Israel nán uláp nánuk. No me wa pálipuk ingga naráng hátingngátat wáina hálendu sen dá ná káto nehángga átak ná.”

²¹ Wáina yánán du Juda áturáng watá inuráng, “Nándu papia kámá Judia kálu nan kák ka wáina ingga kámá ma sat áwán káumán, hang nuknuk náni kámá wakálu áwuráng watá kák ka me kandák kámá ma met narumán.

²² Ináku inggálu ku ámna náráwa itná itná watá miti mirak tunggafen wata wawu wáik ingga menggoeráng, wata ku ko rina hánám wa kándáng metá narinemán.”

²³ Wáina inánnga ku rám káman tingga wahára áwinemán ingga miuráng. Rám wahára ku ámna táup hánám watá it Pol yá átuk wakáin hilápmá kálu áwáng árát kungga yonyon tiuk. Wahára wu málám Ánutu yan átkuku wata wáina ingga hiták hánám yánánnga ku Moses yan meng rákit me, me profet tán me wa kámá mengga ku me wahára kungga kándáng naránnga Jesu ya naráng háting mániráng ingga kándáng hánám yánáng toktolik táuk.

²⁴ Wáina yánán du kámá yá ku Pol yá rina miuk wawu pálipuk ingga naruráng, iná kámá yá ku pálipuk ingga ma naruráng.

²⁵ Wa nangnaráng tángga ku kunin ingga tángngárát tu Pol yá ing miuk, “Iruk Káungá watá profet Aisaia wata milunná hára táwi ilom náni wa me pálipuk hánám yánuk, wawu ing,

²⁶ ‘Ko kungga ámna náráwa wa ing yánáng,
 “Sándu narineráng enendu wata hulá hánám bu wáina ingga ma narindáráng,
 me rahán sáni hálengga átneráng enendu páliná wu ma káindáráng,” wáina ingga yánáng.

²⁷ Ámna náráwa wata pahán yáni wu há káto háliuk,

iná káráman yáni yá me nanará ya taktak
 yámán
 yáni yon rahán yáni ruháng táringga átaráng.
 Wáina táuráng, náuta rahán yáni yá kangga
 káráman yáni yá naráringga
 wata hulá wáina ingga pahán yáni káin
 naráringga ku
 pahán yáni hurik tát no iháng totoliya takta
 naruráng wata.’†
 Aisaia yá ku me wáina miuk.

28-29 “Kulá wata ku sándá ing narineráng, Ánutu
 yá ámna náráwa son iháháya miuk watán me wawu
 san ámna náráwa ále kámá káinnan watán káin há
 kuk wa watá ku narineráng.‡”

30 Kulá Pol málám bu yara yará it káman hára
 átkiuk. Átang gu it wahára átnát ta it wata
 márúma sup kámá imánggiuk. Káman niyá kakaya
 áwánggiuk wawu iháng heronge tánggiuk.

31 Táwi yan me yánáng tolinggiuk wahára wu
 náut kámá káman dá káto táng mámáyan du muná.
 Málám ma pitáená Ánutu yan átkuku wata yánáringga
 ku Táwi Jesu Son Iháhá wawu wáina wáina ingga
 yánáng tolinggiuk.

† **28:27:** Aisaia 6.9-10 ‡ **28:28-29:** Nanará ámna kámá yá ing
 naráringgátaráng, me kátu kámá tombong ore nahára hányon átak
 wawu ing, “Pol yá wáina meng hálin du Juda ámna yá sangga kuráng.
 Sangga kungga orek yáni hára menmen táwi tángga honhoren dá
 tunggafiuk.”

Miti yan Papia
Portions of the Holy Bible in the Nukna Language of
Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Nukna long Niugini

copyright © 2013, 2017, 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nukna

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-24

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 13 Dec 2023

a89ec59a-f2e8-504d-b0fa-4fd1a6687573